

ORANGE RAPPORT 2017

Pensionssystemets årsredovisning

PENSIONS
MYNDIGHETEN

Vad är Orange rapport?

Orange rapport 2017 beskriver den *allmänna* inkomstgrundade pensionens finansiella ställning vid utgången av 2017, utvecklingen under 2017 samt tre scenarier för framtiden.

Utöver den allmänna pensionens inkomst- och premiepension finns också tjänstepensioner och privata pensioner. För dessa finns det än så länge bara uppgifter till och med 2016. Tabellen nedan visar in- och utbetalningar gjorda under 2016 samt fonderat kapital vid utgången av 2016 för alla tre pensionslagen. Beloppen för premier och kapital är dock ungefärliga för tjänstepensioner och privata pensioner. För tjänstepensioner tryggade genom pensionsförsäkring är beloppen i tabellen fullgoda medan för övriga tryggandeformer är beloppen ofullständiga. Beloppen för privata pensioner, inklusive utbetalningar, avser enbart de privata pensionssparformer som varit avdragsgilla.

Totalt beräknas de årliga inbetalningarna till allmän pension, tjänstepension och privat pension uppgå till 471 miljarder kronor, varav den allmänna pensionens 297 miljarder kronor utgör 63 procent. Lönesumman i Sverige uppgick till ungefär 1 709 miljarder kronor 2016 (inklusive egenföretagarnas förvärvsinkomster). Det innebär att vi i Sverige avsatte ett belopp som motsvarar 28 procent av våra löner till olika pensioner.

Det fonderade kapitalet i den allmänna pensionen uppgick till 2 346 miljarder kronor den 31 december 2016. Det motsvarar ungefär 43 procent av det totala fonderade pensionskapitalet i Sverige vid samma tidpunkt. Pensionsmyndigheten betalade ut 289 miljarder kronor i inkomst- och premiepension under 2016. Det motsvarar 70 procent av det totalt utbetalade pensionsbeloppet samma år, se tabellen nedan.

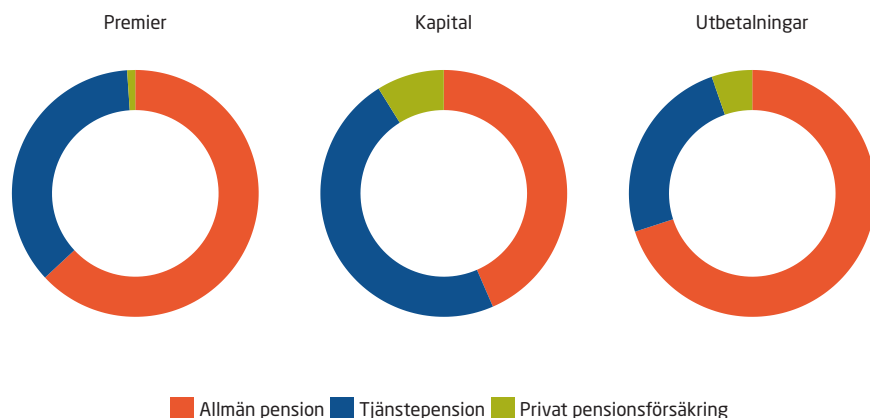
Orange rapport handlar alltså om betydligt mer än hälften av Sveriges pensionsverksamhet avseende in- och utbetalningar. Att det rör sig om en lägre andel vad gäller fonderat kapital beror på att inkomstpensionen är ett fördelningssystem med buffertfond, och inte ett fullt fonderat pensionssystem.

Utöver inkomst- och premiepensionen betalade Pensionsmyndigheten under 2016 ut garantipension med 14 miljarder kronor. Andra pensionsrelaterade förmåner som myndigheten betalade ut under året till äldre personer är inkomstgrundad änkepension med 11 miljarder kronor, bostadstillägg med 8 miljarder kronor och äldreförsörjningsstöd med 0,9 miljarder kronor. Dessa fyra förmåner finansieras från statsbudgeten och ingår inte i redovisningen i Orange rapport.

Sveriges pensioner 2016*

	Premier	Kapital	Utbetalningar
Allmän pension	297 (63 %)	2 346 (43 %)	289 (70 %)
Tjänstepension	169 (36 %)	2 571 (48 %)	102 (25 %)
Privat pensionsförsäkring	5 (1 %)	478 (9 %)	22 (5 %)
Summa	471 (100 %)	5 395 (100 %)	413 (100 %)

* Utbetalningar för tjänstepension och privat pension avser endast personer 65 år och äldre.

ORANGE RAPPORT

Pensionssystemets årsredovisning 2017

Pensionsmyndigheten

Stockholm 2018

Mer information om pensionssystemet finns på Pensionsmyndighetens webbplats
www.pensionsmyndigheten.se

För information om AP-fonderna – se respektive fonds webbplats
www.ap1.se, www.ap2.se, www.ap3.se, www.ap4.se, www.ap6.se samt www.ap7.se (premiepension)

Vi på Pensionsmyndigheten tackar de läsare som med sina frågor och synpunkter bidragit till att förbättra Orange rapport.

Utgivare: Pensionsmyndigheten
Redaktör: Ole Settergren
Projektledare: Estrella Zarate
Teknisk projektledare: Karl Birkholz

Databearbetningar och analyser: Karl Birkholz, Anders Carlsson, Erland Ekheden, Sten Eriksson, Stefan Granbom, Erik Granseth, Emma Hagy Kasholm, Inger Johannisson, Hanna Linnér, Tommy Lowén, Danne Mikula, Bengt Norrby, Lotta Karin Nyström, Niklas Näsström och Estrella Zarate
Medverkat har även: Anna Sköld och Sten Eriksson

Grafisk produktion: Karl Birkholz, Pensionsmyndigheten
Fotograf sid 5: Magnus Glans
Tryckeri: DanagårdLiTHO AB, Ödeshög
Papper: Arctic Volume 250 gr (omslag), 115 gr (inlaga)

Omslag: Hanna Linnér och Anna Sköld
Omslaget visar fördelningen av spararnas kontovärde inom premiepensionen per kohort. På framsidan visas kvinnor och på baksidan män. Varje fördelning utgör en kohort och spridningen i sidled visar kontovärdet. Männens fördelning är spegelvänd.

Pensionsmyndigheten
Box 38190
100 64 Stockholm
Telefon: 0771-771 771
E-post: registrator@pensionsmyndigheten.se

ISSN 1654-126X

Innehåll

1	Pensionssystemets resultat i korthet	7
2	Resultat- och balansräkning	10
3	Redovisningsprinciper	13
4	Så fungerar den allmänna pensionen	19
5	Administrations- och kapitalförvaltningskostnader	35
6	Pensionssystemets värdeförändringar	43
7	Pensionssystemets framtid i tre scenarier	50
8	Noter och kommentarer	67
A	Beräkningsfaktorer	91
B	Matematisk beskrivning av balanstalet	102
C	Ordlista	107

Förändringens tid för pensionssystemet

Det händer nu mer på pensionsområdet än det gjort på många år. En större uppgörelse har gjorts i riksdagens pensionsgrupp, där man är överens om att se över vissa saker i det svenska pensionssystemet. Det gäller grundskyddet, där avsikten är att det ska förstärkas samt ge större incitament till fortsatt arbete. Det gäller pensionsåldrarna 61 och 65 som successivt ska räknas upp från 2020, så att det bättre speglar livslängdsökningen i samhället. Det gäller rätten att få arbeta efter 67 som också ska räknas upp av samma orsak. Och det gäller förändringar i premiepensionen, där vi på Pensionsmyndigheten ska få ställa högre krav på de som är på och vill in på fondtorget, samtidigt som ett helt nytt system med färre, upphandlade fonder, inspirerat av tjänstepensionsmarknaden, ska utredas.

Det är några av de viktigaste inslagen i överenskommelsen, där viktiga drivkrafter förstås har varit pensionsåldersutredningen, debatten om vilket grundskydd som ska finnas för de med låg eller ingen pension, och de dramatiska händelserna på Pensionsmyndighetens fondtorget där det enligt vår uppfattning skett bedrägerier och delar av pensionsspararnas pengar kommit i orätta händer.

Ett av Pensionsmyndighetens kärnuppdrag är att förse våra demokratiskt valda beslutsfattare med fakta, statistik, framskrivningar och analyser när det gäller hur pensionssystemet fungerar nu och i framtiden. Beslut om pensionssystemet och ändringar i det är mycket långsiktiga och påverkar många medborgare i många år. Det är också ett kontrakt mellan beslutsfattare och medborgare, där det med någon rimlighet bör gå att förutse vilka regler som gäller på lång sikt.

Pensionsmyndighetens uppdrag är att bidra till att underlaget för sådana långsiktiga beslut är så bra som möjligt. Det är också myndighetens uppdrag att utifrån fakta och analyser av hur systemet fungerar föreslå förändringar till beslutsfattarna. Så har vi till exempel gjort när det gäller det första steget av förändringarna i premiepensionen, som syftar till att snabbt stärka konsumentskyddet. Tidigare har vi också föreslagit en mjukare balansering, utifrån att vi såg att effekterna för pensionärerna mellan år blev alltför dramatiska.

En del av det arbete vi lägger ned för att ge beslutsfattarna underlag och fakta, och oss själva idéer till framåtsyftande förslag, finns i den publikation du håller i handen – orange rapport. Förutom att vara pensionssystemets årsredovisning, innehåller den också svar på många intressanta frågor som beslutsfattare men även intresserade medborgare kan ställa. Räcker pengarna i systemet för att klara de stora kullarna? Hur mycket klarar buffertfonderna? Hur hög är risken för nya perioder av balansering? Hur stor är egentligen den samlade fordran på pension som Sveriges alla pensionssparare har? Hur ser balansen mellan skulder och tillgångar ut om 40 år?

Riksrevisionen gav 2017 ut en rapport med förslag till förbättringar av denna redovisning, som både Regeringen och Pensionsmyndigheten tyckte var värdefull. I orange rapport för 2018, alltså nästa år, kommer vi att införa dessa förbättringar.

Maria Rydbeck
Vikarierande generaldirektör Pensionsmyndigheten

1 Pensionssystemets resultat i korthet

Sveriges inkomstgrundade allmänna pensionssystem består av inkomst- och premiepension. Med inkomstpensionen avses i denna rapport även den tilläggspension som är under långsam utfasning. Inkomst- och premiepensionen är avgiftsbestämda, finansiellt stabila pensionssystem. Vanligen innebär en sådan utformning att skulder och tillgångar årligen förändras lika mycket, det vill säga varje års resultat är mer eller mindre noll. Detta gäller i princip helt för premiepensionen, medan inkomstpensionen tillåter stora årliga skillnader mellan skuldernas och tillgångarnas utveckling. Dock med den begränsningen att ackumulerade underskott inte tillåts kvarstå i systemet.

Inkomstpension

Inkomstpensionssystemet är ett fördelningssystem och inbetalda pensionsavgifter används för att betala samma års pensioner. De över- eller underskott som uppstår när pensionsavgifterna är större eller mindre än pensionsutbetalningarna hanteras av buffertfonden, dvs första - fjärde AP-fonden.

Tillgångarna i systemet är värdet av framtida pensionsavgifter, kallad avgiftstillgången, och buffertfonden. Avgiftstillgången beräknas genom att avgiftsinkomsten multipliceras med den tid som en krona i genomsnitt förväntas ligga i pensionssystemet, omsättningstiden.

Pensionsskulden består dels av en skuld till förvärvsaktiva, dels av en skuld till pensionerade. Skulden till aktiva är, till största del, summan av samtligas pensionsbehållning (slutraden i kontobeskederna i samtliga orange kuvert). Pensionsskulden till de pensionerade är summan av de pensioner som förväntas betalas ut till dagens pensionärer under återstoden av deras liv. Skulden förändras i huvudsak med den årliga indexeringen av pensionskontonas saldon och pensionerna. Indexeringen bestäms av förändringen av genomsnittsinkomsten i Sverige i kombination med balanstalet de år balanseringen är aktiverad.

Inkomstpensionssystemets resultat påverkas av ett stort antal samhällsekonomiska och demografiska faktorer. Kortsiktigt är sysselsättningens utveckling den viktigaste faktorn, men aktie- och obligationsmarknadernas påverkan på buffertfonden har också betydelse, framför allt vid stora förändringar. På lång sikt är demografiska faktorer viktigast.

Årets resultat 2017 uppgick till -29 miljarder kronor. Tillsammans med ett kapitalöverskott på 344 miljarder kronor från 2016 ger resultatet ett kapitalöverskott om 315 miljarder kronor vid utgången av 2017. Årets negativa resultat beror definitionsmässigt på att skulderna ökade mer än tillgångarna 2017. Tillgångarna överstiger skulderna med drygt 3 procent. Systemets balanstal beräknas till 1,0347. Systemet befinner sig inte i en balanseringsperiod och därmed kommer inte balanstalet att påverka indexeringen av pensioner och pensionsbehållningar för år 2019.

Tillgångarna 2017 har under året ökat med 3,7 procent. Avgiftstillgången ökade med 247 miljarder kronor, eller 3,2 procent. Omsättningstidens värde förändrades med -74 miljarder kronor och värdet av avgiftsinkomsten med 321 miljarder kronor. Buffertfonden, det vill säga Första-Fjärde och Sjätte AP-fonden, ökade med 90 miljarder kronor, eller 6,8 procent. Avkastningen var 121 miljarder kronor, eller 9,1 procent i förhållande till ingående fondvärde. År 2017 blev precis som 2016 ett år då fondernas utgifter, pensionsutbetalningar och administrationskostnader, översteg inbetalda pensionsavgifter till inkomstpensionssystemet. Skillnaden gav ett negativt bidrag på 30 miljarder kronor. Totalt ökade inkomstpensionens tillgångar med 338 miljarder kronor.

Pensionsskulden 2017 ökade under året med 366 miljarder kronor, eller 4,2 procent. Skuldombalkningen, indexeringen, ökade skulden till de aktiva med 248 miljarder kronor och omräkningen av skulden till pensionärerna med 152 miljarder kronor. Totalt gav det en ökning av pensionsskulden med 400 miljarder kronor. Årets pensionsutbetalningar översteg årets intjänade pensionsrätter och ATP-poäng, inklusive vissa justeringar, vilket bidrog till en minskning av skulden på 18 miljarder kronor. Skulden till pensionerade påverkas av medellivslängdens förändring. Jämfört med 2016 har en 65-åringens genomsnittliga förväntade utbetalningstid (den ekonomiska medellivslängden) minskat med 8 dagar. Den lägre förväntade utbetalningstiden medförde en skuldminskning på 16 miljarder kronor. En förändring i framtagandet av det underlag som ligger till grund för beräkningen av de ekonomiska delningstalen som genomfördes i samband med förra årets redovisning är en bidragande faktor till årets minskning av den ekonomiska livslängden, för mer detaljer se rapporten "VER 2016-390 *Utbetalningsålder och ekonomiska delningstal*".

Flerårsöversikt

miljarder kronor

Beräkningsår	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Balanseringsår	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Buffertfonden, medelvärde ¹	908	963	1 067			
Buffertfonden	958	1 058	1 185	1 230	1 321	1 412
Avgiftstillgång	6 915	7 123	7 380	7 457	7 737	7 984
Tillgångar	7 873	8 180	8 565	8 688	9 058	9 396
Pensionsskuld	7 952	8 053	8 141	8 517	8 714	9 080
Över-/Underskott	-80	127	423	171	344	315
Balanstal ²	0,9837	1,004	1,0375			
Balanstal ³	0,99	1,0158	1,052	1,0201	1,0395	1,0347
Dämpat balanstal				1,0067	1,0132	1,0116

1 Medelvärde av fondvärdet 31/12 de senaste tre åren.

2 Föregående definition av balanstal (räknat på treårigt medelvärde av buffertfondens marknadsvärde per 31 december respektive år)

3 Balanstal (enbart räknat på buffertfondens marknadsvärde per 31 december respektive år, tidigare kallat finansiell ställning)

Premiepension

Premiepensionssystemet är ett fonderat system där pensionsspararna och pensionärerna själva kan välja hur premiepensionspengarna ska placeras. Pensionen betalas ut genom att det ackumulerade kapitalet säljs av. Tillgångarna utgörs av pensionsspararnas och pensionärernas placeringar i fonder. Pensionsskulden till aktiva och pensionerade för fondförsäkring är i huvudsak knuten till fondandelar. Förändringar i fondandelarnas värden påverkar pensionsspararnas och pensionärernas tillgångar direkt och lika mycket i systemet. Pensionsskulden för den traditionella försäkringen är värdet av återstående garanterade utbetalningar. Värdet beräknas med antaganden om framtida avkastning, livslängder och driftskostnader. I premiepensionssystemet har i princip all in- och utbetalning till och från systemet och all värdeförändring samma påverkan på systemets tillgångar och skulder. Systemets positiva resultat tillhör pensionsspararna och pensionärerna och läggs i konsolideringsfonden i eget kapital. Medel i konsolideringsfonden, traditionell försäkring, utbetalas som återbäring i samband med pensionsutbetalningarna. Medel i konsolideringsfonden, fondförsäkring, avräknas mot nästkommande års avgiftsuttag för driftskostnader.

Värdet av pensionsspararnas och pensionärernas premiepensionstillgångar uppgick den 31 december 2017 till 1 141,3 miljarder kronor, i den tillfälliga förvaltningen var värdet 56,3 miljarder kronor. Värdeutvecklingen för fondförsäkring var 7,1 procent.

Årets resultat 2017 uppgick till 3 212,6 miljoner kronor. Resultatet för hela försäkringsrörelsen förbättrades med 535 miljoner kronor. Det förklaras främst av att premieinkomsten inom den traditionella försäkringen ökade med 151,2 miljoner kronor och uppgick till 4 560 (4 449) miljoner kronor. Värdeökning på övriga placeringstillgångar för den traditionella försäkringen har sjunkit med 636,7 miljoner kronor 1 622,9 (2 259,6) medans utbetalda försäkringsersättningar inom den traditionella försäkringen ökade med 164,1 miljoner kronor och driftkostnaderna inom den traditionella försäkringen steg med 0,5 miljoner kronor till 10,0 miljoner kronor.

Från och med 2017 har Pensionsmyndigheten beslutat att en tredjedel av handelslagrets ackumulerade resultat ska tillföras alternativt belasta pensionsspararna i form av ett minskat eller förhöjt avgiftsuttag. Förfarandet innebär att år 2016 har 46 125 000 kronor återförs till pensionsspararna i form av ett minskat avgiftsuttag.

Tillgångarna 2017 har under året ökat med 156 miljarder kronor. Förändringen av försäkringstillgångar avser i princip nyintjänade pensionsrätter, positiv värdeförändring, tilldelade förvaltningsavgifter och utbetalningar av pensioner som nämnts ovan.

Pensionsskulden 2017 ökade med 156 miljarder kronor. Förändringen av pensionsskulden avser i princip samma nyintjänade pensionsrätter, positiv värdeförändring, tilldelade förvaltningsavgifter och utbetalning av pensioner som nämnts ovan.

Flerårsöversikt miljoner kronor

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Fondförsäkring	472 437	603 540	761 156	841 332	962 304	1 113 510
Traditionell försäkring	10 868	12 907	18 091	20 784	26 029	30 745
Tillfällig förvaltning	31 455	32 039	32 899	34 260	36 034	37 478
Försäkringstillgångar	514 760	648 486	812 146	896 376	1 024 367	1 181 733
Pensionsskuld	511 522	643 889	805 187	889 386	1 015 464	1 170 466
Årets resultat	1 052	1 684	2 491	1 003	2 686	3 213

2 Resultat- och balansräkning

Inkomstpension, resultat- och balansräkning

Resultaträkning

miljoner kronor

	Not	2016	2017	Förändring
Förändring av fondtillgångar		91 196	90 406	-790
Pensionsavgifter	1	256 700	267 407	10 707
Pensionsutbetalningar	2	-282 384	-296 001	-13 617
Avkastning på fonderat kapital	3	118 633	120 859	2 226
Administrationskostnader	4	-1 753	-1 859	-106
Förändring av avgiftstillgång		279 326	247 482	-31 844
Värdet av förändring i avgiftsinkomst	5	338 787	321 187	-17 600
Värdet av förändring i omsättningstid	6	-59 461	-73 705	-14 244
Förändring av pensionsskuld ¹		-197 409	-366 482	-169 073
Nya pensionsrätter	7	-266 840	-277 819	-10 979
Pensionsutbetalningar	2	282 379	295 994	13 615
Indexering	8	-219 440	-400 112	-180 672
Värdet av förändringen i livslängd	9	7 324	16 236	8 912
Uppkomna arvsvinster	10	12 452	12 721	269
Fördelade arvsvinster	10	-14 875	-15 155	-280
Avdrag för administrationskostnader	11	1 591	1 653	62
Årets resultat		173 113	-28 594	-201 707

1. Negativ post (-) innebär att pensionsskulden ökar och positiv post () innebär att pensionsskulden minskar med angivet belopp.

Balansräkning

miljoner kronor

	Not	2016	2017	Förändring
Tillgångar				
Fondtillgångar	12	1 321 490	1 411 896	90 406
Avgiftstillgångar	13	7 736 553	7 984 035	247 482
Summa Tillgångar		9 058 043	9 395 931	337 888
Skulder och resultat				
Utgående balanserat resultat		344 071	315 477	-28 594
Ingående balanserat resultat		170 958	344 071	173 113
Årets resultat		173 113	-28 594	-201 707
Pensionsskuld	14	8 713 972	9 080 454	366 482
Summa Skulder och resultat		9 058 043	9 395 931	337 888

Premiepension, resultat- och balansräkning

Resultaträkning

miljoner kronor

	Not	2016	2017	Förändring
Förändring av fondtillgångar		131 439	160 647	29 208
Pensionsavgifter	1	39 855	40 881	1 026
Pensionsutbetalningar	15	-6 962	-8 585	-1 623
Avkastning på fonderat kapital	16	98 958	128 819	29 861
Administrationskostnader	17	-412	-468	-56
Förändring av pensionsskuld ¹		-128 753	-157 434	-28 681
Nya pensionsrätter	18	-39 855	-40 881	-1 026
Pensionsutbetalningar	15	6 962	8 585	1 623
Värdeförändring	16	-96 402	-125 740	-29 338
Uppkomna arvsvinster	19	2 346	2 561	215
Fördelade arvsvinster	19	-2 346	-2 561	-215
Avdrag för administrationskostnader	20	542	602	60
Årets resultat		2 686	3 213	527

1 Negativ post (-) innebär att pensionsskulden ökar och positiv post () innebär att pensionsskulden minskar med angivet belopp.

Balansräkning

miljoner kronor

	Not	2016	2017	Förändring
Tillgångar				
Försäkringstillgångar	21	1 024 366	1 181 733	157 367
Fondförsäkring		962 303	1 113 510	151 207
Traditionell försäkring		26 029	30 745	4 716
Tillfällig förvaltning		36 034	37 478	1 444
Övriga tillgångar	22	5 614	5 550	-64
Summa Tillgångar		1 029 980	1 187 283	157 303
Skulder och resultat				
Utgående balanserat resultat	23	8 522	11 239	2 717
Ingående balanserat resultat ¹		5 836	8 026	2 190
Årets resultat		2 686	3 213	527
Skulder		1 021 458	1 176 044	154 586
Pensionsskuld	24	1 015 464	1 170 466	155 002
Övriga skulder	25	5 994	5 579	-415
Summa Skulder och resultat		1 029 980	1 187 283	157 303

1 Ingående balanserat resultat skiljer sig mot utgående balanserat resultat föregående år, se not 23.

Inkomst- och premiepension, resultat- och balansräkning

Resultaträkning

miljoner kronor

	2016	2017	Förändring
Förändring av fondtillgångar	222 635	251 053	28 418
Pensionsavgifter	296 555	308 288	11 733
Pensionsutbetalningar	-289 346	-304 586	-15 240
Avkastning på fonderat kapital	217 591	249 678	32 087
Administrationskostnader	-2 165	-2 327	-162
Förändring av avgiftstillgång	279 326	247 482	-31 844
Värdet av förändring i avgiftsinkomst	338 787	321 187	-17 600
Värdet av förändring i omsättningstid	-59 461	-73 705	-14 244
Förändring av pensionseskuld ¹	-326 162	-523 916	-197 754
Nya pensionsrätter	-306 695	-318 700	-12 005
Pensionsutbetalningar	289 341	304 579	15 238
Indexering/värdeförändring	-315 842	-525 852	-210 010
Värdet av förändringen i livslängd	7 324	16 236	8 912
Uppkomna arvsvinster	14 798	15 282	484
Fördelade arvsvinster	-17 221	-17 716	-495
Avdrag för administrationskostnader	2 133	2 255	122
Årets resultat	175 799	-25 381	-201 180

1. Negativ post (-) innebär att pensionseskulden ökar och positiv post () innebär att pensionseskulden minskar med angivet belopp.

Balansräkning

miljoner kronor

	2016	2017	Förändring
Tillgångar			
Fondtillgångar	1 321 490	1 411 896	90 406
Försäkringstillgångar	1 024 366	1 181 733	157 367
Övriga tillgångar	5 614	5 550	-64
Avgiftstillgångar	7 736 553	7 984 035	247 482
Summa Tillgångar	10 088 023	10 583 214	495 191
Skulder och resultat			
Utgående balanserat resultat	352 593	326 716	-25 877
Ingående balanserat resultat ¹	176 794	352 097	175 303
Årets resultat	175 799	-25 381	-201 180
Skulder	9 735 430	10 256 499	521 069
Pensionseskuld	9 729 436	10 250 920	521 484
Övriga skulder	5 994	5 579	-415
Summa Skulder och resultat	10 088 023	10 583 215	495 192

1. Ingående balanserat resultat skiljer sig mot utgående balanserat resultat föregående år, se not 23.

3 Redovisningsprinciper

Uppgifter avseende inkomstpensionens finansiella ställning har tidigare presenterats i Pensionsmyndighetens årsredovisning. Även uppgifter rörande premiepensionen har tidigare presenterats i Pensionsmyndighetens årsredovisning. Revisionen av uppgifterna i balans- och resultaträkningen görs i samband med fastställandet av Pensionsmyndighetens årsredovisning. Dock har vissa omarbetningar och förenklingar gjorts här av premiepensionens uppgifter för att underlätta jämförbarheten mellan de båda systemen.

Bestämmelser och riktlinjer

Pensionssystemets årsredovisning har upprättats i enlighet med 55 kap. 4 § socialförsäkringsbalken (2010:110) (SFB) och förordning (2002:135) om årlig redovisning av det inkomstgrundade ålderspensionssystemets finansiella ställning och utveckling.

Det inkomstgrundade ålderspensionssystemet omfattar förmånerna inkomst-, tillägg- och premiepension.¹

Inkomst- och tilläggspension är exempel på förmåner inom ett fördelningssystem. I fördelningssystem fonderas inte avgifterna utan dessa används i princip direkt för att finansiera pensionsutbetalningar. AP-fonderna är buffertfonder som hanterar skillnader mellan avgiftsinbetalningar och pensionsutbetalningar. Liksom på andra ställen i redovisningen används här benämningen inkomstpension för hela fördelningssystemet, det vill säga benämningen avser ofta också tilläggspension. Av 58 kap. 14 § SFB framgår att de redovisade tillgångarna i fördelningssystemet utgörs av avgiftstillgången och värdet av tillgångarna hos Första-Fjärde och Sjätte AP-fonderna. Formler för beräkning av inkomstpensionens avgiftstillgång och pensionsskuld återfinns i förordning (2002:780) om beräkning av balanstal. Dessa formler återges även i bilaga B.

Premiepensionen är ett fullfonderat system där avgifterna investeras och pensionen utbetalas genom att det ackumulerade kapitalet säljs av.

I enlighet med förordning (2002:135) om årlig redovisning ingår i redovisningen en framskrivning av systemets antagna långsiktiga utveckling, se avsnittet Pensionssystemets framtid i tre scenarier.

I AP-fondernas årsredovisningar anges de principer som använts vid redovisningen. Dessa beskrivs därför inte här. Varje AP-fonds årsredovisning finns tillgänglig på respektive fonds hemsida: www.ap1.se, www.ap2.se, www.ap3.se, www.ap4.se och www.ap6.se. I Pensionsmyndighetens årsredovisning beskrivs de principer som använts för redovisning av premiepension, varför dessa endast kortfattat återges här.

¹Garantipensionen, som är en del av den allmänna pensionen, är inte inkomstgrundad och belastar statsbudgeten. Garantipensionen ingår därför inte i redovisningen.

Varifrån kommer siffrorna?

Redovisningen av inkomstpensionen bygger på data från Pensionsmyndighetens intjänande- respektive utbetalningsregister.

I pensionssystemets årsredovisning har uppgifter som avser Första–Fjärde och Sjätte AP-fondens verksamhet i huvudsak tagits in från respektive fonds årsredovisning.² Buffertfonderna upprättar sina redovisningar enligt lag (2000:192) om allmänna pensionsfonder. Vidare har fonderna utifrån gällande föreskrifter för jämförbara finansiella företag utarbetat gemensamma redovisnings- och värderingsprinciper.

I pensionssystemets årsredovisning har uppgifter rörande premiepensionen tagits in från Pensionsmyndighetens årsredovisning som upprättats enligt bestämmelserna i förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Värdering av premiepensionssystemets placeringstillgångar (och motsvarande skulder) har skett enligt bestämmelserna i lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag och enligt Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om årsredovisning i försäkringsföretag. Premiepensionssystemets tillgångar och skulder ingår i Pensionsmyndighetens gemensamma balansräkning och premiepensionsverksamheten redovisas i ett separat avsnitt i resultaträkningen. Vissa omarbetningar, förenklingar och sammanslagningar av poster har gjorts här i syfte att göra sammanställningen mer jämförbar med sammanställningen för inkomstpensionen.

Tillgångar och skulder, som ingår i tillfällig förvaltning av inbetalda pensionsavgifter redovisas i Orange rapport som en försäkringstillgång och pensionsskuld. Detta är en avvikelse jämfört med Pensionsmyndighetens årsredovisning.

Redovisning av premiepensionens tillgångar, skulder och resultat har förenklats genom att ett nettobelopp redovisas som ingår för att balansräkningen ska balansera.

Principer för värdering av tillgångar och skulder

Inkomstpensionens tillgångar och skulder värderas i stort sett endast utifrån verifierbara händelser och transaktioner som föreligger vid värderingstillfället. Att exempelvis avgiftsinkomsterna normalt förändras i takt med den ekonomiska tillväxten beaktas inte i beräkningen av avgiftstillgången. Att pensionsutgifterna, bland annat genom indexering, förändras i framtiden beaktas inte heller i värderingen av pensionsskulden.

Genom inkomstpensionens konstruktion finns det en stark koppling mellan hur systemets tillgångar respektive skulder utvecklas. När balanseringen är aktiverad finns en i princip absolut koppling mellan skuldernas och tillgångarnas förändringstakt.³

Sättet att värdera inkomstpensionssystemets tillgångar och skulder utgår från att dessa förändras i samma takt från varje värderingstidpunkt. Samma sak annorlunda uttryckt: värderingsmetoden utgår från att systemets framtida internränta överensstämmer med pensionsskuldens framtida värdeförändring, trots att detta endast är säkert om balanseringen är aktiverad. När balanseringen inte är aktiverad kan internräntan både över- och understiga pensionsskuldens värdeförändring.

Att värderingen av avgiftsflödet och pensionsskulden görs i stort sett enbart med utgångspunkt i de förhållanden som råder vid värderingstidpunkten är inte uttryck för en tro att alla dessa skulle vara helt beständiga. Utformningen av redovisningen innebär däremot att förändrade förhållanden

²Redovisningen av inkomstpensionssystemets finansiella ställning i Pensionsmyndighetens årsredovisning 2017 baserades på preliminära uppgifter avseende AP-fondernas verksamhet.

³Det sätt på vilket omsättningstiden beräknas innebär ett underförstått antagande om att den förvärvsaktiva befolkningens storlek kommer att vara konstant. Om befolkningen minskar finns därför en risk att redovisningen (något) överskattar systemets tillgångar i förhållande till dess skulder. Det är dock rimligt att utgå från att befolkningsminskningen vid någon tidpunkt upphör. Vid ett sådant förlopp kommer underskattningen, och det eventuella underskottet i buffertfonden som den medfört, att vara tillfällig. Buffertfonden kommer på sikt att återgå till en nivå om minst noll kronor.

införlivas i redovisningen först när förändringarna avspeglas i de händelser och transaktioner som redovisningen utgår från.

Så beräknas inkomstpensionens tillgångar

Avgiftstillgången värderas med utgångspunkt i hur stor pensionsskuld som bokslutsårets avgiftsinkomst, det vill säga inbetalade pensionsavgifter, skulle kunna finansiera om de förhållanden som råder vid tidpunkten för värderingen vore beständiga. De förhållanden som härvid avses är ekonomiska och demografiska samt pensionssystemets regler. De ekonomiska förhållandena utgörs av varje årskulls genomsnittliga pensionsgrundande inkomst och summan av dessa inkomster. De demografiska avser dödligheten i olika åldrar. De regler för pensionssystemet som avses är de som används för att beräkna och indexera inkomstpension, samt de som avgränsar avgifts- och pensionsunderlaget och som anger avgiften i procent. Avgiftstillgången beräknas genom att multiplicera bokslutsårets avgiftsinkomster med föregående års omsättningstid.⁴ Omsättningstiden visar hur lång tid det i genomsnitt förväntas ta från det att en krona i avgift betalas till systemet tills dess att den pensionsrätt som avgiften givit upphov till utbetalas i form av pension. Således speglar omsättningstiden den skillnad i ålder mellan den genomsnittlige avgiftsbetalaren och pensionären som skulle framkomma om bokslutsperiodens ekonomiska, demografiska och juridiska förhållanden vore konstanta.

Att värderingen av avgiftsflödet sker genom att multiplicera årets flöde med omsättningstiden är liktydigt med att avgiftsflödet värderas genom att en förmodad evig ström av avgifter, årligen lika stora som det gångna årets avgifter, diskonteras med en ränta som är ett (1) dividerat med omsättningstiden. Ökar omsättningstiden, sjunker diskonteringsräntan och värdet av avgiftsflödet ökar. Om omsättningstiden i stället sjunker, ökar diskonteringsräntan och värdet av avgiftsflödet sjunker.

AP-fondernas tillgångar värderas till så kallat verkligt värde. Med det avses att tillgångarna i första hand värderas till den senaste betalkursen under årets sista handelsdag, i andra hand till den senaste köpkursen.

Så beräknas inkomstpensionens skulder

Inkomstpensionsskulden till personer som inte börjat ta ut ålderspension värderas till summan av alla försäkrades pensionsbehållningar. Inkomster intjänade det år redovisningen avser har inte hunnit fastställas när redovisningen görs. Till summan av de försäkrades pensionsbehållningar läggs därför en uppskattning av den pensionsrätt för inkomstpension som tjänats in samma år som redovisningen avser. Detta belopp utgör ungefär tre procent av den totala pensionsskulden. Skillnaden mellan skattad och fastställd pensionsrätt avräknas i följande årsredovisning.⁵

Pensionsskulden till pensionerade beräknas genom att multiplicera beviljade pensioner (årsbelopp) med det antal år som beloppet förväntas betalas ut. Antalet år diskonteras för att beakta att indexeringen av utbetalda belopp sker med ökningen i inkomstindex eller balansindex med ett avdrag på 1,6 procentenheter.⁶ Förväntat antal år med utbetalningar beräknas med utgångspunkt från mätningar av hur länge pensionsbeloppen i Pensionsmyndighetens register betalas ut, så kallade ekonomiska delningstal.⁷ I de ekonomiska delningstalen beaktas eventuella samband mellan pensionsbeloppens storlek och hur länge de betalas ut. Ett genomsnitt av de tre senaste årens ekonomiska delningstal används vid beräkningen, föregående års värden är oförändrade och

⁴Hur omsättningstiden räknas beskrivs av formel B.3.1 i bilaga B.

⁵Se not 14, tabell A.

⁶Omräkningen av inkomstpension sker med kvoten mellan det nya och gamla inkomstindexet dividerat med 1,016. De år balanseringen är aktiverad ersätts inkomstindex med balansindex.

⁷Se formel B.7.5 i bilaga B.

därmed blir det en gradvis inverkan. För mer detaljer se rapporten ”VER 2016-390 *Utbetalningsålder och ekonomiska delningstal*”. Under de år som det har fastställts ett balansindex multipliceras pensionsskulden till pensionerade med det dämpade balanstal som fastställts för år $t + 1^8$.

En princip för redovisningen är att endast inträffade och registrerade händelser eller transaktioner ska ligga till grund för den. I och med att tilläggspension kommer att tjäna in till och med år 2017 kan denna redovisningsprincip ännu inte tillämpas fullt ut. Det beror på att tilläggspensionsskulden till personer som inte börjat ta ut ålderspension inte kan beräknas utan antaganden om framtida ekonomisk och demografisk utveckling. Enligt förordning (2002:135) om årlig redovisning får skulden avseende tilläggspension för förvärsaktiva därför beräknas utifrån vissa antaganden om framtida utveckling. Tilläggspensionsskulden avseende förvärsaktiva beräknas enligt de grunder som är angivna i propositionen (2000/01:70) Automatisk balansering av ålderspensionssystemet. Dessa innebär att skulden till aktiva beräknas med samma medellivslängd som används för beräkningen av inkomstpensionsskulden och med ett antagande om två procents årlig tillväxt i inkomstindex.

Med dessa förutsättningar beräknas tilläggspensionsskulden per den 31 december redovisningsåret genom att skatta hur stor tilläggspension varje årskull kommer att få det år de fyller 65 år. Detta belopp multipliceras med redovisningsårets fastställda ekonomiska delningstal för 65-åringar. Personer äldre än 65 år som vid beräkningstidpunkten ännu inte tagit ut hela sin pension antas göra det nästföljande år. Därefter beräknas nuvärdet av de framtida pensionsbeloppen genom att de diskonteras med den antagna förändringen i inkomstindex om två procent per år från pensionsårsåret till redovisningsåret. Beloppet reduceras med det på samma sätt diskonterade värdet av individernas egna förväntade avgiftsinbetalningar fram tills de fyller 64 år. Inkomster intjänade efter denna ålder ger i sin helhet pensionsrätt enligt reglerna för inkomstpension.

Riksdagen har beslutat att pensionsrätter ska nedjusteras under balanseringsperioder (SFS 2014:1548). Därför är värdet av pensionsrätten som avser intjänandeåret 2016 nedjusterat med kvoten av det fastställda balansindexet för 2017 och det fastställda inkomstindexet för 2017. Den skattade pensionsrätten för intjänandeår 2017 är inte nedjusterad då balanseringen upphörde år 2018.

Värdering av premiepensionens tillgångar och skulder

Premiepensionens tillgångar värderas till verkligt värde eller upplupet anskaffningsvärde enligt Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2009:12) om årsredovisning i försäkringsföretag. Tillgångar som värderas till verkligt värde värderas till balansdagens kurs under årets sista handelsdag. Värdering av tillgångar till upplupet anskaffningsvärde innebär att skillnaden mellan anskaffningsvärde och inlösenpris periodiseras såsom ränteintäkt under resterande löptid.

Tillfällig förvaltning utgörs av pensionsavgifter som betalas in successivt under intjänandeåret och överförs till premiepensionssystemet när årets pensionsrätt har fastställts. Tillgångarna i den tillfälliga förvaltningen värderas till upplupet anskaffningsvärde.

Fondförsäkringstillgångarna utgörs av pensionsspararnas placeringar i fonder och avser inlösenpris för fondandelar. Pensionsskulden i fondförsäkring utgörs av fondförsäkringstillgångarna och likvida medel som ännu inte omvandlats till fondandelar. Försäkringstillgångar i traditionell försäkring är placerade i aktie- och räntefonder och värderas till verkligt värde.

Pensionsskulden för den traditionella försäkringen bestäms för varje försäkring som kapitalvärde av återstående garanterade utbetalningar. Värdet beräknas med antaganden om framtida avkastning, livslängder och driftskostnader. Avkastningen utgörs av en sammanvägning av marknadsräntan på statsobligationer och säkerställda bolåneobligationer med olika löptid. Marknads-

⁸Vid årets redovisning användes den balanseringseffekt i indexeringen mellan 2017 och 2018 som uppgick till 1,0106 (inkomstindex för 2017 dividerat med balansindex för 2017), för mer detaljer se VER 2018-99. Detta på grund av att balanseringsperioden upphörde 2018.

räntan väljs med utgångspunkt från löptiden på garanterade utbetalningar. Marknadsvärdering av skulden innebär att livförsäkringsavsättningen påverkas av ränteförändringar. Inbetalda premier redovisas som engångspremier och höjer det garanterade beloppet. Antaganden om livslängder baseras på SCB:s befolkningsprognos från 2015, med 10 procent avdrag för att bättre passa den i Pensionsmyndighetens bestånd observerade dödligheten. Driftskostnaden antas vara 0,1 procent av försäkringskapitalet. Detta sammantaget innebär att garanterade åtaganden i traditionell försäkring har värderats aktsamt enligt vedertagna aktuariella metoder.

4 Så fungerar den allmänna pensionen

Principerna för inkomst- och premiepensionen är enkla. En del av din lön sätts varje år in på två olika konton. Pensionen beräknas utifrån hur mycket pengar du har på dina konton när du väljer att ta ut din pension och hur många år till du beräknas leva då. Detta avsnitt är till för den som vill ha en djupare kunskap än dessa enkla grunder.

Nästan som ett banksparande ...

Det allmänna pensionssystemet fungerar i stora stycken som ett vanligt banksparande. Det gäller systemets båda inkomstgrundade delar, inkomst- och premiepension. Varje år betalar de försäkrade, deras arbetsgivare och i vissa fall staten in pensionsavgifter. Avgifterna bokförs som pensionsrätter i den försäkrades ”bankbok”, det vill säga kontot för inkomst- respektive premiepension. Sparandet växer under åren i takt med avgiftsinbetalningarna och med den ”ränta” som gäller. I det orange kuvertet kan den försäkrade följa hur de egna kontona för inkomst- och premiepension utvecklas år från år. När den försäkrade pensioneras vänds betalningsströmmarna och inkomst- respektive premiepension betalas ut till den försäkrade under återstoden av livet.

... men helt och hållet en pensionsförsäkring

I en pensionsförsäkring är sparandet låst. Man kan inte ta ut varken hela eller delar av sitt pensionsparande före den lägsta tillåtna åldern för uttag av pension. Inkomst- och premiepension kan tas ut först vid 61 års ålder.

Ett syfte med en pensionsförsäkring är att omfördela tillgångar från individer som lever kortare än genomsnittligt till dem som lever längre än så. Avlidna personers pensionstillgångar fördelas varje år på de överlevande i samma årskull. Sådana pengar kallas för *arvsvinst* (se bilaga A). Även efter det att man har börjat ta ut sin pension fördelas tillgångar från dem som lever kortare än genomsnittligt till dem som lever längre. Det sker genom att den månatliga pensionen beräknas med utgångspunkt från en genomsnittlig livslängd, men betalas ut så länge man lever. Följaktligen blir summan av pensionsutbetalningarna till dem som lever kort tid som pensionär mindre än vad de sparat till. De som lever längre än genomsnittligt får ut mer än de själva sparat till.

Saldot på det egna pensionskontot utgörs av summan av pensionsrätter (avgifter), förräntning och arvsvinster. Från kontot dras varje år en administrationsavgift.

En krona i avgift ger en krona i pensionsrätt

Pensionsavgiften är 18,5 procent av pensionsunderlaget. Pensionsunderlaget består av pensionsgrundande inkomster och belopp. Förutom lön räknas ersättning från social- och arbetslöshetsförsäkringarna som inkomster. Pensionsgrundande belopp är beräkningsunderlag, inte några inkomster i egentlig mening. Pensionsrätt för pensionsgrundande belopp tillgodoräknas vid sjuk- och aktivitetsersättning, år med små barn (barnår) och studier. Fram till 2010 tillgodoräknades pensionsgrundande belopp även vid plikttjänst. Från år 2018 kan man återigen få det när värnplikten återinförs. Pensionsunderlaget är maximerat till 7,5 inkomstbasbelopp (461 250 kronor år 2017).

Pensionsrätten för inkomstpension motsvarar 16 procent av pensionsunderlaget och pensionsrätten för premiepension motsvarar 2,5 procent.¹

Vem betalar avgiften?

Den försäkrade betalar allmän pensionsavgift till den allmänna pensionen på 7 procent av sin lön och av ersättningar från social- och arbetslöshetsförsäkringarna. Avgiften betalas för inkomster upp till 8,07 inkomstbasbelopp.² Inbetalningen sker tillsammans med preliminärskatten. Den allmänna pensionsavgiften på 7 procent ingår inte i pensionsunderlaget. Årsinkomsten är pensionsgrundande när den överstiger gränsen för deklarationsskyldighet, som från 2003 är 42,3 procent av det gällande prisbasbeloppet.³ När inkomsten har passerat denna tröskel är den pensionsgrundande från första kronan.

För sina anställda betalar arbetsgivare en pensionsavgift på 10,21 procent av varje anställds lön till pensionssystemet.⁴ Avgiften betalas även för inkomster ovanför 8,07 inkomstbasbelopp. Eftersom inkomster som överstiger 8,07 inkomstbasbelopp inte ger pensionsrätt är de avgifterna i själva verket en skatt. De förs därför som en skatt till statsbudgeten och tillfaller inte pensionssystemet.⁵

För de personer som får pensionsgrundande ersättning från social- och arbetslöshetsförsäkringarna betalar staten en avgift på 10,21 procent av ersättningen till pensionssystemet. För personer som tillgodoräknas pensionsgrundande belopp betalar staten en avgift till pensionssystemet på 18,5 procent av det pensionsgrundande beloppet. Dessa statliga ålderspensionsavgifter finansieras med allmänna skattemedel.

Pensionsavgiften summerar således till 17,21 procent av avgiftsunderlaget, samtidigt som pensionsrätten och pensionsavgiften är 18,5 procent av pensionsunderlaget. Skillnaden förklaras av att den allmänna pensionsavgiften, 7 procent, dras av från avgiftsunderlaget när pensionsrätten beräknas.⁶ Det innebär att maximalt pensionsunderlag är 93 procent av 8,07 inkomstbasbelopp, det vill säga 7,5 inkomstbasbelopp. Maximal pensionsrätt 2017 var 85 331 kronor.

Vart tar avgiften vägen?

Av pensionsavgiften på 18,5 procent går 16 procentenheter till inkomstpensionens fyra buffertfonder: Första, Andra, Tredje och Fjärde Allmänna Pensionsfonden.⁷ Varje fond får en fjärdedel av avgifterna och finansierar en fjärdedel av pensionsutbetalningarna. De inkomstpensioner som betalas ut varje månad kommer alltså från buffertfonderna. I princip är det samma pengar som betalades in under månaden som betalas ut i form av pension till pensionärerna.

De pengar som sätts av till premiepensionen, 2,5 procent av pensionsunderlaget, placeras i räntebärande tillgångar till dess att taxeringen är fastställd. Först då vet man hur mycket pensionsrätt för premiepension varje försäkrad har tjänat in. När pensionsrätterna är fastställda köps andelar i de fonder de försäkrade har valt. De som inte valt får sina pengar placerade i AP7 Såfa, Statens årskullsförvaltningsalternativ, som har en generationsfundsprofil. Vid årsskiftet 2017/2018 fanns

¹Pensionsrätt för premiepension kan överföras mellan makar. Överfört kapital minskar med för närvarande 6 procent, eftersom det sker fler överföringar till kvinnor än till män samtidigt som kvinnor i medeltal lever längre än män.

²År 2017: $8,07 \times 61\,500 = 496\,305$ kronor

³År 2017: $0,423 \times 44\,800 = 18\,950$ kronor.

⁴Egenföretagare betalar allmän pensionsavgift om 7 procent och egenföretagaravgift om 10,21 procent.

⁵Denna skatt var 19,4 miljarder kronor 2017, se not 1.

⁶ $0,1721 / 0,93 \approx 0,185$

⁷Dessutom finns Sjätte AP-fonden som är en tillgång i inkomstpensionssystemet, men som inte tillförs några avgifter eller betalar ut några pensioner.

inom premiepensionssystemet 831 fonder registrerade, förvaltade av 103 olika fondföretag. Vid varje pensionsutbetalning säljs fondandelar så att det räcker till månadsbeloppet.

Antal fonder i premiepensionssystemet 2017 och förvaltad kapital 2013–2017

per den 31 december, miljarder kronor

	Antal registrerade fonder 2017	Förvaltad kapital				
		2013	2014	2015	2016	2017
Aktiefonder	564	240	295	347	388	441
Blandfonder	93	63	77	67	69	70
Generationsfonder	35	90	114	128	147	166
Räntefonder	138	27	27	25	127	26
AP7 Såfa/Premiesparfonden	1	182	246	272	328	407
Summa	831	602	759	839	959	1 110

Ränta på avgifterna som gav pensionsrätt

Den som sparar i bank får ränta på pengarna. Så fungerar även den allmänna pensionen. Röntan på inkomstpensionskontot bestäms som regel av genomsnittsinkomstens utveckling. Genomsnittsinkomsten mäts med *inkomstindex* (se bilaga A). Premiepensionskontots motsvarighet till ränta bestäms av värdeförändringen i de fonder den försäkrade valt.

Förräntningen av pensionsrätterna beror således på olika sidor av den ekonomiska utvecklingen. Inkomstpensionskontot förräntas med inkomstutvecklingen, priset på arbete om man så vill. Utvecklingen på premiepensionskontot följer av utvecklingen på de finansiella marknaderna som bland annat speglar priset på kapital. Ingen av räntorna är garanterade, de kan till och med vara negativa. Genom att fördela avgifterna till olika delsystem, vars ränta bestäms av delvis olika omständigheter, uppstår en viss riskspridning. Den genomsnittliga årsräntan i inkomstpensionssystemet (inkomst/balansindex) har sedan 1995 varit 3,0 procent.⁸ Premiepensionssystemet har under samma tid genererat en genomsnittlig årlig ränta på 7,1 procent.

Annan ränta än inkomstindex – balansering

Vid viss demografisk och ekonomisk utveckling är det inte möjligt att förränta inkomstpensionskontot och inkomstpensionen med genomsnittsinkomstens utveckling och samtidigt finansiera inkomstpensionerna med en fast avgift. För att kunna hålla avgiften fast vid nivån 16 procent måste i en sådan situation avsteg göras från inkomstindexeringen. Det sker genom att balanseringen aktiveras.

Systemets tillgångar dividerat med pensionsskulden ger ett mått på dess finansiella ställning, en kvot som kallas balanstalet (BT). Om balanstalet är större än talet ett är tillgångarna större än skulderna. Om balanstalet är mindre än talet ett är skulderna större än tillgångarna och balanseringen aktiveras. När balanseringen aktiveras indexeras pensionsbehållningar och pensioner med förändringen i ett *balansindex* i stället för med förändringen i inkomstindex. Balansindexets förändring bestäms av förändringen i inkomstindex och balanstalets storlek.

Ett exempel: Om balanstalet faller under 1,0000 till 0,9900 samtidigt som inkomstindex ökar från 100,00 till 104,00 beräknas först det dämpade balanstalet enligt; $\frac{0,9900-1}{3} + 1 = 0,9967$.⁹

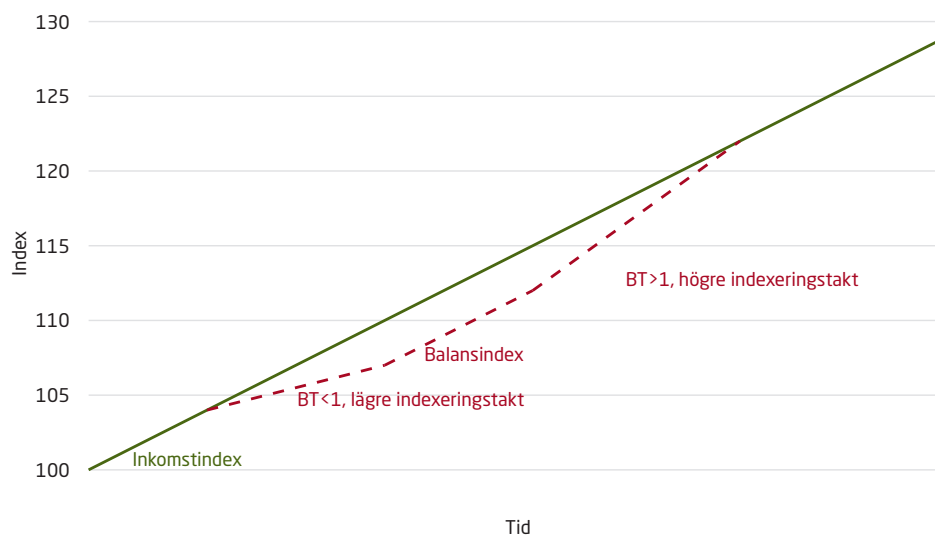
⁸Kapitalviktad avkastning. För mer information se kapitel Pensionssystemets värdeförändringar, avsnitt Mått på värdeförändringar inom premiepensionssystemet.

⁹balansindex för år 2017 och framåt beräknas med det dämpade balanstalet (SFS:676), se även Bilaga B.

Genom att multiplicera inkomstindex (104,00) med det dämpade balanstalet (0,9967) fås balansindex till 103,66.¹⁰ Indexeringen av pensionsbehållningarna blir då 3,66 i stället för 4 procent. Även indexeringen av pensionerna minskas i samma utsträckning.

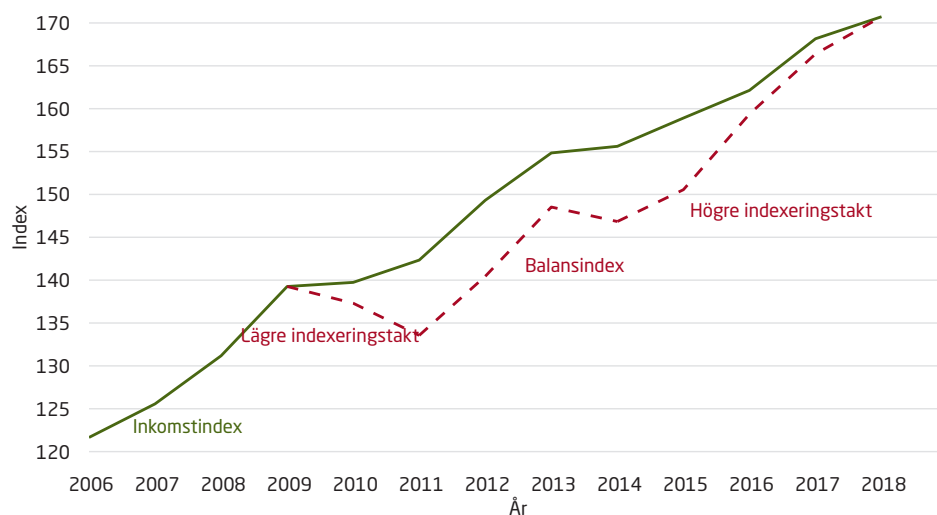
Om balanstalet under en period då balanseringen är aktiv överstiger 1,0000 indexerar pensionsbehållningar och pensioner snabbare än vad inkomstindex ökar. När balansindex når inkomstindexets nivå stängs balanseringen av. Pensionerna återfår då det värde de skulle ha haft om de enbart indexerats med inkomstindex. Systemet återgår till att indexera med enbart förändringen av inkomstindex. En schematisk beskrivning ges av figur 4.1 och den faktiska balanseringen 2010-2018 visas i figur 4.2. Balansindex nådde inkomstindex år 2018, som kan avläsas i figuren nedan.

Figur 4.1 Balansering – principiell beskrivning

¹⁰Nästa års balansindex beräknas genom att multiplicera balansindex (103,66) med förändringen av inkomstindex, multiplicerat med det dämpade balanstalet, se bilaga A.

Figur 4.2 Faktisk balansering

Administrationskostnaderna minskar pensionen

Inkomstpensionens administrationskostnader dras varje år från pensionsbehållningen. Avdraget görs genom att pensionsbehållningarna multipliceras med en förvaltningskostnadsfaktor (se bilaga A). Kostnadsavdraget görs endast fram till det att pension börjar tas ut. Med nuvarande kostnadsnivå innebär kostnadsavdraget att inkomstpensionen blir cirka 1 procent lägre än om inget avdrag hade gjorts.

Premiepensionens administrations- och fondförvaltningskostnader dras på motsvarande sätt från premiepensionskapitalet. Här fortsätter dock avdraget även efter att pension har börjat tas ut. Nuvarande kostnadsavdrag är 0,28 procent av premiepensionskapitalet per år. Med denna kostnadsnivå blir premiepensionen cirka 9 procent lägre än om inget kostnadsavdrag hade gjorts. I syfte att sänka pensionsspararnas kostnader är de förvaltare som är anslutna till premiepensionssystemet förpliktade att lämna rabatt på fondernas ordinarie avgifter. De rabatter som återförts till fondspararna under 2017 motsvarar en sänkning av fondavgifterna med cirka 0,44 procentenheter. Utan rabatten skulle pensionerna bli cirka 14 procent lägre.

Hur beräknas inkomstpensionen?

Inkomstpensionen beräknas genom att beloppet på inkomstpensionskontot divideras med ett delningstal (se bilaga A) vid pensionstillfället. Delningstalen är specifika för varje årskull och speglar dels återstående livslängd vid den ålder pensionen tas ut, dels en förskottsränta om 1,6 procent. Den återstående livslängden avser ett genomsnitt för män och kvinnor. Förskottsräntan om 1,6 procent gör att delningstalet blir lägre än vad medellivslängden är och att begynnelsepensionen blir högre än vad den skulle ha varit utan ränta.

Ett exempel: En person som går i pension vid 65 års ålder har en förväntad återstående livslängd på cirka 20 år. Förskottsräntan om 1,6 procent gör att delningstalet sjunker till 16,85. Om personen har 2,5 miljoner på sitt inkomstpensionskonto får personen 148 368 kronor per år (2,5 mkr/16,85) i inkomstpension eller 12 364 kronor per månad.

Inkomstpensionen räknas årligen om med förändringen i inkomstindex med avdrag för den förskottsränta på 1,6 procentenheter som tillgodoräknas i delningstalet, så kallad följsamhetsindexe-

ring.¹¹ Det innebär att om inkomstindex ökar med exakt 1,6 procent *mer* än inflationen, mätt med konsumentprisindex, ökar pensionerna exakt med inflationen. Om inkomstindex ökar med mer än 1,6 procent utöver inflationen ökar pensionerna i fasta priser och tvärtom. När balanseringen är aktiverad ersätts inkomstindex med balansindex vid omräkningen av pensionerna.

Hur beräknas premiepensionen?

Premiepension kan tas ut antingen som traditionell försäkring eller fondförsäkring. I båda försäkringsformerna divideras beloppet på premiepensionskontot med ett delningstal på samma sätt som för inkomstpensionen för att få ut det årliga pensionsbeloppet. Premiepensionens delningstal bygger, till skillnad från inkomstpensionens delningstal, på prognostiserade framtida livslängder. Förskottsräntan är för närvarande 1,65 procent i såväl fondförsäkring som i den traditionella försäkringen, efter ett kostnadsavdrag om 0,1 procent.

Att ta ut premiepension i form av traditionell försäkring innebär att pensionen beräknas som ett livsvarigt garanterat nominellt månadsbelopp och ett tilläggsbelopp som varierar i storlek från år till år. Vid en övergång till traditionell försäkring säljs den försäkrades fondandelar och Pensionsmyndigheten tar över förvaltningen av tillgångarna.

Fondförsäkring innebär att den försäkrade behåller sitt sparande i valfria premiepensionsfonder. I fondförsäkring räknas premiepensionens storlek årligen om med utgångspunkt från fondandelarnas värde i december. Varje månad säljs det antal fondandelar som krävs för att finansiera den beräknade premiepensionen. Ökar fondandelarnas värde säljs färre andelar, minskar fondandelarnas värde säljs fler andelar. Prisvariationerna påverkar värdet av följande års premiepension.

Premiepensionen kan tas ut med ett efterlevandeskydd under pensionstiden. Det innebär att premiepensionen betalas ut till endera av två makar eller sambor så länge någon av dem lever. Om man väljer att ha efterlevandeskydd blir månadspensionen lägre eftersom premiepensionsutbetalningen då förväntas betalas ut längre.

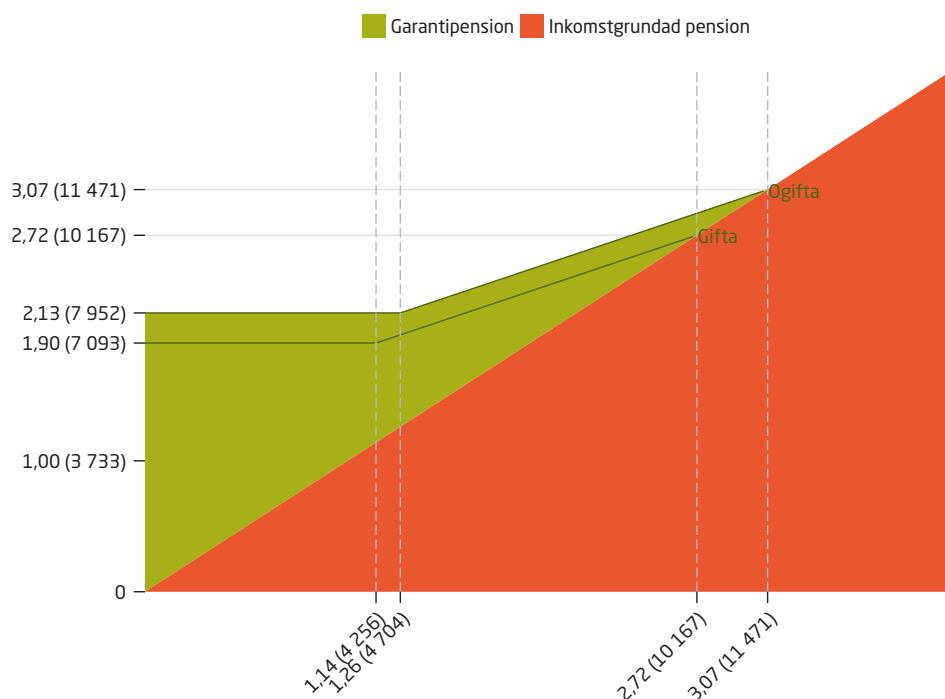
Garantipension¹²

Garantipensionen är ett grundskydd för den som haft låg eller ingen inkomst. Garantipension kan betalas ut från 65 års ålder till den som är bosatt i Sverige. För att ha rätt till full garantipension måste den försäkrade, i princip, ha bott 40 år i Sverige från 25 års ålder. Bosättning i annat EU/EES-land kan också ge rätt till garantipension.

¹¹Omräkningen av inkomstpension sker med kvoten mellan det nya och gamla inkomstindexet dividerat med 1,016. De år balanseringen är aktiverad ersätts inkomstindex med balansindex.

¹²Beskrivningen avser garantipension till personer födda 1938 eller senare. För äldre personer gäller andra regler.

Figur 4.3 Inkomstgrundad pension och garantipension

Årlig inkomstgrundad pension i prisbasbelopp (månadspension i kr, 2017)

År 2017 var den maximala garantipensionen för en ensamstående pensionär 7 952 kronor per månad (2,13 prisbasbelopp¹³) och för en gift pensionär 7 093 kronor per månad (1,90 prisbasbelopp). Garantipensionen minskas för den som har en inkomstgrundad pension. Minskningen görs i två steg. För låga inkomster görs en avräkning krona för krona, för högre inkomster är det endast 48 procent som reducerar garantipensionen. Det innebär att till en ensamstående pensionär med en månatlig inkomstgrundad pension 2017 på 11 471 kronor eller mer utbetalades ingen garantipension. För en gift pensionär var motsvarande inkomstgräns 10 167 kronor.

Ett exempel: En ensamstående pensionär har en inkomstgrundad pension på motsvarande 2,26 prisbasbelopp. Garantipensionen avräknas först krona för krona mot inkomsten upp till 1,26 prisbasbelopp. Det återstående beloppet om 0,87 prisbasbelopp [= 2,13 - 1,26] minskas därefter med 48 procent av inkomsten utöver 1,26 prisbasbelopp, vilket i detta exempel ger en garantipension på 0,39 prisbasbelopp [= 0,87 - 0,48 · (2,26 - 1,26)]. Inkomst- och garantipension blir därmed för detta exempel 2,65 prisbasbelopp [0,39+2,26].

När garantipensionen beräknas bortses från premiepensionen. I stället beräknas inkomstpensionen som om den tjänats in med 18,5 procent i stället för 16 procent. Ett skäl för dessa regler är att de underlättar administrationen av garantipensionen.

Garantipensionen finansieras med allmänna skattemedel över statsbudgeten och ingår därför inte i pensionssystemets resultat- och balansräkning.

¹³År 2017 var prisbasbeloppet 44 800 kronor.

Tilläggs pension

Pensionärer födda före 1938 har inte tjänat in vare sig inkomst- eller premiepension. De får i stället tilläggs pension, som beräknas enligt äldre regler. Tilläggs pensionens nivå baseras på inkomsten för de 15 bästa åren och det krävs 30 inkomstår för oavkortad pension.

För personer som är födda 1938–1953 gäller särskilda övergångsregler. De får en viss del av sin inkomstgrundade ålderspension som tilläggs pension och resterande del som inkomst- och premiepension. Ju yngre personen är desto mindre del betalas ut som tilläggs pension. Pensionärer födda 1938 får 80 procent av tilläggs pensionen, pensionärer födda 1939 får 75 procent och så vidare. Det finns ett garantitillägg som garanterar att deras pension inte blir lägre än den tilläggs pension de tjänat in till och med 1994 – året då pensionsreformen principiellt beslutades. De som är födda 1954 och senare tjänar in hela sin pension enligt reglerna för inkomst- och premiepension.

Vid uttag före det år personen fyller 65 år prisindexeras tilläggs pensionen. Om balanseringen är aktiverad det år individen fyller 65 år räknas tilläggs pensionen om enligt särskilda regler. Omräkningen görs den månad personen fyller 65 år och innebär att tilläggs pensionsbeloppet multipliceras med kvoten mellan fastställt balansindex och inkomstindex för det gällande året. Från och med efterföljande årsskifte följsamhetsindexeras tilläggs pensionen på samma sätt som inkomstpensionen.

Andel som nybeviljats allmän pension i olika åldrar * procent

Årskull	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71-	Summa	Snitt- ålder
1938	3,6	2,3	2,3	2,1	77,3	4,1	3,2	0,8	0,3	0,3	0,6	97,0	64,9
1939	3,9	1,9	2,1	2,3	75,6	6,5	2,3	0,8	0,3	0,3	0,7	96,8	64,9
1940	3,0	2,1	2,5	3,1	75,8	5,0	2,6	0,8	0,4	0,5	0,6	96,5	64,9
1941	2,9	2,2	3,0	3,7	73,1	6,3	2,8	0,8	0,5	0,4	0,7	96,4	65,0
1942	3,4	2,9	3,4	3,9	70,8	6,2	3,4	1,2	0,5	0,4	0,7	96,6	64,9
1943	3,9	3,1	3,6	5,3	66,3	7,1	4,4	1,2	0,4	0,5	0,7	96,5	64,9
1944	4,7	3,4	4,7	5,9	63,1	7,9	4,0	1,1	0,5	0,5	0,7	96,5	64,8
1945	5,1	4,2	5,3	6,1	61,5	7,2	4,0	1,3	0,5	0,5	0,8	96,4	64,8
1946	6,0	4,8	5,4	6,7	59,2	6,7	4,2	1,2	0,5	0,6	0,8	96,1	64,7
1947	6,3	4,6	6,0	7,4	56,7	7,0	4,7	1,3	0,6	0,5	1,0	96,1	64,7
1948	6,0	4,9	6,7	7,8	54,7	7,3	5,0	1,5	0,5	0,6	1,1	96,1	64,7
1949	5,8	5,4	6,9	8,6	52,3	7,9	5,4	1,4	0,6	0,6	1,1	96,1	64,7
1950	5,8	5,5	7,7	9,1	50,0	8,6	5,4	1,6	0,6	0,6	1,1	96,1	64,7
1951	6,5	6,3	8,1	9,4	47,8	8,3							
1952	6,9	6,8	8,5	10,5	44,7								
1953	7,8	6,6	9,5	10,5									
1954	7,5	7,1	9,6										
1955	7,6	6,6											
1956	7,0												

* Andelarna avser nya pensionärer i relation till möjliga pensionärer i december 2017. Åldrarna avser åldern 31 december aktuellt år som pensionären tog ut sin inkomstpension/garantipension. Prognos för de äldsta åldrarna, prognos kursiv stil.

Det allmänna pensionssystemet 2017 – i bilder och siffror

I detta avsnitt beskrivs pensionssystemet i figurer. Figurerna, 4.4–4.8, har beräknats utgående från samtliga 5 734 000 individers pensionskonton. Pensionsrätt tillgodoräknades pensionskontona 2017. Den pensionsrätten avser inkomster intjänade 2016.

Inkomster, pensionsrätter och utbetald pension

I figur 4.4 framgår att genomsnittsinkomsten stiger fram till omkring 45 års ålder, eller mer korrekt, fram till den årskull som år 2017 fyllde 45 år. För åldrar/årskullar därefter är genomsnittsinkomsten mer eller mindre densamma som för 45-åringarna, för att falla kraftigt från omkring 60 års ålder. En orsak till fallet är ökningen av andelen personer med sjukersättning (förtidspensionärer) i dessa åldrar och deras lägre genomsnittsinkomster. En annan orsak till fallet i genomsnittsinkomst är att vissa personer minskat sin arbetstid eller helt gått i pension under året.

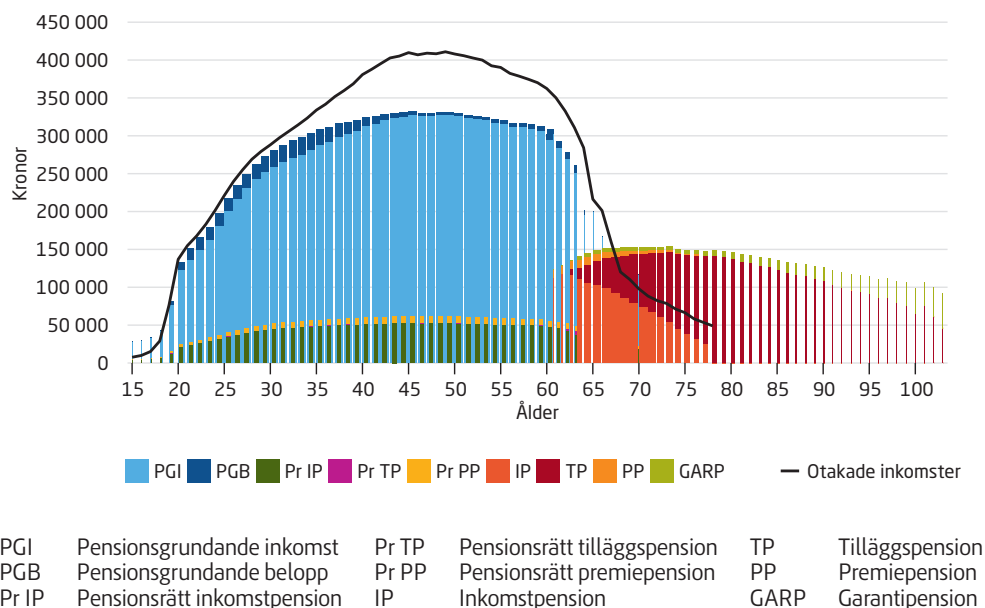
Betydelsen av taket för intjänade av pensionsrätt framgår av figuren – den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten (PGI) skulle följa linjen *Otakade inkomster* om det inte funnits något tak.

Den andel av löneutrymmet om 17,21 procent, som avgiften till inkomst- respektive premiepension tar i anspråk redovisas i staplarna.

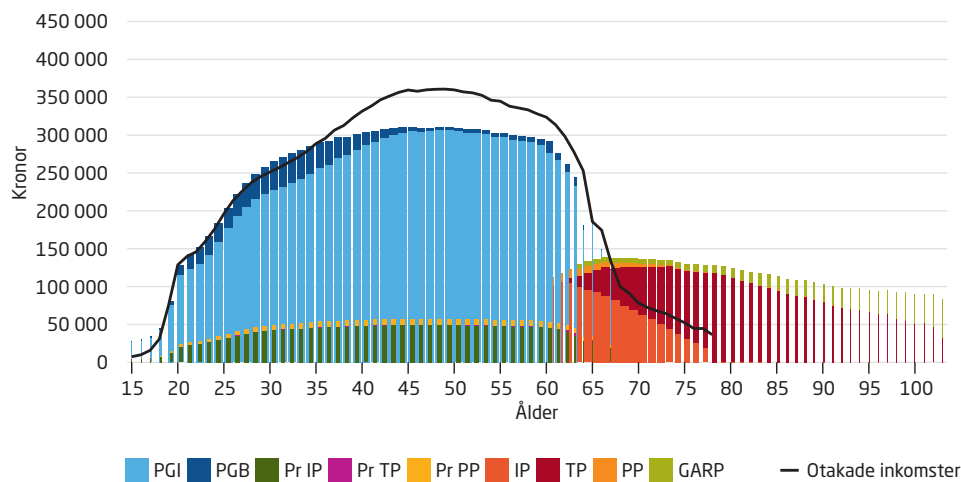
Figuren ger en övergripande information om nivån på ersättningarna till de 2 203 000 personer som i december 2017 hade någon ersättning från det allmänna pensionssystemet. Vidare framgår att nuvarande pensionärer i huvudsak fått sin pension beräknad enligt reglerna för tilläggspension. Samtidigt syns även garantipensionens betydelse – särskilt för de äldre årskullarna. Att inkomstpension börjar ersätta tilläggspension för årskullar födda 1938 och senare visas i figuren. Premiépensionens likaledes växande betydelse framgår inte lika tydligt – men också den utvecklingen finns i bilden.

Staplarnas bredd speglar antalet personer i årskullen, varvid födda 1990 varit normerande.

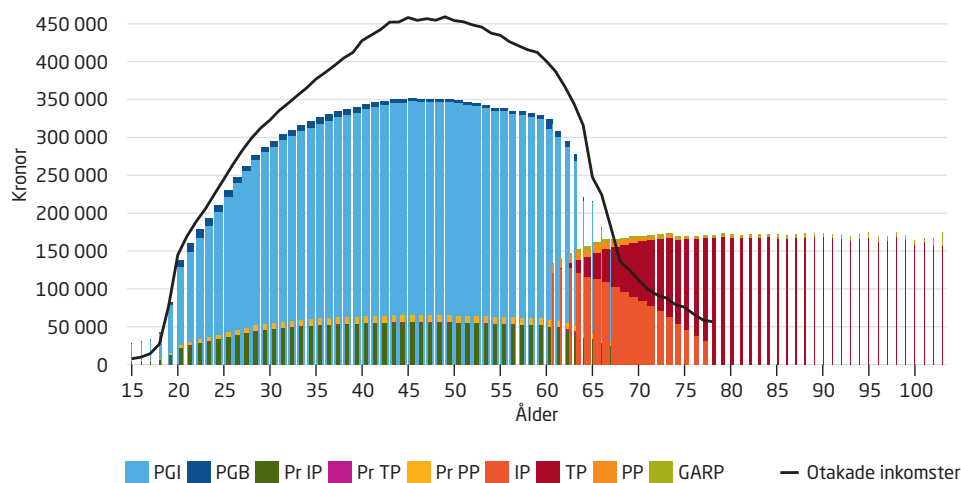
Figur 4.4 Genomsnittlig inkomst, intjänad pensionsrätt samt utbetald pension

Figur 4.5 Genomsnittlig inkomst, intjänad pensionsrätt samt utbetald pension för kvinnor

Figur 4.6 Genomsnittlig inkomst, intjänad pensionsrätt samt utbetald pension för män

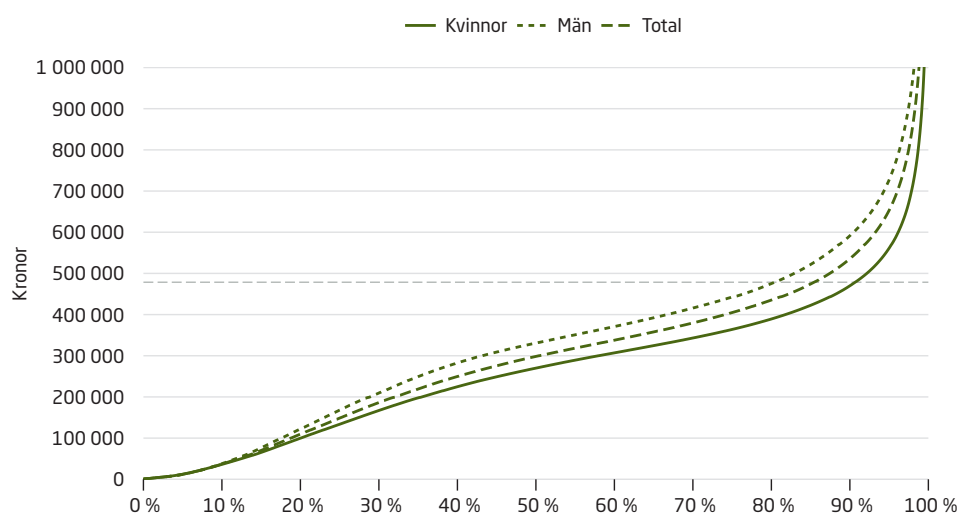

Av figurerna 4.5 och 4.6 framgår att kvinnor i genomsnitt har lägre inkomster än män. Likaså framgår att intjänadetakets större negativ påverkan för mäns genomsnittliga pensionsgrundande inkomster än vad det har för kvinnor, beroende på att en större andel av mäns inkomster ligger över taket. Att kvinnor får mer av de pensionsgrundande beloppen än vad män får framgår av att kvinnor har mer mörkblått i sina pensionsgrundande inkomster än männen – mer detaljer om de pensionsgrundande beloppen finns i figur 4.9. Vidare har kvinnor i genomsnitt lägre pension och betydligt mer garantipension än vad män har.

Förvärvsinkomsterna

I figur 4.7 och 4.8 nedan visas förvärvsinkomster uppdelat på kvinnor och män. Inkomster upp till 8,07 inkomstbasbelopp (478 600 kronor för inkomståret 2016) ligger till grund för den allmänna pensionen. I diagrammet nedan är inkomsterna för inkomståret 2016 fördelade i stigande storleksordning (totalt 5 597 000 personer, 2 742 000 kvinnor och 2 855 000 män). Av dessa hade 4 722 000 personer en inkomst under avgiftstaket (2 467 000 kvinnor och 2 255 000 män).

Figur 4.7 Förvärvsinkomster för kvinnor och män, intjänandeår 2016

Avser taxerad förvärvsinkomst (löner, inkomst av aktiv och passiv näringsverksamhet, sjukpenning, föräldrapenning, sjuk- eller aktivitetsersättning, arbetslöshetsersättning med mera). Inkomsten är före avdrag för allmän pensionsavgift och redovisas för personer med inkomster över gränsen för deklarationskyldighet om 42,3 procent av prisbasbeloppet. Den horisontella linjen vid 478 600 kronor avser avgiftstaket.

Cirka 600 000 män eller 21 procent av männen hade en inkomst över intjänandetaket. Motsvarande andel för kvinnor var 10 procent eller cirka 274 000 kvinnor. I tabellen nedan redovisas genomsnittlig taxerad förvärvsinkomst och pensionsgrundande inkomst för kvinnor och män. Av tabellen framgår att kvinnors inkomster är lägre än männens, 79 procent av den taxerade inkomsten och 86 procent den av pensionsgrundande inkomsten.

Genomsnittliga förvärvsinkomster och pensionsgrundande inkomster, intjänandeår 2016

kronor

	Taxerad förvärvsinkomst	Pensionsgrundande inkomster
Kvinnor	270 000	252 700
Män	340 800	294 500
Totalt	306 100	274 100

Pensionsrätter till inkomst- och premiepensionen

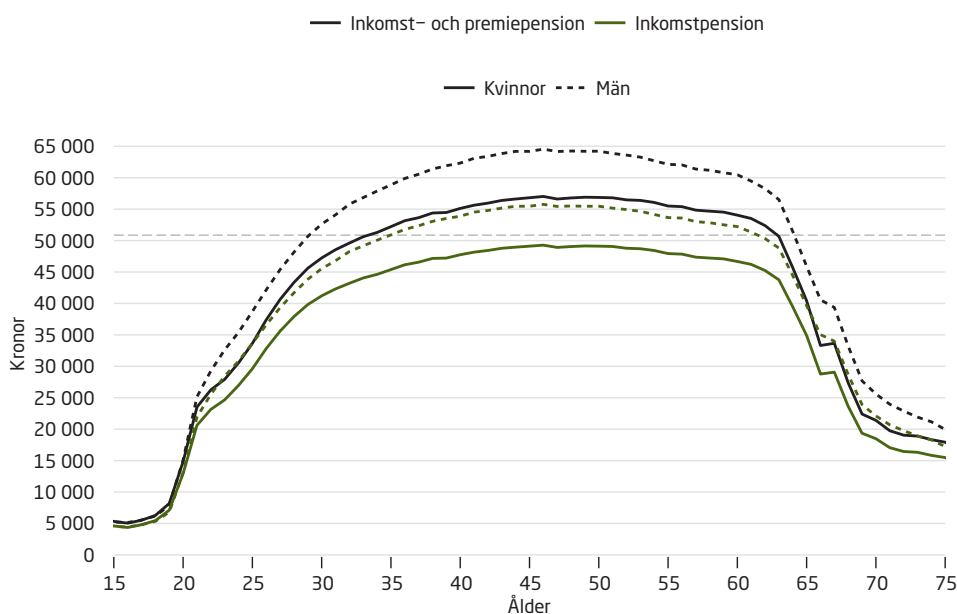
Den genomsnittliga tillgodoräknade pensionsrätten för inkomst- och premiepensionen 2017 uppgick till 50 900 kronor, lägre för kvinnor (47 900 kronor) och högre för män (53 700 kronor), se tabellen nedan.¹⁴

Genomsnittlig pensionsrätt intjänad, 2016

kronor

	Inkomstpension	Premiepension	Summa
Kvinnor	41 500	6 500	47 900
Män	46 500	7 400	53 700
Totalt	44 000	7 000	50 900

Figur 4.8 Genomsnittlig pensionsrätt för kvinnor och män, intjänad 2016

Den horisontella linjen vid 50 900 kronor avser genomsnittet för samtliga individer.

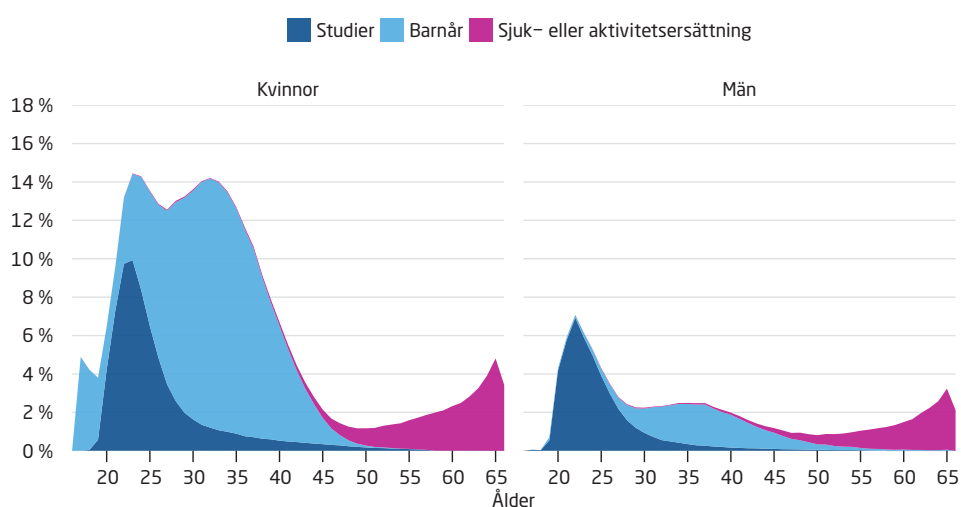
Av tabellen och figuren ovan framgår att kvinnornas medelbelopp är cirka 93 procent av männens. Den genomsnittliga intjänade pensionsrätten till inkomst- och premiepension minskar svagt mellan 64 och 65 års ålder (ålder vid årets slut). Att den inte minskar mer från 64 till 65 beror på att vid 65 år och senare räknas hela underlaget för inkomsten in i inkomst- och premiepensionssystemet. Före 65 års ålder har dessa kohorter en viss andel av den inkomstgrundande ålderspensionen som tilläggspension och resterande andel som inkomst- och premiepension (tjugondelsinfasingen).

¹⁴Genomsnittet är beräknat utifrån de som fått pensionsrätt, tidigare år beräknades det utifrån de som haft en behållning. Detta medför att tidigare års värden är lägre än om de beräknats enligt nuvarande definition.

Pensionsgrundande belopp

Pensionsgrundande belopp ger pensionsrätt under speciella skeden i livet, som till exempel vid vård av små barn och vid studier. År 2017 utgjorde pensionsgrundande belopp 6 procent av det totala tillgodoräknade pensionsunderlaget för kvinnor och cirka 2 procent för männen. Den största delen för kvinnorna, drygt 4 procent av det totala underlaget, utgjordes av barnår. För männen utgjorde också barnåren den största delen, knappt 1 procent av det totala pensionsunderlaget. Sett över livscykelns erhålls i unga åldrar pensionsgrundande belopp för studier och barnår och i senare del av livet erhålls belopp för sjukersättning.

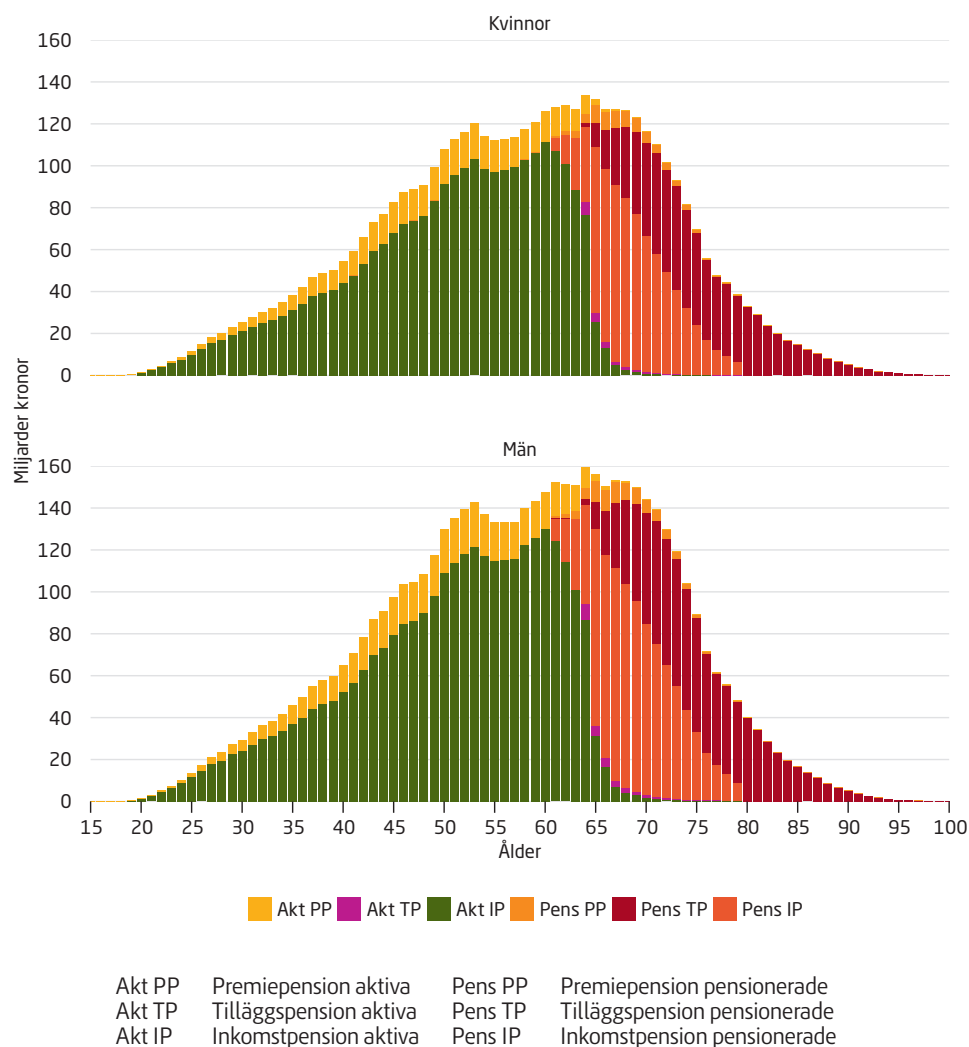
Figur 4.9 Pensionsgrundande belopp, intjänandeår 2016
procent av pensionsunderlaget

Pensionsskulden

Pensionsskulden i inkomst- och premiepensionssystemet var 10 251 miljarder kronor den 31 december 2017. Den skulden, fördelad på kvinnor och män, för varje ålder 15 till 100 år framgår av figur 4.10. Kvinnor har lägre intjänat pensionskapital jämfört med män. Vidare framgår att tilläggs-pensionen är den viktigaste pensionstillgången för de som nu är pensionärer, men att tilläggs-pensionen snart är helt borta för de förvärvsaktiva årskullarna. År 2017 var det sista år som tilläggs-pension kunde intjänas – och det var med ett litet belopp. För de förvärvsaktiva dominerar inkomst-pensionen, samtidigt som premiepensionens ökande betydelse kan spåras. Om man utgår från att de första inkomsterna kommer vid 20 årsålder har alla som 2017 var 42 år eller yngre intjänat inkomst- och premiepension i hela sitt yrkesverksamma liv sedan avsättningarna började 1995. De som är äldre än så har istället intjänat mer till sin inkomstpension.

Figur 4.10 Pensionsskulden kvinnor och män, vid utgången av 2017

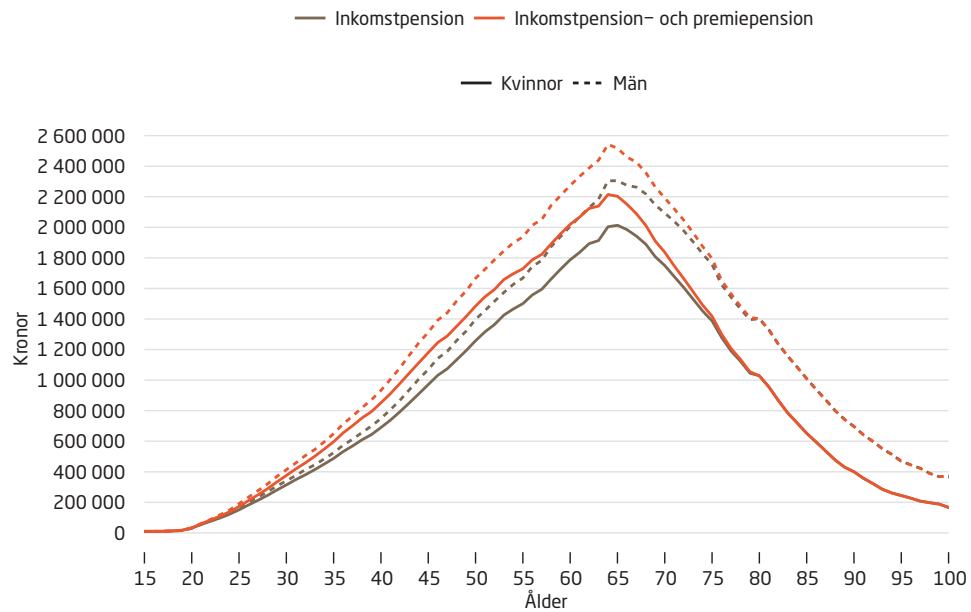
Den genomsnittliga pensionsskulden (summa av alla års intjänade pensionsrätter för inkomst- och premiepension) var 1,2 miljoner kronor vid utgången av 2017, se tabellen nedan.

Genomsnittlig pensionsskuld, 2017

kronor

	Inkomstpension	Premiepension	Summa
Kvinnor	1 016 700	142 800	1 142 100
Män	1 183 100	168 800	1 333 200
Totalt	1 101 000	156 100	1 239 000

Figur 4.11 Genomsnittlig pensionsskuld, 2017

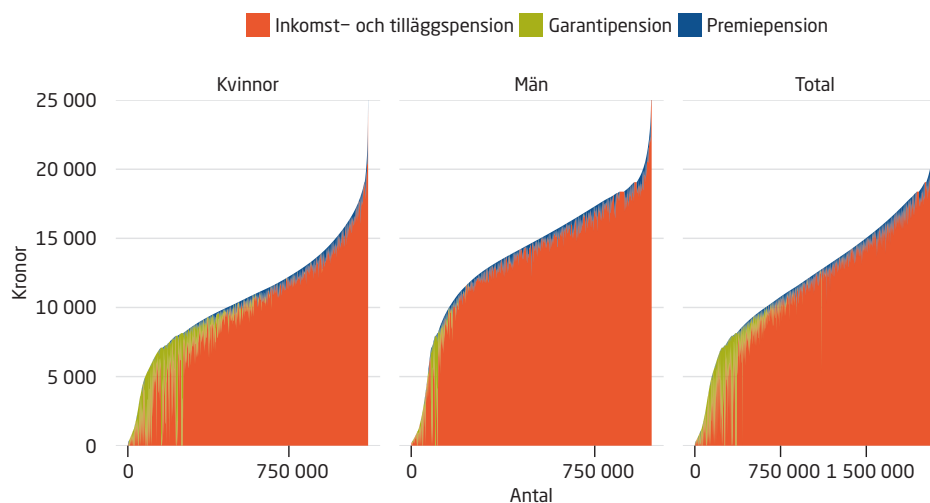

Av figuren ovan framgår att den genomsnittliga skulden ökar med stigande ålder fram till och med 65 års ålder. Därefter minskar skulden, eftersom många gått i pension.

Utbetald pension

I figurerna nedan är utbetalningarna av den allmänna pensionen i december månad 2017 för kvinnor och män födda 1952 eller tidigare ställda i stigande storleksordning (1 119 000 kvinnor och 983 000 män). För totalt utbetald pension under 2017, se not 2 i kapitlet Noter och kommentarer.

Figur 4.12 Utbetald pension, kvinnor och män, december 2017

Skillnaden i nivå och sammansättningen av olika pensionsdelar för män och kvinnor är det som är mest slående i figuren. Kvinnors snittpension – inkomstgrundad pension och garantipension var 10 700 kronor, motsvarande belopp för männen var 13 900. Av kvinnornas allmänna pension utgjordes 93 procent av inkomstgrundad pension, 7 procent av garantipension – hela 47 procent av kvinnorna hade dock någon andel garantipension. Att andelen som har garantipension ökar kraftigt med åldern framgår inte av diagrammet. Av männens allmänna pension utgjordes 98 procent av inkomstgrundad pension, 2 procent av garantipension. Totalt 14 procent av männen hade någon andel garantipension. Vare sig änkepension eller bostadstillägg, som enbart respektive till övervägande del betalas till kvinnor, finns med i figuren.

De mönster som framskymtar i figuren – med stråk av personer som enbart har garantipension – är tydligast vad gäller en grupp, mestadels kvinnor, som har maximal garantipension med 40/40-delar garantipension. Detta förklarar koncentrationen av grönt vid max garantipension för gifta (7 093 kronor per månad 2017) och för ogifta (7 952 kronor per månad). De med lägre garantipension, men också helt utan inkomstgrundad pension har färre bosättningsår. Endast personer födda 1938 eller senare kan få premiepension baserat på eget intjänande och den har då endast intjänats sedan 1995. Det gör att premiepensionen ännu har så liten omfattning att den är svår att se i figuren. Premiepensionens betydelse växer dock för varje ny årskull som tar ut pension. De personer med en allmän pension överstigande 20 000 kronor per månad har nått den nivån på sin pension bland annat genom att senarelägga pensionsuttaget. Maximal allmän pension som utbetalades 2017 var 43 200 kronor per månad. Det är en person född senare än 1938 som har fortsatt att arbeta efter 65 års ålder och som har senarelagt pensionsuttaget.

5 Administrations- och kapitalförvaltningskostnader

Kostnadernas storlek är en viktig faktor för den framtida pensionen. Av de faktorer som påverkar pensionskapitalet är kostnadernas storlek den faktor som de ansvariga myndigheterna har störst möjlighet att påverka. Inom premiepensionen beror dock även kostnaden på spararens egna fondval.

I det här avsnittet sammanställs de brutto¹- och nettoredovisade kostnaderna² samt även sådana transaktionskostnader som AP-fonderna och Pensionsmyndigheten endast delvis kan fånga. Syftet är att ge en så fullständig bild av ålderspensionssystemets totala kostnader som möjligt. Viktigt att ha i åtanke är att fondernas nettoförvaltningskostnader samt transaktionskostnader redan har påverkat fondernas värdeutveckling negativt.

Total kostnadsredovisning

Den sammanlagda kostnaden för pensionssystemets försäkringsadministration och kapitalförvaltning samt övriga avgifter uppgår till 6,9 miljarder kronor, varav 2,5 miljarder kronor redovisas i pensionssystemets resultaträkning. De 2,5 miljarderna är summan av försäkringsadministration (1 531 miljoner) och AP-fondernas rörelsekostnader (953 miljoner). Se tabellen Ålderspensionssystemets totala kostnader och avgifter.

Inkomstpensionens kostnader

För inkomstpensionen uppgick de kostnader som redovisas i resultaträkningen 2017 till 1 819 miljoner kronor, där 866 miljoner kommer från försäkringsadministration och 953 miljoner kommer från AP-fondernas rörelsekostnader. Utöver de 953 miljonerna i rörelsekostnader hade AP-fonderna fasta förvaltningsarvoden om 801 miljoner kronor. Summan av redovisade kapitalförvaltningskostnader som framgår i AP-fondernas resultaträkningar uppgick därmed till 1 754 miljoner kronor. Prestationsbaserade arvoden och transaktionskostnader, som till exempel courtage, redovisas inte som direkta kostnader hos AP-fonderna utan påverkar i stället avkastningen negativt. Prestationsbaserade arvoden är inte en vanlig förvaltningskostnad utan ett sätt för AP-fonderna att dela risk och avkastning med sina externa förvaltare. Totalt betalade AP-fonderna 442 miljoner i prestationsbaserade arvoden och 233 miljoner kronor i courtage och andra transaktionskostnader. När dessa kostnader och avgifter inkluderas blir summan av kostnaderna totalt för inkomstpensionen 3 295 miljoner kronor.

¹I pensionssystemets resultaträkningar för inkomst- och premiepensionen framgår de kostnader som Pensionsmyndigheten och AP-fonderna redovisar som kostnader i sina egna resultaträkningar, ”bruttoredovisade kostnader”.

²De kapitalförvaltningskostnader i AP-fonderna och premiepensionssystemet som ”netto redovisas mot intäkt och fondavkastning netto framgår inte av pensionssystemets resultaträkning. Begreppet netto redovisade kostnader används här för sådana kostnader som i AP-fondernas redovisning består av fasta förvaltningsarvoden och som i premiepensionssystemets redovisning används för nettot av de poster som benämns förvaltningsavgifter och rabatter på förvaltningsavgifter.

Premiepensionens kostnader

I Pensionsmyndighetens resultaträkning för premiepensionssystemet redovisas administrationskostnaden till 485 miljoner kronor. Utöver administrationskostnaden görs även avbetalning på uppbyggnadskostnaden av premiepensionssystemet. Denna kostnad uppgick 2017 till 181 miljoner kronor och belastar premiepensionssystemets sparare och pensionärer genom myndighetens avgiftsuttag. Den totala kostnaden för premiepensionens försäkringsadministration uppgår till 666 miljoner kronor, se Summa försäkringsadministration i tabellen nedan.

För premiepensionssystemets del avser posten Förvaltningsarvoden både de fasta och prestationsbaserade avgifter som premiepensionsfonderna (inkl. 7:e AP-fonden) tar ut efter att rabatter återförts till premiepensionsspararna. Brutto beräknas premiepensionsfondernas förvaltningsarvode till 7 370 miljoner kronor. Av denna bruttoavgift beräknas återbetalningen från fonderna till totalt 4 904 miljoner kronor i rabatt. Avgifterna kan då nettosummeras till 2 466 miljoner kronor³. Den 1 januari 2015 trädde en ny rabattmodell i kraft som begränsar det maximala avgiftsuttaget i procent ur fonderna. För aktiefonder begränsas avgiften till maximala 0,89 procent efter återförd rabatt, räntefonder begränsas till 0,42 procent och bland- och generationsfonder begränsas till 0,62 procent. Utöver de 2 466 miljonerna i fasta förvaltningsarvoden visas även ett estimat på premiepensionsfondernas transaktionskostnader. Transaktionskostnaderna består främst av det courtage som fonderna erlägger som en del av köp/sälj likviden när fonderna handlar värdepapper och estimeras 2017 till 519 miljoner kronor.

³Dessa kostnader är preliminära och baseras på en uppräknig av kostnaderna för kvartal 1-3. I beloppet ingår inte förvaltningsarvode avseende traditionell försäkring på 10,2 miljoner kronor. Denna kostnad nettoredovisas genom att avkastningen på fonderat kapital minskas (se not 17).

Ålderspensionssystemets totala kostnader och avgifter, 2017
miljoner kronor

	Inkomstpension	Premiepension	Summa
Försäkringsadministration			
Pensionsadministration ¹	434	417	851
Ersättning till andra myndigheter	432	68	500
Amortering och ränta uppbyggnadslån		181	181
Summa Försäkringsadministration	866	666	1 531
Kapitalförvaltningskostnader och avgifter			
AP-fondernas rörelsekostnader (bruttoredoisade)	953		953
Förvaltningsarvoden	1 243	2 466	3 709
Fasta förvaltningsarvoden (nettoredoisade)	801		801
Prestationsbaserade arvoden ²	442		442
Transaktionskostnader ³	233	519	752
Summa Kapitalförvaltningskostnader och avgifter	2 429	2 985	5 414
Summa	3 295	3 651	6 945

1 Beloppet för inkomstpension avser faktisk kostnad medan beloppet i not 4 avser beslutad administrationskostnadsersättning från AP-fonden.

2 Detta är avgifter som AP-fonderna endast betalar om en viss förvaltare lyckats uppnå ett visst överenskommet resultat.

3 Med transaktionskostnader avses här courtage och clearingavgifter som tas ut på aktie- och derivatmarknaden. Dessa avgifter läggs direkt på transaktionen och påverkar fondernas avkastning negativt. Ränte- och valutatransaktioner betalas genom skillnaden mellan köp- och säljkurs och redovisas inte som en separat avgift. Beräkningen av premiepensionens transaktionskostnader baseras nu på ett urval av fonderna i systemet. Urvalet representerar 70 procent av den totala fondförmögenheten.

Kostnadernas utveckling 2012–2017

Nedan visas kostnadsposterna för de senaste fem åren. Kostnaderna redovisas i miljoner kronor och i kronor per antal försäkrade, det vill säga antalet personer som har ett pensionskonto, inklusive pensionärer.

Inkomstpensionens kostnader

miljoner kronor

	2013	2014	2015	2016	2017
Försäkringsadministration					
Pensionsadministration ¹	449	463	462	455	434
Ersättning till andra myndigheter	380	408	406	406	432
Summa Försäkringsadministration	829	871	868	861	866
Kapitalförvaltningskostnader och avgifter					
AP-fondernas rörelsekostnader (bruttoredoisade)	820	865	913	890	953
Förvaltningsarvoden	994	1 117	1 273	1 219	1 243
Fasta förvaltningsarvoden (nettoredoisade)	679	828	927	847	801
Prestationsbaserade arvoden	315	289	346	372	442
Transaktionskostnader ²	209	256	322	289	233
Summa Kapitalförvaltningskostnader och avgifter	2 023	2 238	2 508	2 398	2 429
Summa	2 852	3 109	3 376	3 259	3 295

1 Beloppet för inkomstpension avser faktisk kostnad medan beloppet i not 4 avser beslutad administrationskostnadsersättning från AP-fonden.

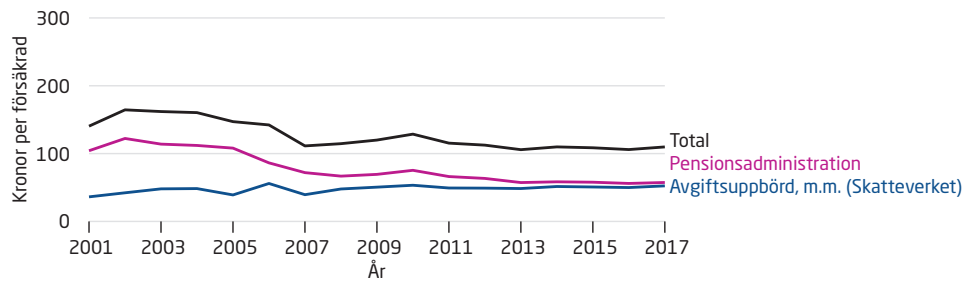
2 Se förklaring i tabellen Ålderspensionssystemets totala kostnader och avgifter.

Premiepensionens kostnader

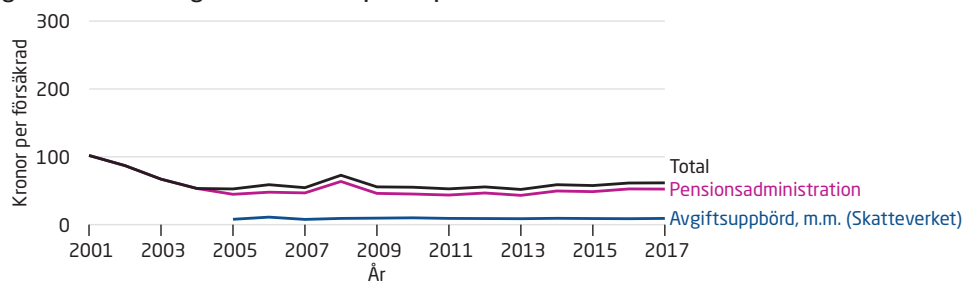
miljoner kronor

	2013	2014	2015	2016	2017
Försäkringsadministration					
Pensionsadministration	291	323	342	379	417
Ersättning till andra myndigheter	59	64	63	63	68
Amortering och ränta uppbyggnadslån	138	172	181	169	181
Summa Försäkringsadministration	488	559	586	611	666
Kapitalförvaltningskostnader och avgifter					
Förvaltningsarvoden (nettoredoisade)	1 646	1 868	2 029	2 033	2 466
Transaktionskostnader	262	329	415	428	519
Summa Kapitalförvaltningskostnader och avgifter	1 908	2 197	2 444	2 461	2 985
Summa	2 396	2 756	3 030	3 072	3 651

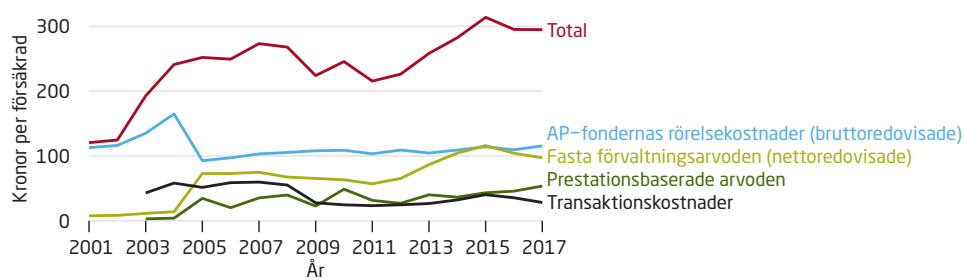
Figur 5.1 Försäkringsadministration inkomstpension

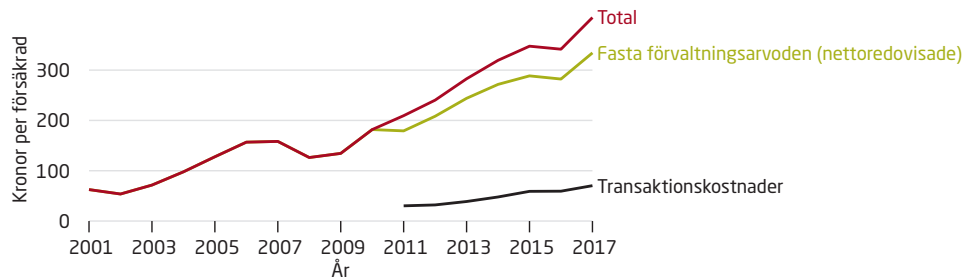
Figur 5.2 Försäkringsadministration premiepension

Figur 5.3 Kapitalförvaltningskostnader och avgifter inkomstpension

Figur 5.4 Kapitalförvaltningskostnader och avgifter premiepension

I tabellerna ovan framgår att inkomstpensionens kostnader har ökat under det senaste året. Ökningen i kronor beror främst på att kapitalförvaltningskostnaderna ökat, samtidigt som att rörelsekostnaderna ökat, men i mindre grad. Kapitalförvaltningskostnaderna avser Första–Fjärde AP-fonden samt Sjätte AP-fonden. I tabellen på nästa sida ser man dock en viss minskning procentuellt i redovisade kapitalförvaltningskostnader.

Premiepensionens kapitalförvaltningskostnader och avgifter har ökat på totalen från 2016 till 2017, men också ökat i kostnad per försäkrad. Utvecklingen av kapitalförvaltningskostnader och avgifter beror på att genomsnittligt förvaltad kapital ökat och att kapitalförvaltningskostnaderna tas ut i procent av förvaltad kapital. I procent av kapitalet så har däremot premiepensionens kostnader minskat de senaste fem åren. Rabattmodellen inom premiepensionssystemet är progressiv, vilket innebär att högre förvaltad kapital automatiskt ger en högre procentuell rabatt och därmed lägre avgifter i procent. Kostnaden på årsbasis uppskattas utifrån kostnaden under kvartal 1-3.

Inom försäkringsadministrationen finns flera kostnadsposter som är gemensamma för inkomst- och premiepensionen. Som exempel kan nämnas framställning och distribution av orange kuvert och Skatteverkets kostnadsersättning för avgiftsuppbörd med mera. Sådana kostnader fördelas på respektive försäkringsgren i förhållande till andel försäkrade, avgiftsandel eller annan fördelningsnyckel.

Kapitalförvaltningskostnaderna i förhållande till förvaltad pensionskapital

År 2017 var summan av kapitalförvaltningskostnader för Första–Fjärde AP-fonden, samt den betydligt mindre Sjätte AP-fonden, 0,13 procent av förvaltad kapital. AP-fondernas prestationsbaserade arvoden uppgick till 0,03 procent, transaktionskostnader uppgick till 0,02 procent vilket gjorde att summan av kapitalförvaltningskostnader och avgifter uppgick till 0,18 procent av förvaltad kapital.

Premiepensionens kapitalförvaltningskostnader avser de avgifter premiepensionsfonderna, inklusive Sjunde AP-fonden, tagit ut efter rabatter samt premiepensionssystemets kapitalförvaltningskostnader för den traditionella livförsäkringen. I kronor styrs kostnaden av respektive fonds procentuella avgift och den av spararen valda fördelning mellan premiepensionsfonderna. Inom premiepensionen finns en rabattmodell, som innebär att fonderna i efterhand måste betala tillbaka en stor del av sina uttagna avgifter till myndigheten, för vidare distribution till spararna och pensionärerna. Redovisade kapitalförvaltningskostnader för fonderna inom premiepensionssystemet uppgick efter rabatt till 0,22 procent, därtill uppskattas fondernas transaktionskostnader till 0,05 procent och summan av kapitalförvaltningskostnader och avgifter således till 0,27 procent av förvaltad kapital.

Kostnadsskillnaderna i procent mellan inkomstpensionens fonderade medel och premiepensionsfonderna förklaras dels av skalfördelar inom AP fonderna 1-4, dels av att dessa fonder investerar cirka 35 procent av sitt kapital i obligationer eller liknande tillgångar med i förhållande till aktier låga förvaltningskostnader. Inom premiepensionssystemet är cirka 10 procent av tillgångarna investerade i denna typ av tillgångar.

Genomsnittligt förvaltad kapital

miljarder kronor

	2013	2014	2015	2016	2017
Inkomstpension	1 008	1 121	1 207	1 276	1 367
Premiepension	527	662	829	854	1 030

Kapitalförvaltningskostnaderna i förhållande till förvaltad kapital procent

	2013	2014	2015	2016	2017
Inkomstpension					
Redovisade kapitalförvaltningskostnader	0,15	0,15	0,15	0,14	0,13
AP-fondernas rörelsekostnader (bruttoredo- visade)	0,08	0,08	0,08	0,07	0,07
Fasta förvaltningsarvoden (netto- redovisade)	0,07	0,07	0,08	0,07	0,06
Prestationsbaserade arvoden	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03
Transaktionskostnader	0,02	0,02	0,03	0,02	0,02
Summa Inkomstpension	0,20	0,20	0,21	0,19	0,18
Premiepension					
Redovisade kapitalförvaltningskostnader	0,31	0,28	0,25	0,23	0,22
Fasta förvaltningsarvoden (netto- redovisade)	0,31	0,28	0,25	0,23	0,22
Transaktionskostnader	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05
Summa Premiepension	0,36	0,33	0,30	0,28	0,27

Kostnader för försäkringsadministration i förhållande till pensionsbehållning/kapital

För att täcka AP fondernas redovisade kostnader för inkomstpensionen görs varje år ett kostnadsavdrag från pensionsbehållningarna. För år 2017 var inkomstpensionens kostnadsavdrag från pensionsbehållningarna 0,03 procent. Kostnadsavdraget görs endast fram till det att pension börjar tas ut. Varken de fasta netto-
redovisade förvaltningsarvodena på 0,06 procent av förvaltad kapital, de prestationsbaserade arvoden på 0,03 procent av förvaltad kapital eller transaktionskostnaderna på 0,02 procent av förvaltad kapital belastar pensionsspararna genom kostnadsavdrag. De netto-
redovisade kostnaderna belastar istället buffertkapitalet i AP-fonderna. Den kostnad som dras av från inkomstpensionskontona ska motsvara den kostnad som tas upp i inkomstpensionens resultaträkning. Detta belopp delat med inkomstpensionsskulden – de försäkrades saldon på sina inkomstpensionskonton – som inte börjat utbetalas skulle vara kostnadsavdraget uttryckt som en andel. Ett skäl till att så inte är fallet avser systemets infasning; fram till år 2021 ökas kostnadsavdraget stegvis, se not 11. Ett annat är att det är budgeterade kostnader som dras av från kontona. De (små) avvikelser mellan avdragen och faktisk kostnad som därmed uppstår följs upp och korrigeras i påföljande års kostnadsavdrag.

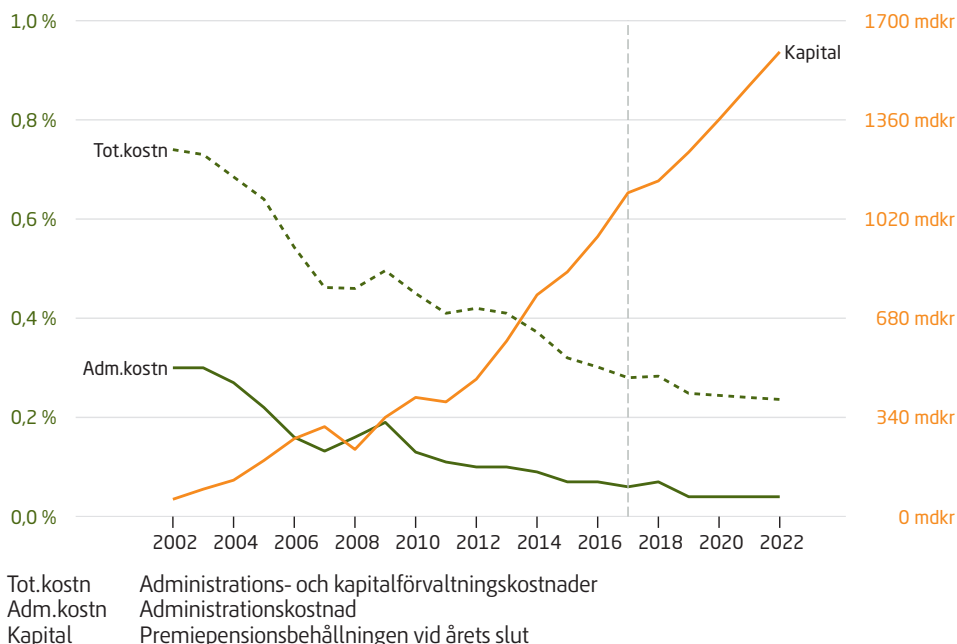
Avdraget för premiepensionens försäkringsadministrativkostnader var 2017 i snitt 0,06 procent av premiepensionskapitalet. Maximalt uttagen kostnad i kronor för 2017 var 125 kronor per konto-
innehavare. Premiepensionen har precis som inkomstpensionen små periodiska avvikelser mellan den avgift som tas ut och den faktiska kostnaden. Även dessa avvikelser korrigeras löpande.

Kostnader försäkringsadministration procent

	2013	2014	2015	2016	2017
Inkomstpension ¹	0,0307	0,0326	0,0284	0,0302	0,0305
Premiepension	0,10	0,09	0,07	0,07	0,06

1 I denna ingår även AP fonderna

Figur 5.5 Premiepensionens kostnader och kapital

Vad betyder kostnaderna för pensionens storlek?

Kostnadernas storlek är en viktig faktor för den framtida pensionen. En till synes låg årlig avgift kan minska pensionen med en avsevärd andel eftersom den betalas över lång tid. Av de faktorer som påverkar pensionskapitalet är kostnadernas storlek den faktor som de ansvariga myndigheterna har störst möjlighet att påverka. Vissa kostnader för premiepensionen kan även den försäkrade påverka.

Följande förenklade beräkningssätt ger en ganska precis uppfattning om vad en viss kostnadsprocent innebär för den utbetalade pensionens storlek. Den genomsnittliga tid som en inbetalad avgift ligger i inkomstpensionssystemet innan den börjar betalas ut är cirka 21 år. Om inkomstpensionens kostnad är 0,03 procent, kommer avdraget att minska inkomstpensionen till $(1-0,0003)^{21} \approx 99$ procent av vad den skulle ha varit utan kostnadsavdrag. Kostnaden minskar inkomstpensionen med knappt 1 procent. Om premiepensionens kostnader är 0,3 procent, kommer avdraget att minska premiepensionen till $(1-0,003)^{33} \approx 91$ procent av vad den skulle ha varit utan kostnadsavdrag. Kostnaden minskar premiepensionen med 9 procent. Anledningen till att avdraget sker i 33 år är att i premiepensionssystemet görs kostnadsavdraget också under den tid pensionen betalas ut samt att den förväntade avkastningen är något högre vilket ger en längre omsättningstid. En inte ovanlig fondförvaltningsavgift i Sverige för sparande utanför det allmänna pensionssystemet är omkring 1 procent – ofta högre. En avgift på 1 procent under samma tid som i exemplet ovan innebär att det sparade kapitalet blir 72 procent av vad det skulle ha varit i förhållande till om avgiften varit 0 procent, 28 procent försvinner i avgifter.

6 Pensionssystemets värdeförändringar

Den allmänna pensionen består till huvuddelen av inkomstgrundad pension. Varje år under det aktiva livet betalar de förvärvsarbetsande en viss del av inkomsten som pensionsavgift. Större delen av avgiften går till systemet för inkomstpension och en mindre del till premiepensionssystemet. Pensionen tjänas ofta in under lång tid, 40–45 år eller ännu längre. Därför är det viktigt för pensionens framtida storlek vilken värdeförändring som de inbetalda avgifterna får. Exempelvis får en person som sätter in ett konstant belopp varje år under 40 års tid med en årlig ränta på 2 procent hela 54 procent större slutbehållning än en sparare utan avkastning.

I inkomstpensionssystemet bestäms värdeförändringen normalt av den procentuella ökningen i inkomstindex. Detta index följer i sin tur den genomsnittliga utvecklingen av de förvärvsarbetsandes inkomster. I premiepensionssystemet bestäms värdeförändringen av avkastningen på pensions-spararnas fonder. För de pensionärer som valt traditionell försäkring bestäms värdeutvecklingen av utvecklingen på de tillgångar Pensionsmyndigheten investerat i. Nedan redogörs fortsättningsvis för utvecklingen inom fondförsäkringen. En viktig skillnad mellan inkomstpensions- och premiepensionssystemen är att värdeförändringen i inkomstpensionen är lika för alla, medan den för premiepensionen kan variera från person till person, beroende på vilken typ av fonder som valts.

Värdeförändringar under 2017

Pensionsbehållningen i inkomstpensionssystemet skrivs normalt upp i takt med inkomstindex men under en balanseringsperiod används balansindex. Värdeförändringarna görs bara vid årsskiftena för inkomst-/balansindex till skillnad mot premiepensionssystemet där förändringarna sker på daglig basis. Den balanseringsperiod som började 2010 upphörde 2018 och indexeringen mellan år 2017 och 2018 var 2,6 procent, se under år 2017 i tabell nedan. Det är alltså med detta procenttal som de förvärvsarbetsandes intjänade inkomstpensionsrätter förändrades vid årsskiftet.

För pensionärerna räknas inkomst- och tilläggs pensionerna varje år om med förändringen i inkomst-/balansindex minskat med 1,6 procent. Minskningen beror på att en förskottsränta på 1,6 procent redan har tillgodoräknats inkomstpensionen i delningstalet¹.

Under en balanseringsperiod påverkas inkomstpensionen av utvecklingen på kapitalmarknaderna eftersom AP-fondernas värde ingår i beräkningen av balanstalet, dessa utgör drygt 15 procent av de redovisade tillgångarna och påverkan är därmed inte så omfattande. Nedgången i placeringarnas marknadsvärden under 2008, orsakade av ett stort börsfall, var dock en viktig orsak till att balanseringen trädde i kraft år 2010. Den goda avkastningen därefter har bidragit till högre indexering av inkomstpensionerna och till att balanseringen avslutats 2018.

Premiepensionssystemets värdeförändring bestäms helt av utvecklingen på kapitalmarknaderna. Såväl den globala (räknat i SEK) som den svenska aktiemarknaden utvecklades positivt under 2017 liksom under föregående år. Värdeförändringen i premiepensionsfonderna 2017 blev 12,6 procent, att jämföra med förra årets avkastning, 10,9 procent.

¹För en mer utförlig beskrivning av inkomst- och balansindex, se kapitel 4 Så fungerar den allmänna pensionen

Årlig indexering av inkomstpensionen respektive premiepensionsavkastning procent

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Inkomst-/balansindex	5,3	3,4	2,4	2,7	3,2	4,5	6,2	-1,4
Premiepensionsindex ¹	-31,2	17,8	8,8	30,6	12,1	5,7	-34,2	34,7
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	-2,7	5,2	5,8	-1,1	2,5	5,9	4,4	2,6
	12,2	-10,7	12,1	21,1	20,7	6,4	10,9	12,6

1. Premiepensionsindex mäter hur ett belopp som satts in i systemet vid en viss tidpunkt har förändrats under en viss period (så kallad tidsviktad avkastning). I detta fall är perioden lika med kalenderår. Enskilda pensionssparare har normalt haft en annan avkastning beroende på vilka fonder de valt.

Mått på värdeförändringar inom premiepensionssystemet

Värdeförändringen inom premiepensionssystemet kan mätas på flera sätt. De som redovisas i detta kapitel är så kallad tidsviktad avkastning och kapitalviktad avkastning. Ett annat namn för kapitalviktad avkastning är internränta.

Den tidsviktade avkastningen används för att beskriva en fonds eller ett index värdeförändring. Tidsviktad avkastning visar avkastningen på en krona som sattes in i början av perioden. Hänsyn tas inte till om insättningar eller uttag har gjorts under perioden.

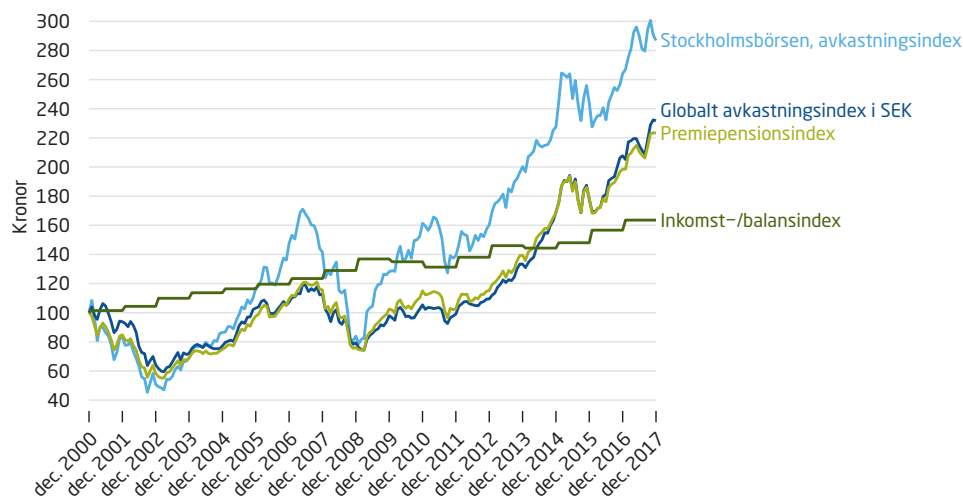
Den kapitalviktade avkastningen kan användas för att utvärdera premiepensionen i stort, men även för enskilda konton. Hänsyn tas till tidpunkten och storleken på alla insättningar och uttag på kontot, samt behållningen i slutet av perioden. Den kapitalviktade avkastningen svarar mot den genomsnittliga årsräntan under perioden.

I avsnittet Inkomst- och premiepension som komplement till varandra används tidsviktad avkastning, medan kapitalviktad avkastning används i avsnittet Värdeförändring på pensionsspararnas konton. (För mer utförlig beskrivning av tids- och kapitalviktad avkastning, se bilaga A.)

Inkomst- och premiepension som komplement till varandra

Ett av syftena med att inrätta premiepensionen som komplement till inkomstpensionen var att variationer över åren i löneinkomsternas tillväxt och i kapitalavkastningen från i huvudsak aktie marknaden skulle kunna jämnas ut varandra. Utvecklingen över tid visar att dessa indexeringar inte nödvändigtvis följer varandra, se tabellen ovan. Betydelsen av riskspridningen kan öka i framtiden, när premiepensionsfondernas andel av det totala pensionskapitalet blir större.

Figur 6.1 Värdet av 100 kronor

Värdet av 100 kronor som sattes in i december 2000 i inkomstpensionssystemet (inkomst/balansindex) och i premiepensionssystemet (premiepensionsindex) samt i en genomsnittlig aktieportfölj på Stockholmsbörsen respektive på den globala aktiemarknaden.

Avkastningsindex för Stockholmsbörsen och globalt aktieavkastningsindex enligt Morgan Stanley Capital International Inc., omräknat till SEK. För samtliga serier har måttet tidsviktad avkastning använts.

I december år 2000 kunde premiepensionsspararna börja placera sitt kapital i systemets fonder. Dessförinnan hade kapitalet, bestående av pensionsrätter från och med intjänandeår 1995, förvaltats tillfälligt på räntebärande konto hos Riksgälden. Värdet av ett belopp som sattes in vid starten år 2000 har varierat kraftigt under åren.

Avkastningsindex på Stockholmsbörsen steg betydligt mer än premiepensionsindex 2003–2007, och föll därefter kraftigare under 2008. Återhämtningen 2009–2010, liksom åren 2011 – 2013 och 2015 var också betydligt större på Stockholmsbörsen än i premiepensionsindex. Under 2016 steg den globala aktiemarknaden mer än både premiepensionsindex och Stockholmsbörsen. Under 2017 var det premiepensionsindex som utvecklades kraftigast, marginellt mer än den globala marknaden och ytterligare lite bättre än Stockholmsbörsen.

De som har avstått från att välja fonder, och därmed haft sina medel placerade i Premiesparfonden och AP7 Såfa, Statens årskullsförvaltningsalternativ, har den 31 december 2017 överträffat den genomsnittliga fondspararen (premiepensionsindex, vari AP7 Såfa ingår) med 76 procentenheter avseende medel som sattes in i december 2000.

Värdeförändring på pensionsspararnas konton

Den tidsviktade avkastningen som redovisas i ovanstående avsnitt tar inte hänsyn till att framförallt insättningar, men även utbetalningar, har gjorts under sparperioden. För de individuella spararna, men även för premiepensionssystemet i stort, är det viktigt att redovisa kapitalviktad avkastning. En anledning till att så är fallet är att de samlade insättningarna på pensionsspararnas konton vuxit kraftigt sedan starten, eftersom systemet är under uppbyggnad. Vid slutet av år 2007 fanns ett sex gånger så stort kapital i fonderna som vid slutet av 2000. Det var alltså ett betydligt större belopp som exempelvis kunde dra nytta av 2005 års mycket höga positiva avkastning än det belopp som drabbades av 2002 års lika stora negativa avkastning. Den kapitalviktade avkastningen tar hänsyn

till detta genom att ge 2005 en större vikt än 2002. I Pensionsmyndighetens beräkning av den kapitalviktade avkastningen tas dessutom hänsyn till förvaltningsavgifter, rabatter och arvsvinster.

Figur 6.2 Genomsnittlig kapitalviktad avkastning per år för alla premiepensionssparare under åren 2000-2017

Varje punkt på kurvan visar den genomsnittliga årliga kapitalviktade avkastningen från 1995 fram till tidpunkten i fråga.

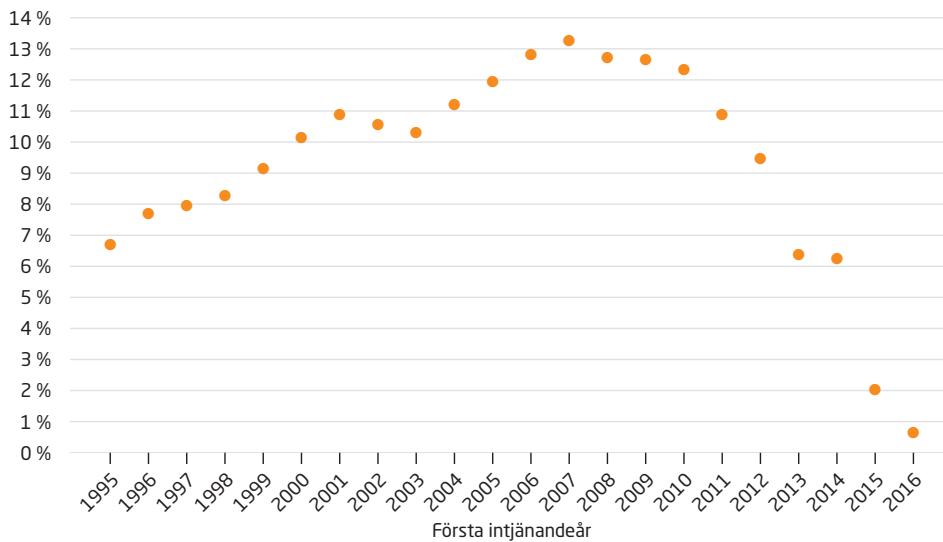
I figur 6.2 redovisas dels den genomsnittliga kapitalviktade avkastningen för premiepensionen per år fram till olika tidpunkter, dels motsvarande avkastning om premiepensionen i stället utvecklats som inkomst-/balansindex. Den genomsnittliga kapitalviktade avkastningen fram till slutet av 2017 skulle med inkomst-/balansindexets utveckling ha uppgått till 3,0 procent per år. Detta kan jämföras med den faktiskt uppnådda årliga genomsnittliga kapitalviktade avkastningen i premiepensionen på 7,1 procent fram till slutet av 2017. Av diagrammet kan utläsas att motsvarande beräkning fram till och med 2008 blev minus 0,8 procent i premiepensionssystemet och plus 3,5 procent om premiepensionen i stället utvecklats som inkomst-/balansindex. Observera att kurvan inte visar inkomstpensionsspararnas faktiska kapitalviktade avkastning, eftersom inkomstpensionens kapitalstruktur är väsentligt annorlunda.

Figur 6.1 och 6.2 speglar två synsätt för spararen, baserat på tidsviktad respektive kapitalviktad avkastning förklarar ovan. I det första diagrammet sätts en hundralapp in i premiepensionssystemet i december 2000 och är värd 224 kronor sista december 2017. Som lägst var de hundra kronorna värda 55 kronor under 2002–2003. För att ta hänsyn till att premiepensionsspararna sätter in pengar varje år i systemet och att sparandet är långsiktigt visar det andra diagrammet den genomsnittliga årliga kapitalviktade avkastningen fram till en viss tidpunkt. Den genomsnittliga årliga kapitalviktade avkastningen på insatta medel i premiepensionssystemet var som nämnts 7,1 procent i december 2017. Den genomsnittliga kapitalviktade årliga avkastningen var som lägst under 2001 med drygt -8,5 procent och som högst under 2007 med drygt 7 procent. Allt eftersom premiepensionssystemet mognar kommer den årliga variationen i kapitalvägd avkastning att minska. Denna minskning framgår tydligt i diagrammet.

I figur 6.3 redovisas pensionsspararnas genomsnittliga årliga kapitalviktade avkastning uppdelat efter första intjänandeår till premiepensionssystemet. Skillnaden i avkastning minskar ju längre årskullarna varit med och betalat in till systemet. Individer som har 2016 som sitt första intjänande-

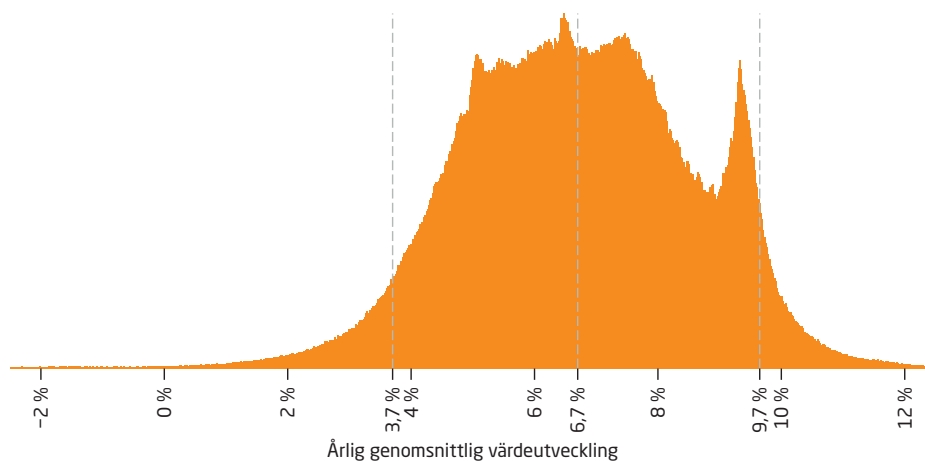
år har vid slutet av 2017 inte fått sina pensionsrätter placerade i fonder, utan den kapitalviktade avkastningen beror endast av räntan från den tillfälliga förvaltningen.

Figur 6.3 Genomsnittlig kapitalviktad avkastning per år från spararens första intjänandeår

Spridningen i kapitalviktad avkastning mellan pensionssparare som varit med i systemet lika länge framgår av figur 6.4. Bland de pensionssparare som började tjäna in pensionsrätter 1995 och som sedan placerades i fonder år 2000 hade drygt 99 procent en positiv värdeförändring vid slutet av 2017. Den spetsiga toppen kring 9–10 procent i figuren nedan utgörs huvudsakligen av individer som har sitt kapital placerat i det statliga förvalsalternativet.

Figur 6.4 Pensionssparare som började tjäna in pensionsrätter till premiepensionssystemet 1995, fördelade efter årlig kapitalviktad avkastning fram till och med 2017

De streckade linjerna indikerar medianen samt percentilerna för 5 och 95 procent.

Eftersom uppgifterna avser personer som varit med ända från 1995, är orsaken till spridningen inte att de kommit in vid olika tidpunkter. Jämför figur 6.3 som visar fördelningen per första in-tjänandeår. Det är i stället valet av fonder med olika avkastningsutfall som är huvudorsaken till spridningen.

Nedanstående tabell sammanfattar den genomsnittliga årliga värdeförändringen för tids- och kapitalviktad avkastning under den period premiepensionen funnits. Från år 1995 gjordes avsättningar till premiepensionen, men först i december år 2000 placerades pengarna i fonder. Under perioden 1995–2000 var pengarna placerade i räntebärande tillgångar.

Nominell genomsnittlig årlig värdeförändring och inflation procent

	1995–2017	2000–2017
Premiepensionsindex (tidsviktad)	4,8	4,8
Premiepension (kapitalviktad)	7,1	7,3
Inkomst-/balansindex (tidsviktad)	2,8	2,9
Inkomst-/balansindex (kapitalviktad)	3,0	3,0
Inflation	1,1	1,3

Långsiktighetens betydelse

De sidor av pensionssystemet som har att göra med dess värdeförändring kan inte utvärderas utifrån värdeförändringarna under några få år. Betydelsen av långsiktighet underskattas lätt, både under upp- och nedgångstider. Under 90-årsperioden 1924–2014 var den genomsnittliga reala avkastningen globalt sett 6,1 procent per år. Detta betyder inte att man med någon säkerhet kan vänta sig sådana avkastningstal på 10 års, eller ens 20 eller 30 års sikt. Realavkastningen har under olika 10-årsperioder sedan 1930 varierat kraftigt, på Stockholmsbörsen från 23 procent per år (1980–1989) ned till negativa tal under vissa andra perioder. Stora förskjutningar mellan näraliggande 10-årsgenomsnitt har ofta skett, både på Stockholmsbörsen och globalt.

En slutsats är att ”lång sikt” inte är 5–7 år, eller ens 10 år, som det ibland sägs, utan att man bör när det gäller aktieavkastning tänka sig en betydligt längre period. I pensionssammanhang kan det för yngre personer vara rimligt att ha ett 30–40-årigt perspektiv. Historiskt sett har också den reala värdeutvecklingen under längre tidsperioder varit betydligt stabilare. Först på 35 års sikt är den reala värdeutvecklingen för globala aktier jämförbar i stabilitet med de reala svenska lönernas utveckling på 10 års sikt. Reallöneutvecklingen är den faktor som framför allt är styrande för inkomstpensionernas värdeutveckling. Den reala lönen per anställd ökade under perioden 1918–2012 med uppskattningsvis 2,1 procent per år, således betydligt långsammare än den reala aktieavkastningens 6,1 procent per år. Skillnaden var mest markant under 1980- och 1990-talen.

7 Pensionssystemets framtid i tre scenarier

För att belysa hur olika utvecklingsförlopp på lång sikt kan påverka det allmänna pensionssystemets finansiella ställning och pensionernas storlek presenteras framskrivningar av pensionssystemets utveckling på 75 års sikt.

Underlaget till detta avsnitt är främst baserat på beräkningar utförda i Pensionsmyndighetens pensionsmodell, även myndighetens typfallmodell har använts. Dessa modeller finns tillgängliga på myndighetens hemsida. Premiepensionen är inte uppdaterad i framskrivningen.

Inkomstpensionssystemets långsiktiga finansiella ställning beskrivs i tre olika utvecklingsförlopp, tre scenarier. De tre scenarierna benämns basscenario, optimistiskt scenario och pessimistiskt scenario. Tre aspekter på den finansiella ställningen tas upp:

- avgiftsnettot
- fondstyrkan
- balanstalet

Avgiftsnettot är skillnaden mellan systemets avgiftsinkomster och pensionsutbetalningar. I framtidsscenarierna har, för bättre jämförelse, avgiftsnettot uttryckts i procent av summan av inbetalda avgifter, vilket innebär att volymeffekten av den långsiktiga tillväxten i ekonomin rensas bort. Idag uppgår avgiftsnettot till -10,7 procent.

Inkomstpensionssystemets finansiella sparande * miljarder kronor

	2017
Primärt finansiellt sparande	
Avgiftsnetto	-29
Avgifter	267
Pensioner	-296
Förvaltningskostnader med mera	-2
Summa Primärt finansiellt sparande	-30
Avkastning	
Räntor	8
Aktieutdelning	22
Summa Avkastning	30
Finansiellt sparande	-0

* Vissa smärre avvikelser från nationalräkenskapernas bokföring kan förekomma.

Avgiftsnettot motsvarar (efter avdrag för förvaltningskostnader med mera) systemets *primära* finansiella sparande. Det totala finansiella sparandet innefattar därtill AP-fondernas avkastningsnetto, som består av ränteinkomster och aktieutdelningar.

Det finansiella sparandet bidrar till förändringen i AP-fondernas storlek. Härtill kommer emellertid förändringar i värdepapprens marknadsvärden, vilka ibland är av betydande storlek, uppåt eller nedåt. År 2017 var buffertfondens (Första–Fjärde samt Sjätte AP-fonden) totala avkastning 121 miljarder kronor.

Fondstyrkan är det marknadsvärderade buffertfondkapitalet dividerat med årets pensionsutbetalningar. Fondstyrkan visar hur många års pensionsbetalningar som fonden kan finansiera. År 2017 uppgick fondstyrkan till 4,8 år.

Balanstalet är ett sammanfattande mått på inkomstpensionssystemets finansiella ställning. Balanstalet är kvoten mellan systemets totala tillgångar och dess skulder. Tillgångarna utgörs av giftstillgången med tillägg av AP-fondernas marknadsvärden. (Se närmare Kapitel 4 Så fungerar den allmänna pensionen och bilaga B Matematisk beskrivning av balanstalet). Balanstalet beräknat på tillgångar och skulder 2017-12-31 uppgick till 1,0347.

Inkomstpensionssystemets framtida finansiella ställning beror på utvecklingen av flera faktorer av demografisk och ekonomisk natur. De tre scenarier som studeras skiljer sig åt i följande avseenden:

- Den demografiska utvecklingen
- Förändring av genomsnittsinkomsten
- Avkastningen på AP-fonderna

De detaljerade antagandena för scenarierna redovisas sist i detta kapitel under rubriken Beräkningsantaganden i de tre scenarierna.

Antalet **avgiftsbetalare** bestäms av antalet personer i förvärsaktiv ålder och andelen av dessa som har förvärsinkomst eller annan pensionsgrundande och avgiftsbelagd inkomst. Utvecklingen av antalet personer i förvärsaktiv ålder beror främst på nettoinvandringens storlek och – på längre sikt – födelsetalen. Utvecklingen av antalet avgiftsbetalare har betydelse för systemets finansiella ställning. Pensionerna och de förvärsarbetandes intjänade pensionsrätter skrivs årligen upp med förändringen av genomsnittsinkomsten (inkomstindex alternativt balansindex de år balanseringen är aktiverad). Om antalet personer som har inkomst och betalar avgift växer, blir resultatet att såväl avgiftsnettot, buffertfonden och balanstalet ökar.

Förändringen i de förvärsaktivitas **genomsnittsinkomst** spelar en begränsad roll för pensionsystemets finansiella sparande. Pensionerna knyts till inkomstindex, som följer genomsnittsinkomsten. En förändrad medelinkomst medför en motsvarande förändring av både avgiftsinflödet och pensionsutbetalningarna. Följaktligen får ändrad medelinkomst i princip ingen effekt på avgiftsnettot. Däremot påverkas naturligtvis inkomstpensionens nivå i hög grad av förändringen av inkomstindex.

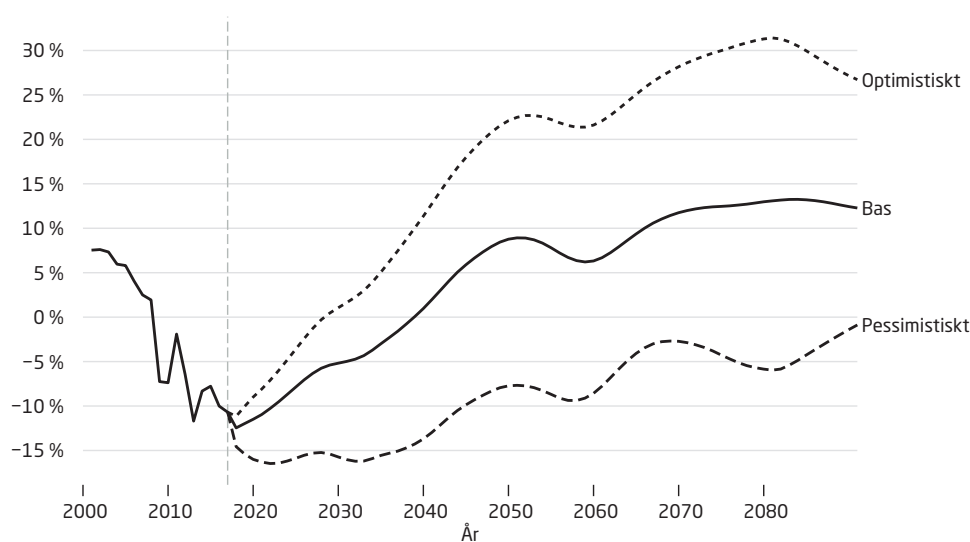
Avkastningen på AP-fonderna påverkar AP-fondernas storlek och därmed fondstyrkan och balanstalet. Den negativa effekten på fondstyrkan och balanstalet av en svag utveckling av avgiftsnettot kan kompenseras av hög avkastning på fondkapitalet. I basscenariot antas en årlig real avkastning på 3,25 procent, i det optimistiska scenariot 5,5 procent och i det pessimistiska scenariot 1,0 procent. För fondstyrkan och balanstalet är differensen mellan avkastningen och genomsnittsinkomstens utveckling av betydelse. Det beror på att både pensionsutbetalningarna och systemets pensionsskuld växer i takt med genomsnittsinkomsten, samtidigt som AP-fondernas marknadsvärden växer med avkastningen och ingår i täljaren både för måttet på fondstyrka och i balanstalet, se bilaga B Matematisk beskrivning av balanstalet.

Sammanfattningsvis kan sägas att i alla tre scenarierna är avgiftsnettot negativt under många år framöver. Pensionsutbetalningarna beräknas således överstiga avgiftsinkomsterna.

Avgiftsnettot

Avgiftsnettot är som tidigare nämnts differensen mellan avgiftsinkomsterna och pensionsutbetalningarna i relation till avgifterna. Eftersom årskullarna i befolkningen är olika stora och i viss utsträckning har arbetat olika mycket, kommer systemets avgiftsinkomster och pensionsutgifter att variera över tiden. För att de tre framtidssceniernas avgiftsnetton bättre ska kunna jämföras med varandra har avgiftsnettot dividerats med scenariots influtna avgifter. Därmed elimineras den volymeffekt som de olika tillväxttakerna har på avgiftsnettot uttryckt i kronor.

Figur 7.1 Avgiftsnetto

Influtna avgifter minus pensionsutbetalningar som andel av influtna avgifter i procent.

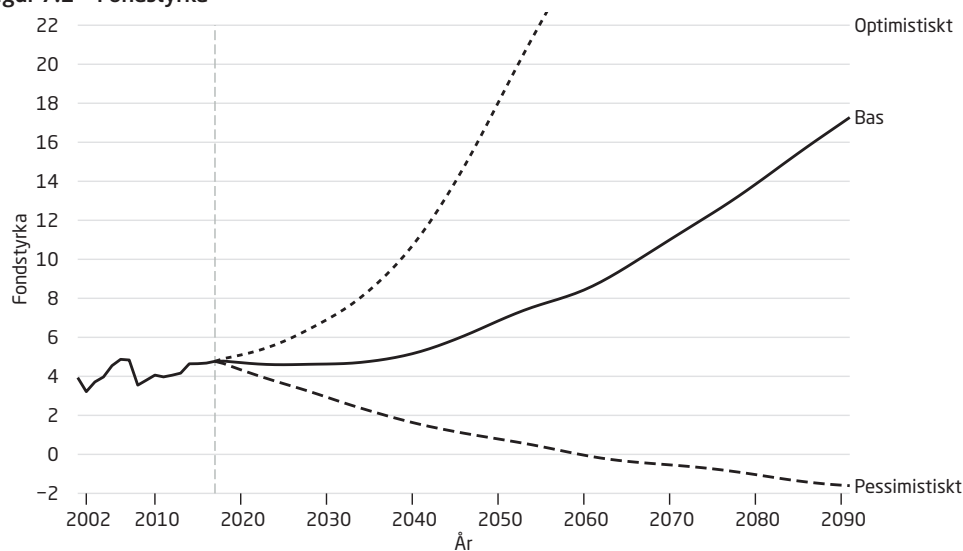
Avgiftsnettot blev negativt första gången år 2009 och beräknas vara så under många år framöver. Skälet är att 1940-talets stora årskullar i stor utsträckning lämnat arbetskraften och gått i pension. De negativa balanseringarna 2010, 2011 och 2014 syns i diagrammet i form av en förbättring av avgiftsnettot. Omkring 2020 börjar avgiftsnettot långsamt att förbättras och avgiftsunderskottet att långsamt minska. Från 2040 väntas inkomsterna vara större än utgifterna i basscenariot. Den främsta anledningen till detta är att 1990- och 2010-talets stora årskullar är i yrkesverksam ålder samtidigt som antalet 1960-talister med pensionsutbetalningar sjunker, se figur 7.9 i slutet av kapitlet. Demografins påverkan avspeglas också i krönen och dalarna i figuren ovan. Att tidpunkterna för krön och dalar skiljer sig mellan det pessimistiska och de övriga scenarierna beror på olika livslängds- och sysselsättningsantaganden. I det pessimistiska scenariot är avgiftsnettot negativt under hela perioden men i det optimistiska fram till och med 2028. Det pessimistiska scenariot leder till en ogynnsam försörjningskvot beroende på låg nettoinvandring på grund av hög emigration perioden 2020-2040, se figur 7.11.

Buffertfonden – fondstyrkan

Buffertfondens storlek uttrycks i termer av fondstyrka, det vill säga fondkapitalet vid årets slut dividerat med årets pensionsutbetalningar. Fondstyrkan visar hur många års pensionsutbetalningar som fonden, utan framtida avgiftstillskott eller avkastning, kan finansiera. Att buffertfonden utvecklas olika i de tre framtidsscenarierna beror på skillnaderna i avgiftsnetto och skillnaderna i antagen fondavkastning.

I genomsnitt har fondstyrkan varit 4–5 år sedan 1990. Vid utgången av 2017 var fondstyrkan 4 år och 9 månader.

Figur 7.2 Fondstyrka

Buffertfondens storlek i relation till årets pensionsutbetalningar.

I **basscenariot** minskar fondstyrkan sakta fram till 2025 för att därefter börja stiga. Eftersom fondens avkastning (3,25 procent) överstiger ökningen i genomsnittsinkomst (1,8 procent) leder detta till en stadigt ökande fond efter perioden med negativt avgiftsnetto.

I **det optimistiska scenariot** växer fondstyrkan varje år, vilket förklaras av att avgiftsnettots försämring är mindre än i basscenariot samt av att fondavkastningen är hög (5,5 procent) i förhållande till genomsnittsinkomstens utveckling (2,5 procent). År 2030 motsvarar fondens storlek knappt 7 års pensionsutbetalningar för att därefter kontinuerligt växa ytterligare.

I **det pessimistiska scenariot** minskar fondstyrkan successivt under hela framskrivningsperioden. På grund av den ogynnsamma åldersammansättningen töms fonden runt år 2060 för att därefter fortsätta att sjunka.

Balanstalet

Inkomstpensionens finansiella ställning uttrycks genom en kvot: systemets tillgångar i förhållande till pensionsskulden. Se avsnitt Annan ränta än inkomstindex – balansering i kapitel 4 Så fungerar den allmänna pensionen. När kvoten är mindre än ett är skulderna större än tillgångarna. En kvot på 2,0 innebär att tillgångarna är dubbelt så stora som skulderna och systemet är då i princip fullfonderat, det vill säga buffertfonden, avgiftstillgången och pensionsskulden är lika stora.

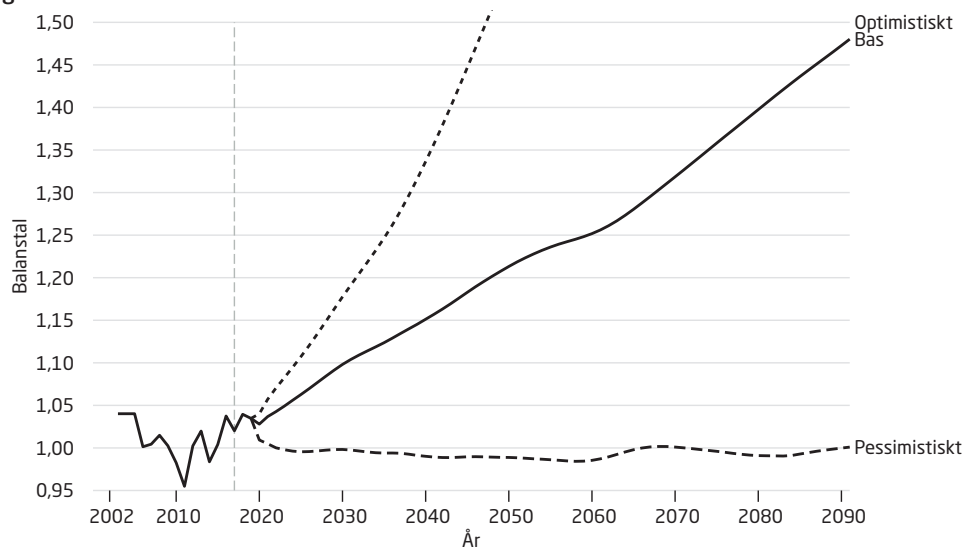
År 2010 aktiverades balanseringen och den upphörde 2018. När balanseringen är aktiverad ”för-räntas” pensionerna och pensionsbehållningen med förändringen i inkomstindex och balanstalet. Så länge balanseringen är aktiv är den ackumulerade indexeringen lägre än vad indexeringen skulle ha varit utan balansering men de år då balanstalet är större än ett under en balanseringsperiod är indexeringen högre än vad inkomstindexeringen motsvarar.

Akkumulerad balanstalsprodukt *

År	Bas	Optimistiskt	Pessimistiskt
2009	1,0000		
2010	0,9826		
2011	0,9383		
2012	0,9406		
2013	0,9592		
2014	0,9436		
2015	0,9474		
2016	0,9829		
2017	0,9894		
2018	1,0000		
2019	1,0000		
2020	1,0000	1,0000	1,0000
2021	1,0000	1,0000	1,0000
2022	1,0000	1,0000	1,0000
2023	1,0000	1,0000	0,9993
2024	1,0000	1,0000	0,9981
2025	1,0000	1,0000	0,9965
2026	1,0000	1,0000	0,9951

* Den ackumulerade balanstalsprodukten under den pågående balanseringen. När produkten når 1,0000 är balanseringen slut. Från och med 2020 baseras balanstalen på prognoser.

Figur 7.3 Balanstal

(Avgiftstillgång + buffertfond) / Pensionsskuld

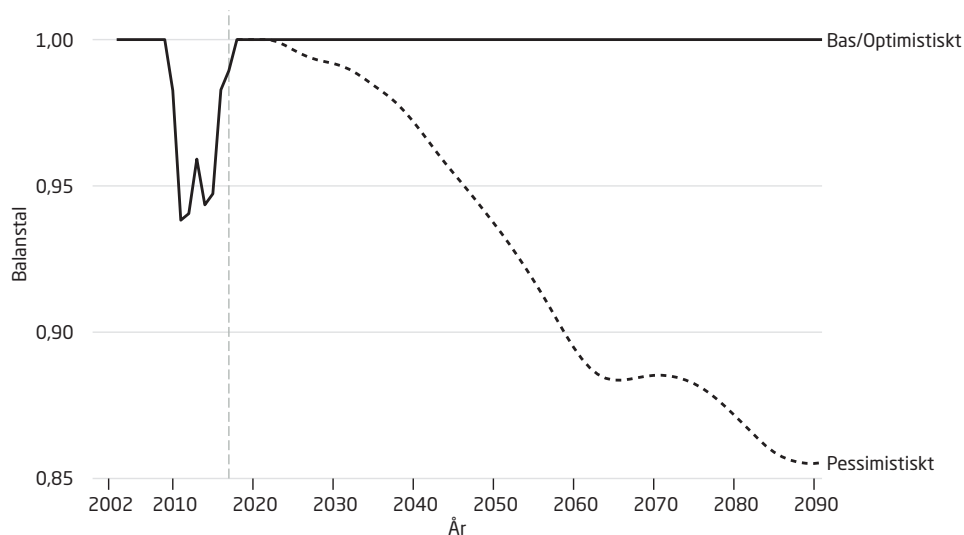
I **basscenariot** är balanstalet över ett under hela framskrivningsperioden. I basscenariot förstärks balanstalet successivt på grund av demografiska faktorer och genom att buffertfonden ger bättre avkastning än inkomstindex. Balanstalet når nivån 1,1 omkring 2031, en nivå som enligt förslaget i "Utdelning av överskott i inkomstpensionssystemet" (SOU 2004:105) skulle innebära att utdelningsbara överskott föreligger. Något sådant förslag har dock inte lämnats till Riksdagen.

I **det optimistiska scenariot** är balanstalet också över ett under hela framskrivningsperioden. Från och med 2025 överstiger balanstalet 1,1.

I **det pessimistiska scenariot** är balanstalet mellan 0,984 och strax över ett under hela framskrivningsperioden. Den ackumulerade effekten blir dock stor, se figur 7.4.

Figuren för balanstalet visar inte det dämpade balanstalet utan balanstalet som mått över den finansiella ställningen hos pensionssystemet. Det dämpade balanstalet är det som i kombination med inkomstindex påverkar uppräkningsperioderna av pensionerna och pensionsbehållningarna under balanseringsperioder. Effekterna av detta visas i tabellen för ackumulerad balanstalsprodukt och i figur 7.4.

Figur 7.4 Inkomstjusterat Balansindex

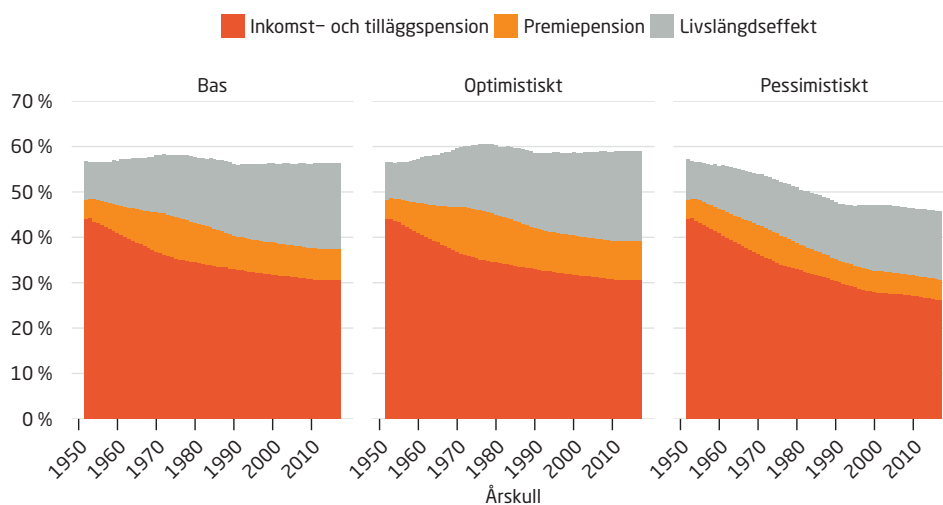

Balansindex / Inkomstindex

Pensionsnivåns utveckling för typfall

Nedan redovisas hur pensionsnivån vid 65 års ålder utvecklas för typfall födda 1952–2017 i de tre olika scenarierna. Scenariernas effekt på pensionsnivån har renodlats genom att pensionerna har beräknats för en individ som har arbetat i 42 år innan pensioneringen vid 65 års ålder med en inkomst som ökar i takt med den allmänna inkomstillväxten. Pensionsnivån beräknas som nybeviljad inkomstgrundad allmän pension vid 65 års ålder i relation till slutlönen.

Figur 7.5 Pension som andel av slutlön uppdelat på olika årskullar

Scenariernas pensionsnivåer vid 65 års ålder beskrivs i figurerna ovan, ett för varje scenario. I figurerna redovisas en livslängdeffekt som är den totala allmänna pension som fås om typfallen senarelägger sin pensionering i den utsträckning som krävs för att kompensera för livslängdsökningen.

Ett förlängt arbetsliv ger högre pension av att nya pensionsrätter intjänas, pensionskapitalet förräntas och att ett lägre delningstal används vid beräkningen av pensionen. Den pensionsålder som krävs för att pensionsnivån inte ska minska till följd av livslängdsökningen redovisas i tabellen i nästa avsnitt, ”Livslängdeffekt och alternativ pensionsålder”. I figuren ovan har den pensionsnivå som typfallen får vid sin högre, alternativa pensionsålder markerats med ljusgrått.

I **basscenariot** sjunker pensionsnivån successivt vid 65 års ålder från 48 procent av slutlönen för årskullen födda 1952 till 38 procent för årskullen född 2017. Födda 1952 har en alternativ pensionsålder på 67 år och 3 månader. Vid den pensionsåldern beräknas pensionen utgöra 57 procent av slutlön. Den sjunkande pensionsnivån beror bland annat på den förväntade ökningen av medellivslängden. Om förvärvslivet förlängs så att livslängdsökningens effekt på pensionsnivån neutraliseras, stabiliseras pensionsnivån på nästan 60 procent av den tidigare förvärvsinkomsten. Skälet till den ökade pensionsnivån är bland annat premiepensionen som ger en årlig avkastning utöver lönetillväxten med nästan 2,1 procentenheter. Denna avkastning utöver lönetillväxten leder till att premiepensionens andel av den allmänna pensionen blir högre än vad som motsvaras av dess avgifter.

För de yngsta årskullarna uppgår premiepensionen vid 65 års ålder till cirka 8 procent av slutinkomsten och inkomstpensionen till drygt 30 procent. Vid den alternativa pensionsåldern är motsvarande andelar 11 respektive 46 procent.

I de **optimistiska och pessimistiska scenarierna** är tillväxten i genomsnittsinkomst högre respektive lägre än i basscenariot. Även avkastningen på premiepensionen skiljer sig åt.

När balanseringen inte är aktiverad förräntas (indexeras) inkomstpensionerna med förändringen i medelinkomsten och inkomstpensionerna förändras i samma takt som denna. Förhållandet mellan inkomstpension och slutlönen påverkas i så fall inte av reallönetillväxten, och inkomstpensionen i procent av inkomsten förblir oförändrad. Däremot blir naturligtvis inkomstpensionen lägre uttryckt i kronor vid lägre tillväxt respektive högre belopp vid högre tillväxt.

Förhållandet mellan premiepensionssystemets avkastning och ökningen av genomsnittsinkomsten påverkar premiepensionens relativa storlek. Ju större den positiva skillnaden är mellan avkastningen och lönetillväxten, desto större andel kommer premiepensionen att utgöra.

Pensionsnivån ökar för typfallen om de har en tjänstepension. Ökningen beror på avtalsområde men är omkring 15 procentenheter vid 65 års ålder och cirka 20 procentenheter vid alternativ pensionsålder.

Livslängdeffekt och alternativ pensionsålder

I tabellen nedan redovisas bland annat förväntad medellivslängd för de som når 65 års ålder för årskullar födda 1930–2020. Den återstående livslängden vid 65 års ålder förväntas öka från 17 år och 4 månader för personer födda 1930 till 26 år för personer födda 2020, en ökning med 8 år och 8 månader. Om personer som är födda år 2020 ska få samma pensionsnivå som de skulle ha fått om livslängden inte hade ökat måste en del av den ökade livslängden efter 65 år bestå av ytterligare arbete. För årskullen född 2020 måste arbetslivet förlängas till 72 år och 5 månader, detta mått kallas för alternativ pensionsålder. Under 2017 ändrade Pensionsmyndigheten sin formel för alternativ pensionsålder¹ för att förenkla beräkningsmetoden och ge en bättre bild av livslängdsökningens effekt på pensionerna. Förändring innebar en höjning av den alternativa pensionsåldern

¹Rapport från 2017: Formel för alternativ pensionsålder

för de yngsta kohorterna med drygt ett år. Samtidigt kommer personer födda år 2020 trots högre pensionsålder att kunna se fram emot att vara pensionärer 1 år och 10 månader längre än personer födda 1930.

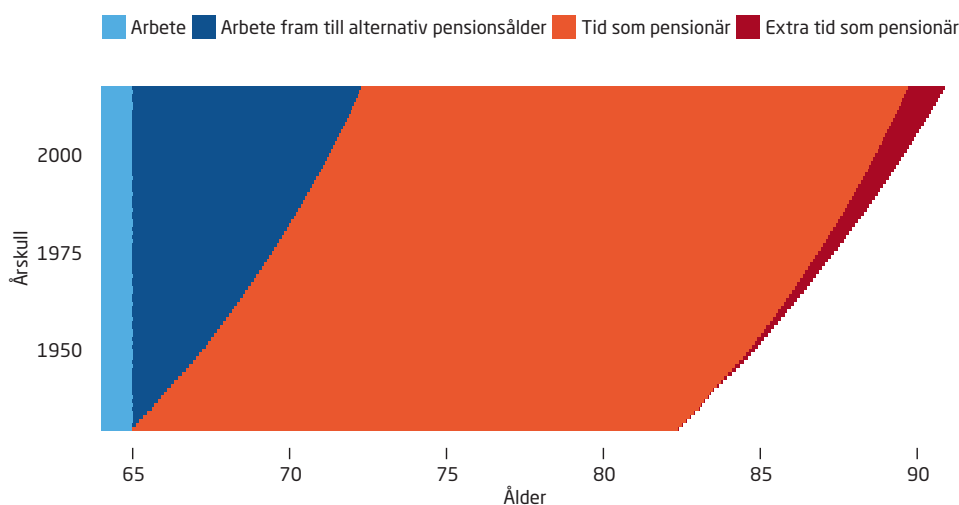
Alternativ pensionsålder och tid som pensionär *

Årskull	... fyller 65 år	Förväntad livslängd vid 65	Alternativ pensionsålder	Tid som pensionär	... jämfört med årskull 1930
1930	1995	82 år 4 mån	65 år 0 mån	17 år 4 mån	0 år 0 mån
1935	2000	83 år 0 mån	65 år 7 mån	17 år 7 mån	0 år 3 mån
1940	2005	83 år 6 mån	66 år 1 mån	17 år 8 mån	0 år 4 mån
1945	2010	84 år 2 mån	66 år 8 mån	17 år 11 mån	0 år 7 mån
1950	2015	84 år 9 mån	67 år 2 mån	18 år 0 mån	0 år 8 mån
1955	2020	85 år 4 mån	67 år 8 mån	18 år 1 mån	0 år 9 mån
1960	2025	85 år 10 mån	68 år 1 mån	18 år 3 mån	0 år 11 mån
1965	2030	86 år 4 mån	68 år 7 mån	18 år 4 mån	1 år 0 mån
1970	2035	86 år 10 mån	69 år 0 mån	18 år 5 mån	1 år 1 mån
1975	2040	87 år 4 mån	69 år 5 mån	18 år 6 mån	1 år 2 mån
1980	2045	87 år 9 mån	69 år 10 mån	18 år 7 mån	1 år 3 mån
1985	2050	88 år 3 mån	70 år 2 mån	18 år 9 mån	1 år 5 mån
1990	2055	88 år 8 mån	70 år 6 mån	18 år 10 mån	1 år 6 mån
1995	2060	89 år 1 mån	70 år 11 mån	18 år 10 mån	1 år 6 mån
2000	2065	89 år 6 mån	71 år 3 mån	18 år 11 mån	1 år 7 mån
2005	2070	89 år 11 mån	71 år 6 mån	19 år 1 mån	1 år 9 mån
2010	2075	90 år 4 mån	71 år 10 mån	19 år 1 mån	1 år 9 mån
2015	2080	90 år 8 mån	72 år 2 mån	19 år 1 mån	1 år 9 mån
2020	2085	91 år 0 mån	72 år 5 mån	19 år 2 mån	1 år 10 mån

* Tid som pensionär avser förväntad återstående livslängd vid alternativ pensionsålder.

Figur 7.6 visar en grafisk representation av samma trend. Som framgår av den mörkröda delen av grafen förväntas de yngre generationerna ha en längre tid som pensionärer än de födda 1930. Den alternativa pensionsåldern innebär för födda 1954 och senare, det vill säga de som omfattas helt av det nya pensionssystemets regler, att i genomsnitt 2/3 av medellivslängdsökningen² tas i anspråk för arbete och 1/3 till ökad tid som pensionär.

Figur 7.6 Alternativ pensionsålder

Den allmänna pensionens nivå i prognosen på Pensionsmyndighetens Mina sidor

På Pensionsmyndighetens Mina sidor finns pensionsprognoser för varje försäkrad med utgångspunkt från individens faktiskt intjänade pensionsrätt. När orange kuvert skickas i februari/mars finns inkomstuppgifter fram till och med kalenderåret två år före det år kuvertet skickas. Kuvertet för år 2018 utgår således från alla inkomster varje individ intjänat till och med 2016. Prognosen på mina sidor beräknas med noll procents tillväxt för kommande år, såväl vad gäller individens egen inkomst som den allmänna genomsnittsinkomsten.

Som ett komplement till pensionsnivån för typfallen har pensionsnivån beräknats genom att varje individs pensionsprognos vid 65 års ålder, exklusive eventuell garantipension, divideras med samma individs pensionsgrundande inkomst år 2016³. Denna kvot benämns fortsättningsvis som ersättningsgrad. Motsvarande görs också för alternativ pensionsålder, se beskrivning ovan. Den alternativa pensionsåldern som finns inlagd i prognosen är dock en äldre version och den åldern är något lägre än den som redovisas ovan. Ett genomsnitt för varje årskull mellan födelseår 1954 och 1990 har därefter beräknats.

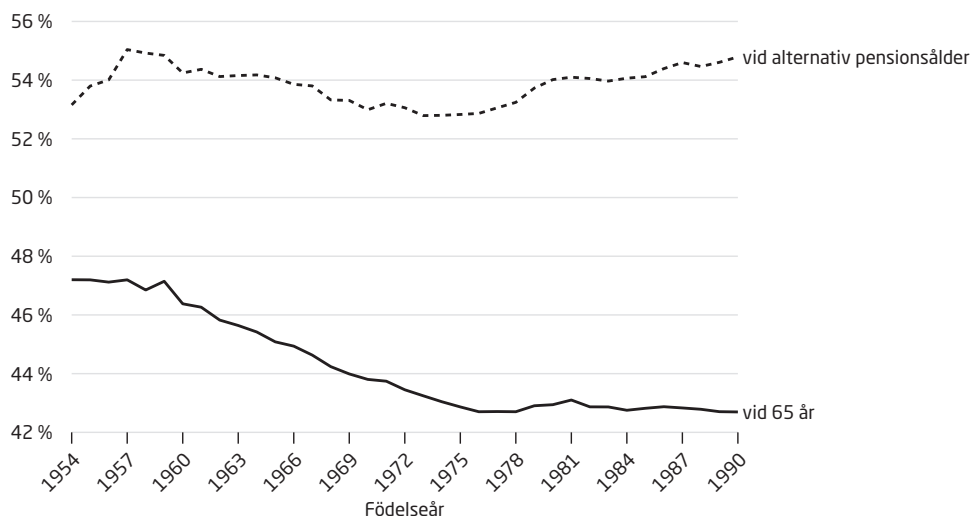
Både antagandena bakom denna beräkning och metoden som använts skiljer sig från den som används i beräkningen av pensionsnivåerna tidigare i kapitlet under rubriken Pensionsnivåns utveckling för typfall. I figur 7.7 är jämförelseinkomsten inkomsten under intjänandetaket 2016 för

²2/3 av medellivslängdsökningen från 23 års ålder eller 85 procent av medellivslängdsökningen från 65 års ålder.

³För personer som inte hade någon inkomst detta år kan inte någon ersättningsgrad beräknas och de har uteslutits från beräkningen. Personer med ersättningsgrad större än 150 procent har också uteslutits ur beräkningen. Detta för att så höga kompensationsgrader oftast beror på så låg inkomst att den vanligen är tillfällig.

respektive individ vilket motsvarar prognostiserad slutinkomst eftersom ingen reallönetillväxt antas. För unga individer, med få intjänandeår, innebär detta att ersättningsgraden beräknats med en nära nog rak löneprofil. För personer som är relativt nära pensionsåldern beräknas pensionen med många år av faktisk inkomsthistorik vilket i genomsnitt innebär en konkav profil.

Figur 7.7 Ersättningsgrader från Pensionsmyndighetens mina sidor – medelvärden för inkomstgrundad pension vid 65 år och vid alternativ pensionsålder i procent av pensionsgrundande slutinkomst

Källa: 4 067 845 individuella prognoser 2018. Garantipension är inte inkluderad.

De högre ersättningsgraderna, beräknat vid pensionsålder 65 år, för de äldsta årskullarna förklaras delvis av att deras egna inkomster har börjat sjunka. Det ger högre ersättningsgrad med den metod som här används. Ersättningsgraden, beräknat vid alternativ pensionsålder, ökar med senare födelseår. De yngre beräknas i prognosen ha många intjänandeår kvar. Det ger relativt höga ersättningsgrader. För äldre kohorter tillkommer det varje år nya personer som inte haft intjänande tidigare. Detta sänker ersättningsgraden för äldre kohorter jämfört med yngre. Om invandringen ökar så sjunker den genomsnittliga ersättningsgraden och motsatt. Ersättningsgraden för yngre beräknas också att minska med tiden när lönen ökar. Inkomsten brukar i regel öka mer i början av yrkeslivet för att sedan avta. Jämfört med föregående år är ersättningsgraderna i diagrammet något lägre vilket beror på att delningstalen för premiepensionen har höjts till följd av sänkt förskotts-ränta. Detta ger lägre ingångspension jämfört med de delningstal som fanns tidigare men å andra sidan blir utvecklingstakten för premiepensionen högre för efterföljande år.

Vid beräkningar av pensionsnivån i det allmänna pensionssystemet behöver man ta ställning till om inkomster över taket ska vara med i beräkningen av jämförelseinkomsten eller inte. Pensionsnivåerna som redovisas i detta avsnitt bortser från inkomster över taket. Av alla pensionsgrundande inkomster i Sverige ligger 10 procent över intjänandetaket. Läggs inkomster över taket till jämförelseinkomsten ökar denna med 10 procent. Det minskar den genomsnittliga pensionsnivån med 9 procent. Vidare jämförs bruttopensioner med bruttoinkomster. År 2007 infördes skattereduktion för förvärvsarbete, vilket innebär att det inte längre är samma skatt på pension och på den större delen av de inkomster som ingår i pensionsgrundande inkomster. År 2008, 2009, 2010 och 2014

infördes förstärkta jobbskatteavdrag. En skattelättnad i form av förhöjt grundavdrag infördes 2009 för de som vid ingången av året hade fyllt 65 år. År 2010, 2011, 2013, 2014 och 2016 sänktes skatten ytterligare för de äldre. I de pensionsgrundande inkomsterna under taket utgörs omkring 94 procent av förvärvsinkomster.

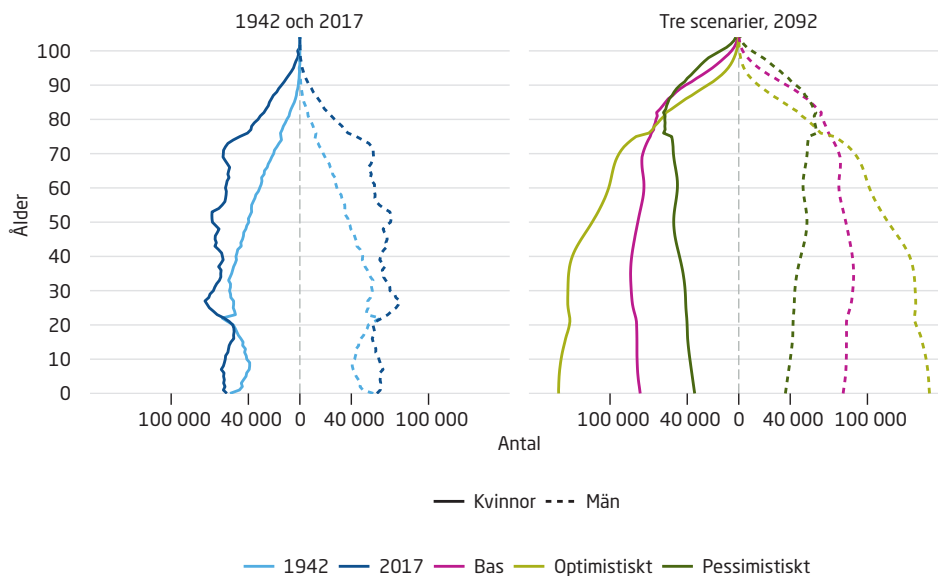
Beräkningsantaganden i de tre scenarierna

I tabellen och figuren nedan sammanfattas de tre scenariernas olika antaganden.

Beräkningsgrunder procent

	Bas	Pessimistiskt	Optimistiskt
Inflation	2,00	2,00	2,00
Förändring av genomsnittsinkomsten	1,80	1,00	2,00
Avkastning reall netto efter fondbolagens avgifter			
Premiepensionsfonderna	3,90	1,00	5,50
Buffertfonden	3,25	1,00	5,50
Riksgälden	2,75	1,00	3,00

Figur 7.8 Befolkningen för 1942, 2017 och de tre scenariernas prognos för 2092

Basscenariot

Basscenariots demografiska utveckling följer SCB:s senaste officiella befolkningsprognos från 2017. I den antas nativiteten vara 1,88 barn per kvinna. Den förväntade medellivslängden för män födda 2017 är 80,8 år och förväntas öka till 85,5 år 2050. För kvinnor förväntas livslängden öka från

84,3 till 88,1 år under samma tidsperiod. Fram till prognosperiodens slut, 2092, ökar livslängden ytterligare ungefär 4 år för både män och kvinnor. Befolkningsprognosen från 2017 har en hög nettoinvandring de närmsta 5 åren, nästan 400 000 personer. Därefter sjunker nettoinvandringen med ett par tusen personer per år för att stabiliseras kring ungefär 25 000 personer per år. Årets antagande för basscenariot är konstant sysselsättning, det vill säga att framtidens sysselsättning är samma som dagens. Anledningen till detta är att SCB:s huvudalternativ innebär framtida sysselsättningsökningar för den äldre delen av befolkningen. Detta går numera att istället styra i pensionsmodellen med pensionsåldershöjningar. Den reala medelinkomsten antas öka med 1,8 procent per år. Buffertfondens reala avkastning antas till 3,25 procent per år.

Optimistiskt scenario

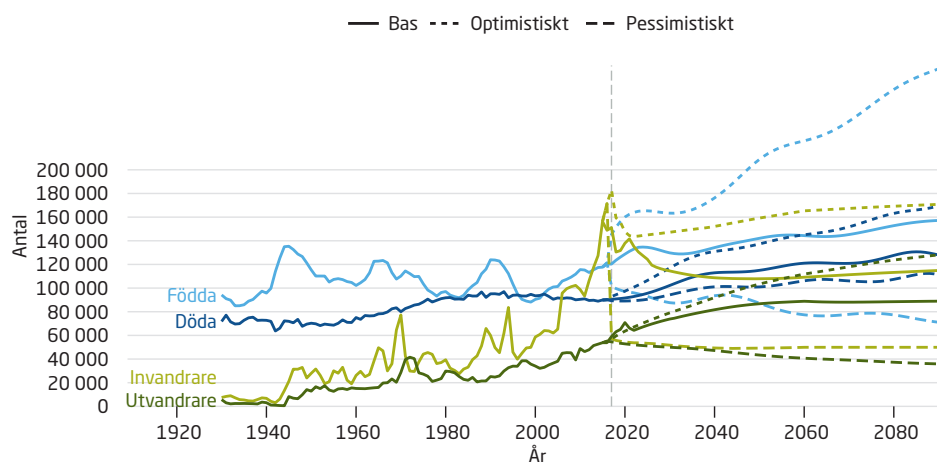
De demografiska antagandena avviker från basscenariot och baseras på SCB:s prognoser från 2015. Både nativiteten och nettoinvandringen är högre än i basalternativet. På lång sikt uppskattas nativiteten till 2,10 barn per kvinna. Den långsiktiga nettomigrationen antas ge ett positivt överskott på i snitt cirka 50 000 personer per år. Livslängden antas vara konstant och samma som 2015 års värden genom hela prognosperioden. Sysselsättningen följer SCB:s sysselsättningsprognos huvudalternativ från 2012 med sysselsättningsökningar för äldre, kvinnor och utrikes födda. Den reala ökningen av genomsnittsinkomst är 2,0 procent per år efter 2015 och den reala avkastningen på buffertfonden antas i framtiden till 5,5 procent per år. Även avkastningen för premiepensionen antas reellt vara 5,5 procent per år efter förvaltningskostnader. Riksgälden antas ge ränta på 3,0 procent.

Pessimistiskt scenario

Det pessimistiska scenariots antaganden om nativitet och nettoinvandring är lägre än i basalternativet. Nativiteten antas först sjunka till 1,45 för att runt 2040 stiga till 1,66 barn per kvinna. Nettoinvandringen är, runt 3 000 personer i början av prognosperioden för att sedan vara som minst runt 2035 med ungefär 1 500 personer per år. Därefter stiger den för att i slutet av prognosperioden hamna runt 15 000 personer per år. Den förväntade återstående livslängden ökar från 84,4 år för kvinnor till 90,6 år 2050 och 96 år 2091. Motsvarande för männen är från 81,0 till 88,3 och slutligen 94,6 år. Andelen sysselsatta antas oförändrad framöver. Den reala ökningen av genomsnittsinkomsten antas vara 1 procent per år. Buffertfondens, Riksgälden och premiepensionsfondernas reala avkastning, efter förvaltningskostnader, antas också till 1 procent per år. Med en avkastning lika med ökningen i medelinkomsten bidrar, i princip, buffertfondens avkastning inte till den långsiktiga finansieringen av pensionerna. Buffertfonden blir demografiskt betingad och för systemets finansiering en neutral förvaring av pensionskapital. Antagandena i det pessimistiska scenariot innebär att avgiftsflödet växer långsamt i förhållande till den eftersträlvade indexeringen i medelinkomsten. Det pessimistiska scenariot beskriver hur pensionerna påverkas av en långvarig svag utveckling med ogynnsam åldersstruktur.

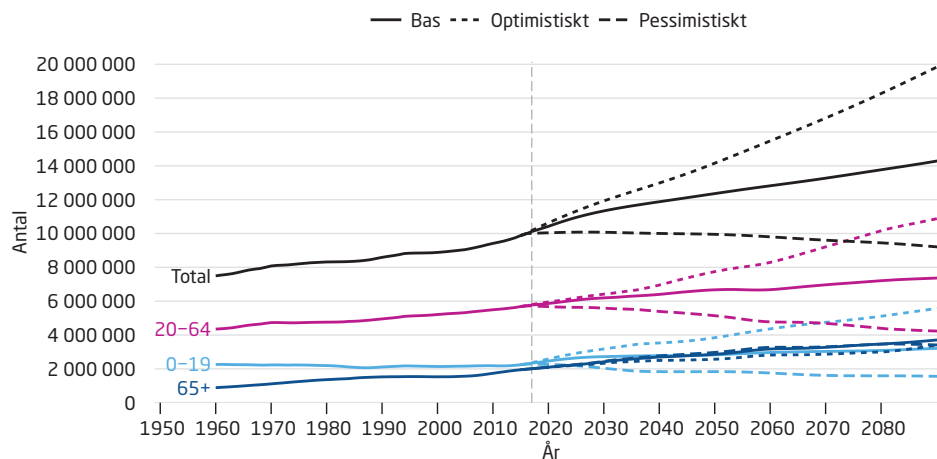
Beskrivning av scenariernas antaganden

Figur 7.9 Antal födda, döda, invandrade och utvandrade, 1935–2017 och antaganden fram till år 2092

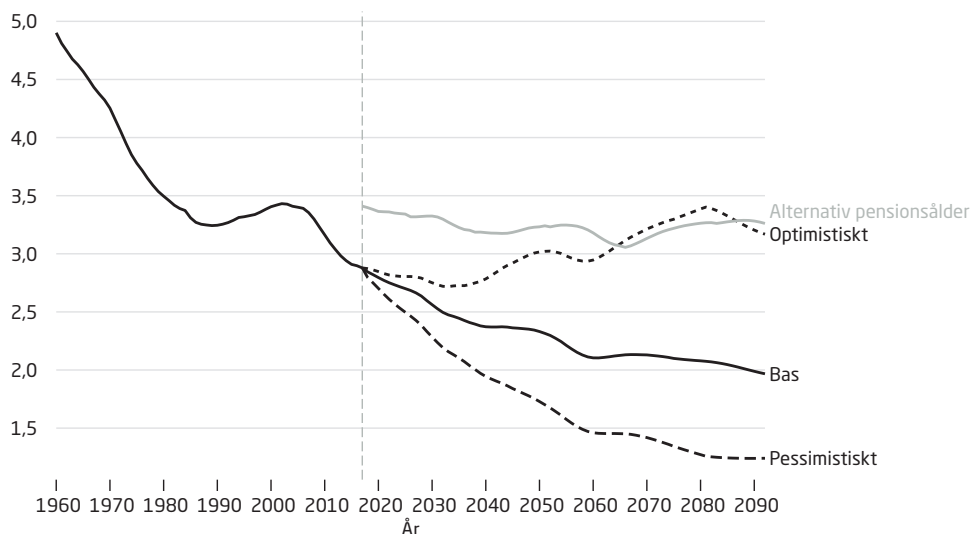
Diagrammet visar befolkningsutvecklingen sedan 1930 och antagandena 75 år framåt i tiden. De stora årskullarna på 1940-, 1960-, 1990- och 2010-talet framgår. Antalet döda ökar varje år, inte för att dödligheten ökar utan för att befolkningen växer. Topparna på invandringen är under 1960–1970-talet när arbetskraftsinvandring framför allt från Finland skedde. Ytterligare en topp inföll i början av 1990-talet när många flyktingar från bland annat forna Jugoslavien anlände. De senaste årens stora kullar av invandringen framgår också.

Figur 7.10 Befolkningens storlek

Totalbefolkningen ökar i både det optimistiska scenariot och basscenariot. Det beror på hög nativitet och nettoinvandring. Antalet personer över 65 år är i stort detsamma mellan scenarierna. De historiska uppgifterna är skattade.

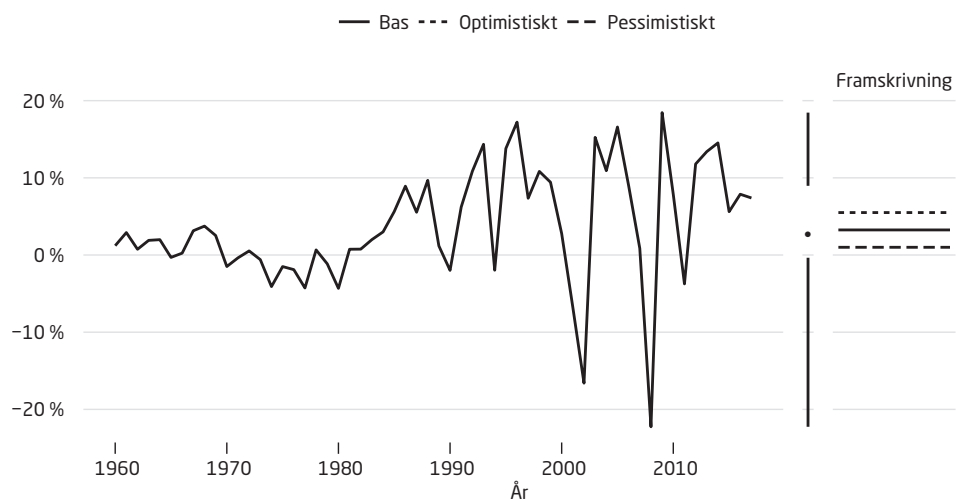
Figur 7.11 Försörjningskvoten 1960–2017 och prognos enligt SCB:s tre scenarier för 2018–2092

För de tre scenarierna beräknas försörjningskvoten som antal personer 20–64 år dividerat med antal personer äldre än 65 år. Försörjningskvoten för basscenariot har även beräknats med alternativ pensionsålder istället för att använda gränsen 65 år. För denna kurva används ett utjämnat medelvärde av försörjningskvoten.

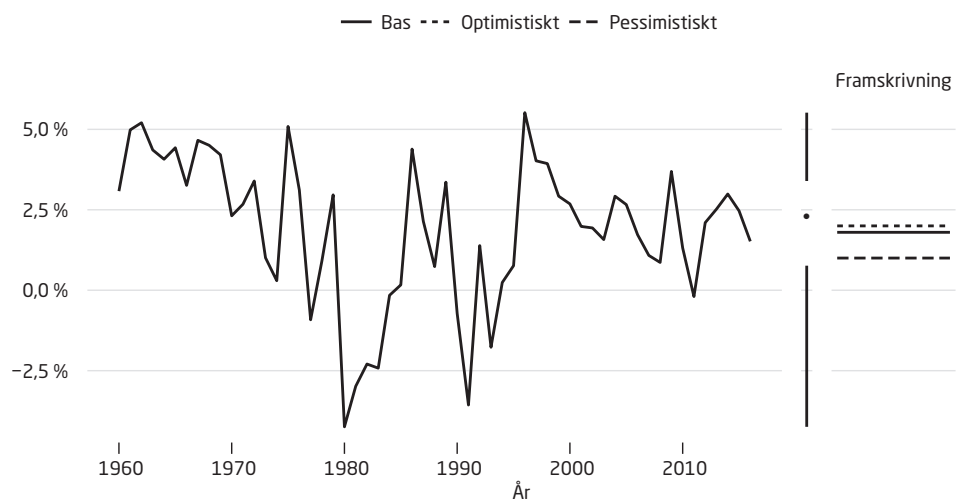
I beräkningarna av avgiftsnetto, fondstyrka och balanstal för de tre scenarierna används en pensionsålder på 65 år och denna är konstant över simuleringsperioden. Om pensioneringsåldern förskjuts uppåt, vilket är troligt med tanke på ökade livslängder och därmed sjunkande pensionsnivåer om pensionsåldern ligger fast, innebär det att avgiftsnettot, fondstyrkan och balanstalet förbättras. I figur 7.11 visas även försörjningskvoten beräknad med alternativ pensionsålder istället för 65 år. Initialt blir det ett stort hopp eftersom den alternativa pensionsåldern för 2017 är över 67 år. Försörjningskvoten är över tre personer i förvärsaktiv ålder per pensionär under detta antagande för framskrivningsperioden. Detta kan sättas i relation till de sjunkande försörjningskvoterna för bas- och det pessimistiska scenariot med en fast pensionsålder på 65 år. Det pessimistiska scenariot sticker ut med nästan en person i förvärsaktiv ålder per pensionär. Detta beror på ogynnsam demografi med ökande livslängder, låg nettoinvandring i kombination med låg fertilitet.

Figur 7.12 Buffertfondens reala avkastning 1960–2016 och antaganden till 2091

Buffertfondens historiska avkastning de senaste 56 åren. Punkten mellan de vertikala linjerna är medianvärdet. Startpunkt för den övre vertikala linjen är 75:e percentilen, slutpunkten är maxvärdet. Startpunkt för den nedre vertikala linjen är 25:e percentilen, slutpunkten är minimivärdet.

Figur 7.13 Reallönetillväxt 1960–2016 och antaganden till 2091

Reallönetillväxtens utveckling de senaste 57 åren. Punkten mellan de vertikala linjerna är medianvärdet. Startpunkt för den övre vertikala linjen är 75:e percentilen, slutpunkten är maxvärdet. Startpunkt för den nedre vertikala linjen är 25:e percentilen, slutpunkten är minimivärdet. Källa: Medlingsinstitutet

8 Noter och kommentarer

Not 2–14 avser inkomstpension, not 15–25 avser premiepension. Not 1 avser båda delar av den inkomstgrundade allmänna pensionen. Samtliga belopp anges i miljoner kronor. I några tabeller stämmer inte summeringen av delposterna. Detta beror på att delposterna är avrundade men summan är beräknad på oavrundade uppgifter.

Not 1 Pensionsavgifter

Inom den allmänna pensionen finns flera olika avgifter, vilket framgår av tabellen på nästa sida. Alla avgiftsinkomster går inte till pensionssystemet. Den del av ålderspensionsavgiften som förs till statsbudgeten avser avgifter på inkomstdelar ovanför den högsta inkomst för vilken pensionsrätt tillgodoräknas. Detta tak är före avdrag för allmän pensionsavgift 8,07 inkomstbasbelopp och 7,5 efter sådant avdrag. Eftersom dessa avgifter inte motsvaras av någon pensionsrätt är de skatter. Ålderspensionsavgift betalas av arbetsgivare och egenföretagare, den allmänna pensionsavgiften betalas av alla förvärvsaktiva som får pensionsrätt. Dessutom betalas statliga ålderspensionsavgifter från olika anslag i statsbudgeten för pensionsrätt som vissa transfereringar ger upphov till, exempelvis sjukpenning och arbetslöshetsersättning. Staten betalar också en pensionsavgift för så kallade pensionsgrundande belopp för till exempel barnår och studier.

Tabellen på nästa sida visar pensionsavgifter som bokförts 2017 hos Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten. Arbetsgivaravgifter och egenavgifter bokförs hos Försäkringskassan. De avgifter som ska föras till inkomstpensionssystemet överförs till Pensionsmyndigheten och därifrån till AP-fonderna. De avgifter som beräknas motsvara pensionsrätt för premiepension förs vidare till Riksgäldskontoret. Allmän pensionsavgift och statliga ålderspensionsavgifter bokförs hos Pensionsmyndigheten innan de överförs till AP-fonderna respektive premiepensionssystemet. Av de avgifter som bokförs ett visst år avser en del året innan eller i vissa fall flera år dessförinnan. Arbetsgivaravgifter, exempelvis, bokförs minst en månad senare än när motsvarande lön betalas ut.

Den allmänna pensionsavgiften förs i sin helhet till AP-fonderna. För arbetsgivaravgifter och egenavgifter sker en preliminär fördelning mellan AP-fonderna, premiepensionssystemet och statsbudgeten. Fördelningen för ett år sker efter procentsatser som Pensionsmyndigheten beräknar och regeringen fastställer. Avsikten är att premiepensionssystemet för ett år ska få avgifter som motsvarar intjänade premiepensionsrättigheter under året och att staten ska få avgifter som motsvarar förvärvsinkomster över det så kallade avgiftstaket på 8,07 inkomstbasbelopp. Övriga avgifter ska föras till AP-fonderna. De statliga ålderspensionsavgifterna för ett år fördelas på motsvarande sätt mellan AP-fonderna och premiepensionssystemet enligt fastställda procentsatser.

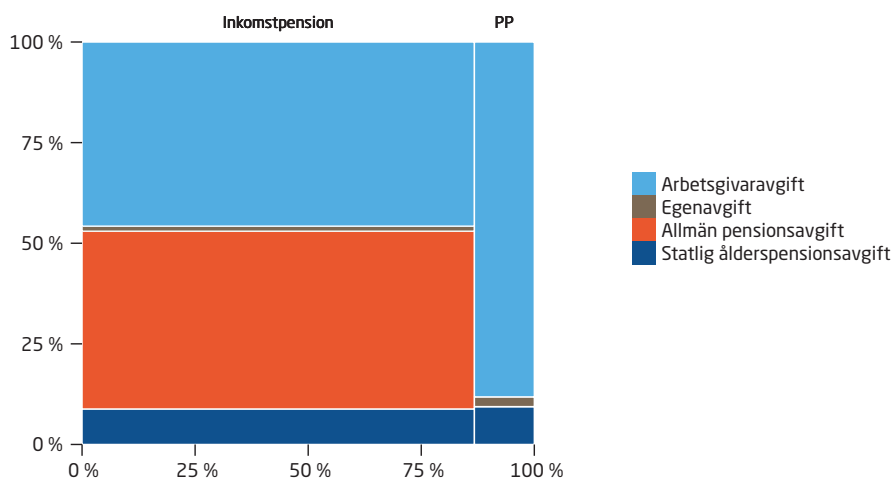
Pensionsavgifter fördelat efter avgiftslag, 2017*
miljoner kronor

	Inkomst- pension	Premie- pension	Stats- budgeten	Summa 2017	Summa 2016
Arbetsgivaravgift	122 354	36 007	19 148	177 509	169 092
Egenavgift	3 351	987	522	4 860	4 515
Allmän pensionsavgift	118 111	0	0	118 111	112 164
Statlig ålderspensionsavgift	23 602	3 842	0	27 445	28 543
Regleringar med mera	-11	45	-279	-245	493
Reglering år 2017 avseende år 2015	340	-61	-279	0	0
Uppbördsförlust, reglering	-209	0	0	-209	-66
Anpassning till AP-fondernas redovisning och till premiepensionssystemet	-142	106	0	-36	559
Summa	267 407	40 881	19 392	327 680	314 807

* Avgifter som influer till Försäkringskassan/Pensionsmyndigheten under 2017 och förts vidare till AP-fonderna, premiepensionssystemet respektive statsbudgeten.

För att säkerställa att premiepensionssystemet för ett visst år har tillförts avgifter som motsvarar intjänad premiepensionsrätt och att statsbudgeten tillförts avgifterna på inkomstdelar över avgiftstaket görs en avstämning två år senare. Regleringar görs därefter mellan statsbudgeten, premiepensionssystemet och AP-fonderna. Regleringarna innebär att avgiftsmedel omfördelas mellan premiepensionssystemet, statsbudgeten och AP-fonderna så att de två förstnämnda får rätt belopp för avgifter för ett år och AP-fonderna får resten. Det görs också regleringar mellan pensionssystemet och de olika anslagen i statsbudgeten som belastas med statliga ålderspensionsavgifter för att säkerställa att de olika anslagen betalar rätt belopp i statliga ålderspensionsavgifter. De regleringarna görs tre år efter det år de avser.

Figur 8.1 Pensionsavgifter

Avgiftsinkomsterna ökade mellan 2016 och 2017. Orsaken är att lönesumman ökade mellan dessa år. Avgiftsinkomsterna till inkomstpensionssystemet ökade med 4,2 procent medan lönesumman ökade med 4,7 procent enligt Konjunkturinstitutet.

Differensen mellan AP-fondernas redovisning av avgiftsinkomster och Försäkringskassans/Pensionsmyndighetens redovisning (-142 miljoner kronor) förklaras huvudsakligen av periodiseringskillnader. Differensen mellan redovisade avgiftsinkomster till premiepensionssystemet och Försäkringskassans/Pensionsmyndighetens redovisning (106 miljoner kronor) förklaras bland annat av att vissa justeringsbelopp ingår i beloppet för premiepensionssystemet (se not 18).

Tabell A Pensionsavgifter exklusive regleringar med mera fördelat efter avgiftsunderlag, 2017 *
miljoner kronor

	Arbetsgivar-, egen- och statlig pensionsavgift	Allmän pensionsavgift	Summa
Förvärvsinkomster ¹	182 369	111 052	293 421
Transfereringar, se tabell B	10 342	7 059	17 400
Pensionsgrundande belopp, se tabell C	17 103	0	17 103
Summa	209 814	118 111	327 925

* Fördelningen av allmän pensionsavgift på de två typerna av avgiftsunderlag är beräknad, den framgår inte av redovisingssystemen.

1 Inklusivt sjuklön och egenföretagarinkomster, exklusive transfereringar.

Allmän pensionsavgift tas ut med 7 procent på förvärvsinkomster och pensionsgrundande transfereringar som sjukpenning med mera, men inte sjuk- och aktivitetsersättning. Allmän pensionsavgift tas endast ut på dessa inkomster upp till avgiftstaket på 8,07 inkomstbasbelopp.

Pensionsavgift, som betalas av arbetsgivare och egenföretagare på arbetsinkomster och av staten på nämnda transfereringar, uppgår till 10,21 procent. Statlig pensionsavgift på sjuk- och aktivitetsersättning och på så kallade pensionsgrundande belopp, som inte belastas med allmän pensionsavgift, är 18,5 procent.

Fördelningen i tabell A avser de avgifter som influtit till Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten under 2017.

Tabell B Pensionsavgifter som betalats för olika transfereringar, 2017*
miljoner kronor

	Statlig pensionsavgift	Allmän pensionsavgift	Summa
Sjukpenning	3 665	2 502	6 167
Rehabiliteringspenning	150	102	252
Närståendepenning	19	13	32
Arbetsskadeersättningar med mera	227	155	382
Föräldraförsäkring	3 621	2 471	6 092
Vårdbidrag	363	248	611
Arbetslöshetsersättning med mera	2 293	1 565	3 858
Utbildningsbidrag	0	0	0
Konstnärsnämnden	4	3	7
Smittbärrarpenning	0	0	0
Summa	10 342	7 059	17 401

* Fördelningen av allmän pensionsavgift på de olika typerna av transfereringar är beräknad, den framgår inte av redovisningssystemen.

**Tabell C Pensionsavgifter som betalats för sjuk-/
aktivitetsersättning och pensionsgrundande belopp,
2017**
miljoner kronor

Sjuk- och aktivitetsersättning ¹	6 876
Barnår	7 468
Studier ²	2 759
Summa	17 103

1 Beloppet avser både avgiften på utbetald pensionsgrundande ersättning och på pensionsgrundande belopp. I båda fallen är avgiften 18,5 procent.

2 En mindre del av beloppet för studier avser pensionsgrundande inkomst.

Noter och kommentarer avseende inkomstpension

Not 2 Pensionsutbetalningar med mera

**Tilläggs- och inkomstpensionsutbetalningar och överföringar till
Europeiska gemenskapen**
miljoner kronor

	2016	2017
Pensionsutbetalningar	282 379	295 994
Tilläggs pension	175 971	174 032
Inkomstpension	106 408	121 962
Överföringar till de Europeiska gemenskaperna	5	7
Summa	282 384	296 001

Under år 2017 utbetalades 295 994 miljoner kronor i pensioner från AP-fonderna. Detta belopp minskar pensionskulden till de pensionerade.

Enligt lag (2002:125) om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna kan värdet av pensionsrättigheter för tjänstemän i Europeiska gemenskaperna överföras från AP-fonderna och premiepensionssystemet till Europeiska gemenskapernas tjänstepensionssystem. År 2017 överfördes drygt 7 miljoner kronor från AP-fonderna. Beloppet minskar pensionskulden till de aktiva. Sammantaget belastades AP-fonderna med 296 001 miljoner kronor till följd av pensionsutbetalningar eller överföring av pensionsrätt.

Not 3 Avkastning på fonderat kapital

Avkastningen på fonderat kapital från Första–Fjärde samt Sjätte AP-fonden, 2017 * miljoner kronor

	Första	Andra	Tredje	Fjärde	Sjätte	*	Summa 2017	Summa 2016
Aktier och andelar	28 986	33 148	32 314	33 676	3 581	0	131 705	83 290
Erhållna utdelningar	4 897	5 898	5 017	5 736	105	0	21 653	24 817
Resultat noterade och onoterade aktier och andelar, netto	24 089	27 250	27 297	27 940	3 476	0	110 052	58 473
Obligationer och andra räntebärande tillgångar, netto	2 219	4 431	2 371	1 663	-12	0	10 672	18 500
Räntenetto	1 941	3 182	1 546	1 783	-12	0	8 440	9 328
Resultat räntebärande tillgångar, netto	278	1 249	825	-120	0	0	2 232	9 172
Övrigt kapital	-1 411	-8 296	-6 099	-4 929	18	0	-20 717	17 690
Resultat derivatinstrument, netto	1 075	-1 825	-1 694	-185	0	0	-2 629	-6 873
Resultat valutakursförändringar, netto	-2 486	-6 471	-4 405	-4 744	18	0	-18 088	24 563
Provisionskostnader	-236	-281	-152	-132	0	0	-801	-847
Summa	29 558	29 002	28 434	30 278	3 587	0	120 859	118 633

* Justeringskolumn är inkluderad för att justera för olika avrundningseffekter. Källa: Första, Andra, Tredje, Fjärde och Sjätte AP-fondernas årsredovisningar 2016 och 2017.

Resultat derivatinstrument, netto, innehåller alla derivat varför justering av räntenettet under Obligationer och andra räntebärande värdepapper gjorts.

Posten Provisionskostnader består av avgifter som inte är resultatbaserade. Resultatbaserade avgifter, courtage med mera har reducerat avkastningen (se kapitel 5 Administrations- och kapitalförvaltningskostnader).

Not 4 Administrationskostnader

Administrationskostnader

miljoner kronor

	2016	2017
Kostnader försäkringsadministrationen	863	906
Pensionsmyndigheten	457	473
Skatteförvaltningen med flera ¹	406	432
Kostnader fondförvaltningen	890	953
Första AP-fonden	187	209
Andra AP-fonden	217	218
Tredje AP-fonden	186	195
Fjärde AP-fonden	195	214
Sjätte AP-fonden	105	117
Summa	1 753	1 859

1 Inklusive Kronofogdemyndigheten.

För Första–Fjärde AP-fonden redovisas endast interna administrationskostnader. Externa förvaltningskostnader och depåkostnader benämns provisionskostnader och redovisas som en negativ intäkt (se not 3). I Sjätte AP-fondens administrationskostnader ingår även vissa externa förvaltningskostnader. För samtliga fonder gäller att resultatbaserade avgifter, transaktionskostnader med mera har reducerat avkastningen i not 3 (se kapitel 5 Administrations- och kapitalförvaltningskostnader).

Beroende på infasningsregler som gäller fram till år 2020 belastar endast en del av administrationskostnaderna (92 procent år 2017, se not 11) de försäkrades pensionsbehållningar. Varje fond finansierar sina egna förvaltningskostnader med uttag ur den egna fonden.

Not 5 Värdet av förändringen i avgiftsinkomst

Avgiftsinkomst*

miljoner kronor

	2016	2017
Förändring av avgiftsinkomst	11 197	10 707
Avgiftsinkomst 2017		267 407
Avgiftsinkomst 2016	256 700	-256 700
Avgiftsinkomst 2015	-245 503	
(Omsättningstid 2017 + omsättningstid 2016)/2		x 29,99787
(Omsättningstid 2016 + omsättningstid 2015)/2	x 30,25690	
Värdet av förändring i avgiftsinkomst	338 787	321 187

* Tid avser år.

Not 6 Värdet av förändringen i omsättningstid

Omsättningstid*

miljoner kronor

	2016	2017
Förändring av omsättningstid	-0,23680	-0,28126
Omsättningstid 2017		29,85724
Omsättningstid 2016	30,13850	-30,13850
Omsättningstid 2015	-30,37530	
(Avgiftsinkomst 2017 + avgiftsinkomst 2016)/2		x 262 054
(Avgiftsinkomst 2016 + avgiftsinkomst 2015)/2	x 251 102	
Värdet av förändring i omsättningstid	-59 461	-73 705

* Tid avser år.

Underlag för beräkning av omsättningstid

	2013	2014	2015	2016	2017
Omsättningstid	31,40097	30,37530	30,13850	29,85724	
Intjänandetid	20,40760				
Utbetalningstid	10,99337				
Intjänandeålder		45,21646	45,45309	45,66774	
Utbetalningsålder		75,59176	75,59159	75,52498	
Omsättningstid för avgiftstillgångsberäkning	31,47808	31,44136	30,37530	30,13850	29,85724

Från och med redovisningsår 2015 och framåt har beräkningen av omsättningstiden ändrats. Omsättningstiden beräknas nu direkt som differensen mellan förväntad utbetalnings- och intjänandeålder. Tidigare gjordes motsvarande beräkning via en omväg av förväntad in- och utbetalningstid. Eftersom intjänandeåldern inte kan beräknas innan alla pensionsrätter fastställts, är det senaste året för vilket omsättningstiden kan beräknas året före redovisningsåret.

Innan redovisningsår 2015 användes medianen av de tre senaste årens omsättningstider benämnt utjämnad omsättningstid, därefter den mest aktuella omsättningstiden, se "Omsättningstid" för år 2016 och "Omsättningstid för avgiftstillgångsberäkning" för år 2017. Den nedersta raden i tabellen, "Omsättningstid för avgiftstillgångsberäkning", anger vilken omsättningstid som använts vid respektive redovisningsår. Observera dock att det beräknade balanstalet avser årsredovisningsåret + 2 år, det vill säga omsättningstiden på 29,85724 för år 2017 används för beräkningen av balanstalet avseende år 2019.

Hur omsättningstiden beräknas beskrivs i bilaga B Matematisk beskrivning av balanstalet, Omsättningstiden.

Not 7 Nya pensionsrätter och ATP-poäng

Till posten Nya pensionsrätter och ATP-poäng har lagts vissa andra belopp som har påverkat pensionsskuldens storlek. Innebörden av dessa justeringsbelopp framgår i följande tabeller.

Värdet av nya pensionsrätter *

miljoner kronor

	2016	2017
Skattad pensionsrätt för inkomstpension	253 403	267 211
Ej justerad skattad pensionsrätt för inkomstpension	256 098	267 211
Justeringsbelopp för skattad pensionsrätt för inkomstpension	-2 695	0
Skattat värde av intjänad ATP-poäng	272	73
Justeringsbelopp, nya pensionsrätter	9 748	8 019
Fastställd pensionsrätt för inkomstpension intjänad år <i>t-1</i> ¹	240 153	252 540
Skattad pensionsrätt för inkomstpension intjänad <i>t-1</i>	-240 092	-253 403
Justeringar som påverkat pensionsbehållningarna med mera	-3 585	-3 386
Ändring i utbetalade belopp	13 272	12 268
Justeringsbelopp, nya ATP-poäng	3 418	2 516
Effekt av skillnad mellan antagande avseende år <i>t</i> och skattningen <i>t-1</i> med mera	639	1 529
Värdet av övriga inbetalda utgifter avseende ATP ²	260	86
Ändring i utbetalade belopp	2 519	901
Summa³	266 840	277 819

* Tabellen är redovisad efter intjänandeår

1 Pensionsrätt intjänad år 2015 har nedjusterats med 4 175 miljoner kronor till 240 153 miljoner kronor. Pensionsrätt intjänad år 2016 har nedjusterats med 2 690 miljoner kronor till 252 540 miljoner kronor.

2 Exklusive värdet av ATP-poäng.

3 Summerar till 266 841 miljoner kronor men justeras till 266 840 miljoner kronor på grund av avrundningseffekter.

I och med att taxeringen för bokslutsåret inte är slutförd när bokslutet upprättas, kan värdet av intjänad pensionsrätt detta år endast skattas. Justeringar som påverkat pensionsbehållningarna avser justeringar, taxeringsförändringar med mera, se not 14 tabell A. Ändring i utbetalade belopp avser förändring i pensionskulden till pensionerade till följd av andra ändringar i utbetalade belopp än indexering, se not 14 tabell C.

Av de ATP-poäng som tjänats in under ett år är det enbart en mindre del som kommer att ha betydelse för den framtida pensionen. Den del som beräknas bidra till höjd pension har redovisats i not 14 tabell B som skattat värde av intjänad ATP-poäng. Emellertid bidrar samtliga pensionsavgifter avseende ATP till en ökning av den beräknade pensionskulden. Det sista år som ATP-poäng kan tjänas in är 2017. Detta innebär att pensionsavgifterna, med undantag av administrativt betingade diskrepanser, kommer att vara lika stora som tillgodoräknad pensionsrätt först 2018.¹

¹ Avgiftsinbetalningarna som avser ATP överstiger värdet av de intjänade ATP-poängen. Förhållandet förklaras av att i ATP-systemet upparbetas ofta pensionsfordran relativt tidigt under det förvärvsaktiva livet. En individ som vid 55 års ålder har sina 15 bästa intjänandeår bakom sig (och som arbetat i minst 30 år) kommer inte att öka sina ATP-poäng ytterligare och därmed höjs inte pensionen av att hon eller han fortsätter att arbeta och betala avgift till 65-årsdagen. Förhållandet illustrerar en av de negativa drivkrafter för den äldre arbetskraftens arbetsutbud som ATP-systemet gav upphov till.

Not 8 Indexering

Indexering, 2017

miljoner kronor

	Aktiva	Pensionerade	Summa
Indexering av pensionsbehållning och pensioner ¹	141 203	137 954	279 157
Förändring av indexering avseende pensionseskuld ²	106 991	13 964	120 955
Summa	248 194	151 918	400 112

1 se Tabell A

2 se Tabell B

Indexering, 2016

miljoner kronor

	Aktiva	Pensionerade	Summa
Indexering av pensionsbehållning och pensioner ¹	228 788	173 505	402 293
Förändring av indexering avseende pensionseskuld ²	-88 242	-94 611	-182 853
Summa	140 546	78 894	219 440

1 se Tabell A

2 se Tabell B

Tabell A Indexering av pensionsbehållning och pensioner, 2017

miljoner kronor

	Aktiva	Pensionerade	Summa
Inkomstpension, indexering	139 191	67 086	206 277
Effekt av inkomstindex	81 676	56 510	138 186
Effekt av balanstal	57 515	10 576	68 091
Tilläggs pension, indexering	2 012	70 868	72 880
Effekt av inkomstindex	1 181	59 619	60 800
Effekt av balanstal	831	11 158	11 989
Effekt av prisindex		92	92
Summa	141 203	137 954	279 157

Indexering av pensionsbehållning och pensioner, 2016
miljoner kronor

	Aktiva	Pensionerade	Summa
Inkomstpension, indexering	223 664	77 409	301 073
Effekt av inkomstindex	188 403	26 855	215 258
Effekt av balanstal	35 261	50 554	85 815
Tilläggs pension, indexering	5 124	96 096	101 220
Effekt av inkomstindex	4 316	33 306	37 622
Effekt av balanstal	808	62 696	63 504
Effekt av prisindex		94	94
Summa	228 788	173 505	402 293

Pensionsskulden ändras med förändringen i inkomstindex när balanseringen i systemet inte är aktiverad. När balanseringen är aktiverad förändras pensionsskulden i stället med balansindex (med undantag av tilläggs pensionsskulden för ålderspensionärer yngre än 65 år). Förändringen i balansindex består av förändringen i inkomstindex multiplicerat med gällande dämpat balanstal, för balansindex 2016 och tidigare användes balanstal. Värdet av indexeringen avser den indexering som påverkat pensionsskulden den 31 december 2017. För de som tagit ut tilläggs pension före 65 års ålder indexeras pensionsskulden med förändringen i prisbasbeloppet fram tills de fyllt 65 år.

Tabell B Förändring av indexering avseende pensionsskuld, 2017
miljoner kronor

	Aktiva	Pensionerade	Summa
Föregående års skuldaktualisering	188 538	-22 008	166 530
Årets skuldaktualisering	-81 548	35 973	-45 575
Summa	106 991	13 965	120 955

Förändring av indexering avseende pensionsskuld, 2016
miljoner kronor

	Aktiva	Pensionerade	Summa
Föregående års skuldaktualisering	100 296	-116 619	-16 323
Årets skuldaktualisering	-188 538	22 008	-166 530
Summa	-88 242	-94 611	-182 853

Not 9 Värdet av förändringen i medellivslängd

Värdet av förändringen i livslängd, 2017

miljoner kronor

	Aktiva	Pensionerade	Summa
Inkomstpension		-5 108	-5 108
Tilläggs pension	-136	-10 992	-11 128
Summa	-136	-16 100	-16 236

Värdet av förändringen i livslängd, 2016

miljoner kronor

	Aktiva	Pensionerade	Summa
Inkomstpension		-1 857	-1 857
Tilläggs pension	-81	-5 386	-5 467
Summa	-81	-7 243	-7 324

Den livslängd som här avses är den tid som ett genomsnittligt pensionsbelopp antas utbetalas, så kallad ekonomisk livslängd, vilken uttrycks i termer av ekonomiskt delningstal. Vid beräkningen av dessa beaktas även förskottsrentan på 1,6 procent. Hur de ekonomiska delningstalen räknas beskrivs i bilaga B, formel B.7.5. Framtagningen av det underlag som används vid beräkningen av de ekonomiska delningstalen ändrades i samband med förra årets redovisning. Ändringen innebär att enbart dödsfall ligger till grund för den förväntade utbetalningstiden, tidigare påverkade även återkallande av pension måttet. Ytterligare en skillnad är att risktiden ändrats till att bli ett helt år, tidigare var den ungefär 11 månader. Ett genomsnitt av de tre senaste årens ekonomiska delningstal används vid beräkningen, föregående års värden är oförändrade och därmed blir det en gradvis inverkan. För mer detaljer se rapporten ”VER 2016-390 Utbetalningsålder och ekonomiska delningstal”.

Högre ekonomisk medellivslängd ökar pensionsskulden för tilläggs pension, både avseende aktiva och pensionerade. För inkomstpensionen ökar endast pensionsskulden till de pensionerade om medellivslängden ökar.

Värdet av förändringen i medellivslängd är skillnaden mellan pensionsskulden beräknad med de ekonomiska delningstal som används det år redovisningen avser och pensionsskulden beräknad med de ekonomiska delningstal som användes föregående år.

Not 10 Uppkomna arvsvinster, fördelade arvsvinster

Uppkomna och fördelade arvsvinster

miljoner kronor

	2016	2017
Uppkomna arvsvinster	12 452	12 721
60 år eller äldre	5 685	5 921
Yngre än 60 år ¹	6 767	6 800
Fördelade arvsvinster	14 875	15 155
60 år eller äldre	7 994	8 386
Yngre än 60 år	6 881	6 769

1. Avled året innan, fördelas innevarande år.

Pensionsbehållningar efter personer som avlidit (uppkomna arvsvinster) fördelas till de kvarlevande i samma ålder. Fördelningen görs som ett procentuellt påslag på pensionsbehållningen med hjälp av en arvsvinstfaktor. Före det år en årskull fyller 60 år fördelas faktiskt uppkomna arvsvinster. På grund av taxeringsförfarandet sker fördelningen med ett års fördröjning. Arvsvinstfaktorerna bestäms således av summa pensionsbehållningar för avlidna i samma ålder. Arvsvinsterna efter dem som avled före det 60:e levnadsåret år 2016 (födda 1957 eller senare) fördelades till motsvarande årskullar år 2017. Skillnaden mellan uppkomna och fördelade arvsvinster förklaras bland annat av årliga justeringar i pensionsbehållningarna för taxeringsändringar.

Från och med det år en årskull fyller 60 år fördelas inte de faktiskt uppkomna arvsvinsterna utan i stället de arvsvinster som beräknas uppkomma. Arvsvinstfaktorerna beräknas med utgångspunkt från den mortalitet som Statistiska centralbyrån observerat för en tidigare period. Bland annat i och med att denna mortalitet inte exakt överensstämmer med den faktiska dödligheten det aktuella året finns en skillnad mellan uppkomna och fördelade arvsvinster. Arvsvinsterna för dem som avled under det 60:e levnadsåret eller senare år 2017 (födda 1957 eller tidigare) fördelas samma år.

Not 11 Avdrag för administrationskostnader

Avdrag för administrationskostnader

miljoner kronor

	2016	2017
Avdrag för administrationskostnader	1 591	1 653

Administrationskostnaderna finansieras genom ett procentuellt avdrag från de försäkrades pensionsbehållningar. För att inte belasta yngre årskullar med en oproportionerligt stor kostnad under den tid ATP fasas ut införs kostnadsavdraget successivt. År 2017 finansierades 92 procent av kostnaden med avdrag från pensionsbehållningarna. Kostnadsavdraget ökar med 2 procentenheter per år och först 2021 motsvarar avdraget 100 procent av administrationskostnaden.

Beräkningen av förvaltningskostnadsfaktorn baseras på försäkringsadministrationens budgeterade kostnader och AP-fondernas kostnader för det aktuella året samt pensionsbehållningarna året innan (se bilaga A). Skillnaden mellan verkställt avdrag i kronor och fastställd kostnad beaktas i beräkningen av följande års kostnadsfaktor. Avdraget för administrationskostnaderna görs genom att pensionsbehållningarna multipliceras med förvaltningskostnadsfaktorn. Avdraget 2017 var 0,0305 procent och summeras till 1 653 miljoner kronor. År 2016 uppgick avdraget till 0,0302 procent.

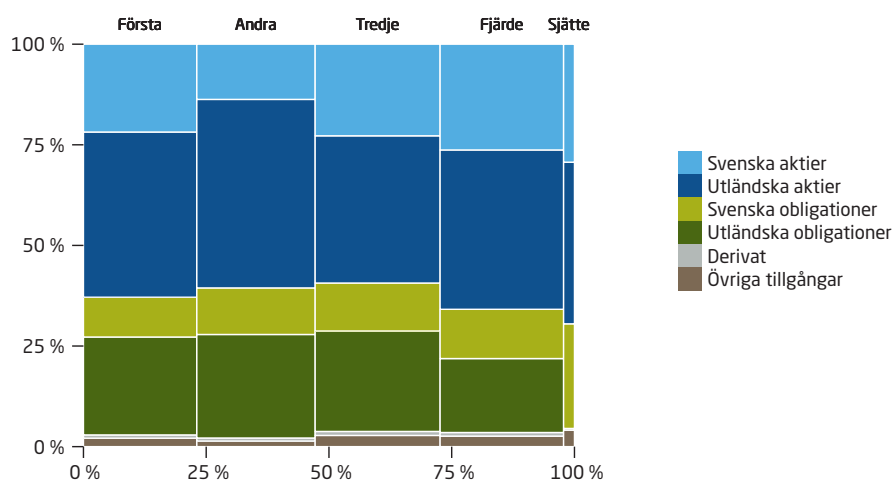
Not 12 Fondtillgångar

Buffertfondens tillgångar och skulder, 2017

miljoner kronor

	Första	Andra	Tredje	Fjärde	Sjätte	Summa 2017	Summa 2016
Tillgångar							
Aktier och andelar	209 896	211 068	218 356	239 506	22 208	901 034	849 144
Svenska aktier	72 868	47 818	83 747	95 547	9 371	309 351	282 500
Utländska aktier	137 028	163 250	134 609	143 959	12 837	591 683	566 644
Obligationer och andra räntebärande tillgångar, netto	114 226	129 978	135 721	111 321	8 311	499 557	463 818
Svenska obligationer	33 021	40 330	43 889	44 532	8 311	170 083	165 294
Utländska obligationer	81 205	89 648	91 832	66 789	0	329 474	298 524
Derivat	2 753	2 647	3 636	3 254	136	12 426	13 061
Övriga tillgångar	6 986	4 840	10 257	9 528	1 310	32 921	33 228
Summa Tillgångar	333 861	348 533	367 970	363 609	31 965	1 445 938	1 359 251
Skulder							
Derivat	-645	-1 490	-5 228	-2 265	-216	-9 844	-12 935
Övrigt	-707	-1 112	-17 503	-4 735	-141	-24 198	-24 826
Summa Skulder	-1 352	-2 602	-22 731	-7 000	-357	-34 042	-37 761
Summa	332 509	345 931	345 239	356 609	31 608	1 411 896	1 321 490

Figur 8.2 Fondtillgångar

I posten Övriga tillgångar ingår kassa och bankmedel, förutbetalda kostnader och upplupna intäkter med mera. I posten Skulder ingår, förutom derivatinstrument, övriga skulder samt förutbetalda intäkter och upplupna kostnader.

Not 13 Avgiftstillgång

Avgiftstillgång*

miljoner kronor

	2016	2017
Avgiftsinkomst	256 700	267 407
Omsättningstid	x 30,13850	x 29,85724
Avgiftstillgång	7 736 553	7 984 035

* Tid avser år.

Se not 5 och 6 samt bilaga B för de värden respektive formler som använts vid beräkningen av avgiftsinkomst och omsättningstid.

Not 14 Pensionsskuld

Pensionsskuld, 2017

miljoner kronor

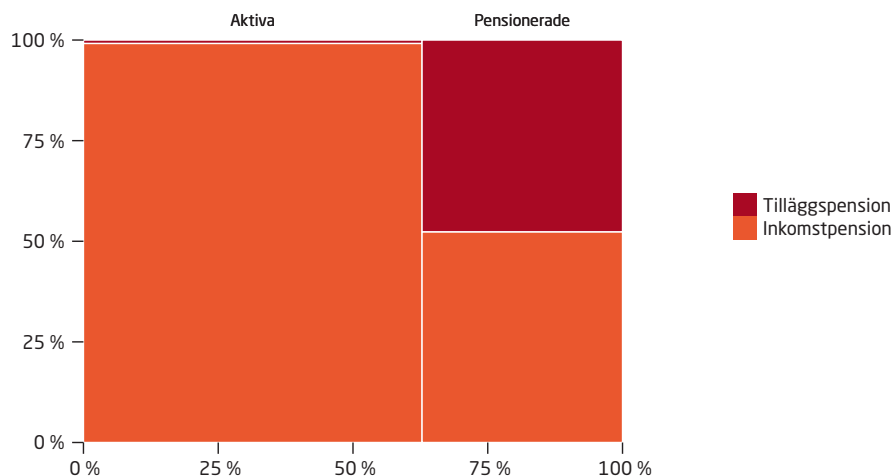
	Aktiva	Pensionerade	Summa
Inkomstpension	5 684 576	1 776 974	7 461 550
Tilläggs pension	47 816	1 616 663	1 664 479
Summa	5 732 392	3 393 637	9 126 029

Pensionsskuld, 2016

miljoner kronor

	Aktiva	Pensionerade	Summa
Inkomstpension	5 519 951	1 586 381	7 106 332
Tilläggs pension	75 726	1 698 444	1 774 170
Summa	5 595 677	3 284 825	8 880 502

Figur 8.3 Pensionsskuld, 2017

Tabellen ovan visas för att underlätta jämförelser med tidigare år men används inte för resultat- och balansräkningen sedan redovisningsår 2015, detta på grund av nya beräkningsregler (SFS 2015:676 och 2015:795).

Pensionsskulden till pensionerade avseende tilläggs pension och inkomst pension beräknas på samma sätt. En årskulls skuld beräknas som produkten av årskullens pensionsutbetalningar i december månad, faktorn 12 och årskullens ekonomiska medellivslängd. Den totala skulden till pensionerade är summan av årskullarnas pensionsskulder. Den ekonomiska medellivslängden uttrycks i form av ekonomiska delningstal. Inkomst pensionsskulden avseende aktiva är summan av alla försäkrades pensionsbehållningar den 31 december 2017 med tillägg för den skattade intjänade pensionsrätten för 2017. Hur pensionsskulden till aktiva och pensionerade och de ekonomiska delningstalen beräknas framgår i bilaga B, formel B.7.1–B.7.5.

Tilläggs pensionsskulden avseende aktiva kan inte bestämmas direkt utifrån uppgifter ur intjänanderegistret. För att kunna beräkna tilläggs pensionsskulden uppskattas varje individs (avseende födda 1938–1953) tilläggs pension det år de fyller 65 år. Det beräknade årsbeloppet multipliceras med det ekonomiska delningstal som gäller för 65-åringar det år redovisningen avser. Personer äldre än 65 år som vid beräkningstidpunkten ännu inte tagit ut hela sin pension antas göra det nästföljande år. Nuvärdet av den beräknade pensionsskulden erhålls genom att reducera skulden med individens antagna framtida avgiftsinbetalningar och diskontera med en antagen framtida ökning i inkomstindex. Vid beräkningen av framtida tilläggs pensionen antas inkomsterna öka med 2 procent per år. Tilläggs pensionsskulden till aktiva minskar successivt på grund av utfasningen och är i princip borta 2018.

Tabell A Förklaring av pensionskuldens förändring, inkomstpension aktiva *
miljoner kronor

	2016	2017
Pensionskuld inkomstpension aktiva 31 december år <i>t-1</i>	5 274 769	5 519 951
Varav justerad skattad pensionsrätt för inkomstpension intjänad år <i>t-1</i>	-240 092	-253 403
Pensionsbehållning 31 december år <i>t-1</i>	5 034 677	5 266 548
Uppkomna arvsvinster, yngre än 60 år ¹	-6 767	-6 800
Justeringar som påverkat pensionsbehållningarna ²	-422	-346
Ingående pensionsbehållning år <i>t</i>	5 027 488	5 259 402
Uppkomna arvsvinster, 60 år eller äldre	-5 685	-5 921
Taxeringsförändringar med mera som påverkat pensionsbehållningarna	-3 163	-3 040
Justerad fastställd pensionsrätt för inkomstpension intjänad år <i>t-1</i> ³	240 153	252 540
Fördelade arvsvinster, 60 år eller äldre	7 994	8 386
Fördelade arvsvinster, yngre än 60 år	6 881	6 769
Indexering	223 664	139 191
Avdrag för administrationskostnader	-1 591	-1 653
Uttagen pension	-232 163	-242 320
Återkallade pensioner	2 970	4 011
Pensionsbehållning 31 december år <i>t</i>	5 266 548	5 417 365
Skattad pensionsrätt för inkomstpension intjänad år <i>t</i>	253 403	267 211
Ej justerad skattad pensionsrätt för inkomstpension	256 098	267 211
Justeringsbelopp för skattad pensionsrätt för inkomstpension	-2 695	0
Pensionskuld inkomstpension aktiva	5 519 951	5 684 576

* Siffrorna för 2016 visas endast som jämförelse.

1 Fördelas år *t-1*.

2 Överföringar till de Europeiska gemenskaperna (se not 2), justeringar för avlidna, spärrade ärenden med mera.

3 Se not 7.

Tabell B Förklaring av pensionsskuldens förändring, tilläggspension aktiva *
miljoner kronor

	2016	2017
Pensionsskuld tilläggspension aktiva 31 december år <i>t-1</i>	115 620	75 726
Effekt av skillnad mellan antagande avseende år <i>t</i> och skattningen <i>t</i> med mera	639	1 529
Ingående tilläggspensionsskuld år <i>t</i>	116 259	77 255
Indexering	5 124	2 012
Skattat värde av intjänad ATP-poäng år <i>t</i>	272	73
Uttagen pension	-46 108	-31 474
Värdet av övriga inbetalda avgifter avseende ATP	260	86
Värdet av förändringen i medellivslängd	-81	-136
Pensionsskuld tilläggspension aktiva	75 726	47 816

* Siffrorna för 2016 visas endast som jämförelse.

Tabell C Förklaring av pensionsskuldens förändring, tilläggspension pensionerade, 2017
miljoner kronor

	Inkomst- pension	Tilläggspension	Summa
Pensionsskuld pensionerade 31 december <i>t-1</i>	1 586 381	1 698 444	3 284 825
Skuld tillkommande från aktiva ¹	238 309	31 474	269 783
Ändring i utbetalade belopp	12 268	901	13 169
Pensionsutbetalningar ²	-121 962	-174 032	-295 994
Indexering	67 086	70 868	137 954
Värdet av förändringen i medellivslängd	-5 108	-10 992	-16 100
Summa	1 776 974	1 616 663	3 393 637

¹ Inkomstpension: Netto av Uttagen pension och Återkallade pensioner, se tabell A. Tilläggspension: Se tabell B.

² Se not 2.

Skulden till pensionerade förändras med indexeringen, ökar med livslängden och minskar med de utbetalningar som görs under året. Pensionen kan ändras av orsaker som nytt intjänande, ändrat civilstånd (gäller tilläggspension), taxeringsändringar med mera. Sådana skuldförändringar redovisas som ändring i utbetalade belopp (beloppsändringar). Skulden till pensionerade ökar också med nybeviljade pensioner. Denna ökning av skulden motsvaras av en minskning av pensionsskulden till aktiva.

Tabell D Förklaring av pensionsskuldens förändring inför beräkning av dämpat balanstal, 2017
miljoner kronor

		Indexering	Balansering	Summa
Pensionsbehållning	5 417 365	-81 548		5 335 817
Skuld avseende pensionerade	3 393 637		35 973	3 429 610
Justerad skattad pensionsrätt för inkomstpension intjänad 2017	267 211			267 211
Pensionsskuld tilläggspension aktiva	47 816			47 816
Summa				9 080 454

Skulden avseende aktiva i inkomstpensionen beräknas genom summan av alla pensionsbehållningar 31:a december 2017 dividerat med kvoten mellan 2018 års och 2017 års inkomstindex. Under balanseringsperioder justeras skulden avseende pensionerade med det dämpade balanstalet för år $t + 1^2$.

²Vid årets redovisning användes den balanseringseffekt i indexeringen mellan 2017 och 2018 som uppgick till 1,0106 (inkomstindex för 2017 dividerat med balansindex för 2017), för mer detaljer se *VER 2018-99*. Detta på grund av att balanseringsperioden upphörde 2018.

Noter och kommentarer avseende premiepension

Not 15 Pensionsutbetalningar

Pensionsutbetalningar premiepension

miljoner kronor

	2016	2017
Pensionsutbetalningar	6 962	8 585
Fondförsäkring	6 112	7 570
Traditionell försäkring	850	1 015
Överföringar till de Europeiska gemenskaperna	1	2
Summa	6 963	8 587

Vid pensioneringen kan pensions spararen låta sitt tillgodohavande ligga kvar i fondförsäkringen. Då är den årliga pensionen beroende av värdeutvecklingen i de fonder som spararen har valt. Pensions spararen kan också välja att gå över till traditionell försäkring, antingen i samband med pensioneringen eller senare. I traditionell försäkring betalas pensionen ut med ett nominellt garanterat belopp varje månad. Om förvaltning av den traditionella försäkringen ger en högre avkastning än den garanterade får pensions spararna återbäring. Den betalas ut som ett tilläggsbelopp varje månad, vilket kan variera från år till år. Under år 2017 har 495 miljoner kronor betalats ut som tilläggsbelopp, vilket redovisas i not 23. År 2016 uppgick tilläggsbeloppet till 635 miljoner kronor.

Enligt lag (2002:125) om överföring av värdet av pensions rättigheter till och från Europeiska gemenskaperna kan värdet av pensions rättigheter för tjänstemän i Europeiska gemenskaperna överföras från AP-fonderna och premiepensionssystemet till Europeiska gemenskapernas tjänstepensionssystem. År 2017 överfördes 2 miljoner kronor från premiepensionen.

Not 16 Avkastning på fonderat kapital

Avkastning på fonderat kapital, 2017

miljoner kronor

	Fond- försäkring	Traditionell försäkring	Summa 2017	Summa 2016
Avkastning				
Aktier och andelar	121 577	1 279	122 856	87 851
Direktavkastning	30	30	60	71
Realiserade och orealiserade kursvinster	121 547	1 248	122 795	87 781
Obligationer och andra räntebärande tillgångar, netto	132	370	502	1 724
Direktavkastning (räntenetto)	-12	-4	-16	682
Realiserade och orealiserade kursvinster	144	375	519	1 041
Valutakursresultat, netto	-1 767	0	-1 767	2 585
Summa Avkastning	119 942	1 649	121 591	92 160
Tilldelade förvaltningsavgifter	4 133	16	4 149	4 242
Förändring traditionell försäkring		3 079	3 079	2 556
Summa	124 075	4 744	128 819	98 958

Avkastningen inkluderar realiserat och orealiserat valutakursresultat efter avdragen fondförvaltningskostnad samt fördelade återförda fondförvaltningsavgifter.

Pensionsskulden förändrades med avkastningen i premiepensionsfonderna som summerar till 121 591 (92 160) miljoner kronor.

Not 17 Administrationskostnader

Administrationskostnader miljoner kronor

	2016	2017
Driftskostnader	430	470
Finansiella poster, netto	-18	-2
Summa	412	468

Finansiella poster netto avser främst kostnader för lån, handelslagrets resultat och ränteintäkter. Fondförvaltningskostnaderna tas direkt ur försäkringstillgångarna och ingår inte i premiepensionsverksamhetens driftskostnader. Totalt för år 2017 uppgick administrationskostnader till 468 miljoner kronor varav 10 miljoner kronor avser traditionell försäkring. Motsvarande belopp för administrationskostnader år 2016 var 412 miljoner kronor varav 9 miljoner kronor avser traditionell försäkring. En sammanställning av pensionssystemets brutto- respektive nettoredovisade kostnader finns i kapitlet Administrations- och kapitalförvaltningskostnader.

Not 18 Nya pensionsrätter

Nya pensionsrätter miljoner kronor

	2016	2017
Preliminära avgiftsmedel inklusive ränta för premiepension intjänad 2015/2016	39 104	40 436
Justeringsbelopp, fastställda pensionsrätter	726	439
Fastställd pensionsrätt inklusive ränta för premiepension intjänad 2015/16 och 2016/17	37 979	39 543
Preliminära avgiftsmedel för premiepension intjänad 2015/16 och 2016/17	-37 253	-39 104
Ändrade pensionsrätter	25	6
Summa	39 855	40 881

I premiepensionsverksamheten motsvaras avgiftsinkomsten av nya pensionsrätter inklusive ränta för den period avgiftsmedlen förvaltas innan de placeras i de försäkrades fonder. Under året har ändrade pensionsrätter tillkommit från tidigare intjänandeår. Summan av nya pensionsrätter för premiepensionen var under år 2017 40,881 miljoner kronor för 2016 39,855 miljoner kronor.

Not 19 Uppkomna och fördelade arvsvinster

Uppkomna och fördelade arvsvinster

miljoner kronor

	2016	2017
Uppkomna arvsvinster	2 346	2 561
Fördelade arvsvinster	2 346	2 561

Uppkomna och fördelade arvsvinster motsvaras av dödsfallskapital. Arvsvinster fördelas en gång per år, en mindre del fördelas även löpande under året vid byte från fondförsäkring till traditionell försäkring. År 2017 fördelades som arvsvinst 2 561 miljoner kronor, vilket bestämdes av hur mycket kapital som frigjorts genom dödsfall under kalenderåret 2016. Motsvarande arvbelopp som fördelades 2016 uppgick till 2 346 miljoner kronor. I posten ingår minskningsmedel som avser den minskning av premiepensionsrätten som görs när premiepension överförs mellan makar.

Not 20 Avdrag för administrationskostnader

Administrationskostnader

miljoner kronor

	2016	2017
Avdrag för administrationskostnader	542	602

Beloppet 602 (542) miljoner kronor motsvarar de avgifter som Pensionsmyndigheten tog ut för att finansiera premiepensionsverksamhetens administrationskostnader 2017 (2016). Den genomsnittliga avgiften för år 2017 (2016) motsvarade 0,06 (0,07) procent av värdet på pensionspararnas konton med ett tak på 125 (120) kronor. Under uppbyggnadsskedet och fram till 2018 finansieras premiepensionsverksamheten genom en kombination av avgiftsuttag och räntekontokredit för rörelsekapitalbehov samt låneramar hos Riksgäldskontoret. Avgiftsuttaget baserades på den prognostiserade kostnadsnivån för år 2017.

Not 21 Försäkringstillgångar

Försäkringstillgångar, 2017

miljoner kronor

	Fond- försäkring	Traditionell försäkring	Tillfällig förvaltning	Summa 2017	Summa 2016
Aktier och andelar	1 050 278	11 732		1 062 010	915 119
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	59 723	18 948	37 478	116 149	106 436
Pågående handel och uppkomna arvsvinster	3 509	65		3 574	2 811
Summa	1 113 510	30 745	37 478	1 181 733	1 024 366

Försäkringstillgångarna i fondförsäkring uppgår 2017 till 1 113 510 miljoner kronor varav 3 509 miljoner kronor hänförs till pågående handel och dödsfallskapital. Tillfällig förvaltning av preliminära avgiftsmedel avser intjänandeåret 2017. Per den 31 december 2017 fanns totalt 5 881 940 pensionsparare, samtliga i Fondförsäkring och 1 533 791 pensionärer, varav 1 231 476 i Fondförsäkring och 302 315 i Traditionell försäkring.

Not 22 Övriga tillgångar

Övriga tillgångar miljoner kronor

	2016	2017
Pensionsmyndighetens administrativa fondandelslager (handelslager)	64	287
Övriga tillgångar	5 550	5 263
Summa	5 614	5 550

Pensionsmyndighetens administrativa fondandelslager används för att underlätta handeln med fondandelar genom att det minskar antalet handelstransaktioner med fondförvaltarna.

I övriga tillgångar ingår kassa och bank, pågående fondhandel, övriga fordringar samt upplupna ränteintäkter.

Not 23 Förändring i eget kapital

Förändring i eget kapital, 2017 miljoner kronor

	Fond- försäkring	Traditionell försäkring	Summa 2017	Summa 2016
Eget kapital vid årets ingång:				
Konsolideringsfond	-399	8 921	8 522	6 471
Från konsolideringsfond utbetald återbäring		-495	-495	-635
Periodens resultat	134	3 079	3 213	2 686
Summa eget kapital	-265	11 505	11 240	8 522

Pensionsmyndigheten redovisar ett negativt eget kapital för fondförsäkringsverksamheten. Solvensreglerna i Försäkringsrörelselagen gäller inte för Pensionsmyndigheten, utan underskottet finansieras av krediter hos Riksgälden. År 2018 beräknas balans mellan tillgångar och skulder vara uppnådd. Traditionell försäkring redovisar ett positivt resultat som läggs i konsolideringsfonden i eget kapital. Medel i konsolideringsfonden fördelas till pensionärerna och utbetalas som återbäring i samband med pensionsutbetalningarna.

Not 24 Pensionssskuld

Pensionssskuld miljoner kronor

	2016	2017
Fondförsäkring	962 304	1 113 511
Traditionell försäkring	17 126	19 272
Skulder avseende preliminära avgiftsmedel	36 034	37 683
Summa	1 015 464	1 170 466

Pensionssskulden är en skuld till pensionssparare och pensionärer. Pensionssskuld, fondförsäkring är i huvudsak knuten till fondandelar och påverkas av hur marknadsvärdet i valda fonder utvecklas. Innehavet i fonderna värderas till bokslutsdagens kurs och motsvaras av tillgångsvärdet som återfinns i not 21.

Pensionssskuld, traditionell försäkring bestäms för varje försäkring som kapitalvärdet av återstående garanterade utbetalningar. Värdet beräknas med antaganden om framtida avkastning, livslängder och driftskostnader, tillgångsvärdet återfinns i not 21.

Information om hur de ekonomiska delningstalen för fondförsäkring och traditionell försäkring beräknas finns i bilaga A Beräkningsfaktorer.

Skulder avseende preliminära avgiftsmedel motsvaras av tillgångarna som finns placerade i den tillfälliga förvaltningen, tillgångsvärdet återfinns i not 21.

Tabell A Utgående pensionssskuld, 2017
miljoner kronor

	Fond- försäkring	Traditionell försäkring	Skulder avseende preliminära avgiftsmedel
Premiepensionskapital 31 december 2017	1 113 511	19 272	37 682
Pensionssskuld 31 dec 2016	962 304	17 127	36 054
Värdeförändring	119 942	1 649	
Fastställd pensionsrätt för premiepension intjänad 2016	39 213	330	-39 543
Preliminära avgiftsmedel för premiepension intjänad 2017			40 436
Tilldelade förvaltningsavgifter med mera	4 133	16	
Uppkomna arvsvinster	2 367	195	
Reglering av preliminära avgiftsmedel tidigare år			60
Ändrade pensionsrätter för premiepension		0	
Skuldminskning på grund av uttagen pension 2017	-7 570	-1 015	
Byte till traditionell försäkring från fondförsäkring	-4 252	4 252	
Fördelade arvsvinster ¹	-2 367	-195	
Avdrag för administrationskostnader	-602		
Förändring av pensionssskuld		-3 079	675
Övrigt	343	-8	
Justering som påverkat premiepensionskapitalet			
Summa	1 113 511	19 272	37 682

1 Arvsvinster, kapital som frigjorts under 2016, fördelas 2017.

Pensionskulden förändras med nyintjänande pensionsrätter, preliminära avgiftsmedel, ändrad omfattning av pensionsuttag, ändrade pensionsrätter på grund av taxeringsändringar, värdeförändring på tillgångarna, administrationskostnader, pensionsutbetalningar och uppskattning av den framtida dödligheten bland de försäkrade.

Not 25 Övriga skulder

Övriga skulder		
miljoner kronor		
	2016	2017
Övriga skulder	5 990	5 574
Pensionsmyndighetens gemensamma tillgångar, skulder och resultat netto	4	5
Summa	5 994	5 579

I övriga skulder ingår bland annat pågående fondhandel, lån hos Riksgäldskontoret, upplupna förvaltningsavgifter, samt upplupna räntekostnader.

Premiepensionens andel av Pensionsmyndighetens tillgångar, skulder och resultat netto är en förenkling genom att ett nettobelopp redovisas och ingår för att balansräkningen ska balansera.

Bilaga A Beräkningsfaktorer

Enligt 58 kap. 10 § socialförsäkringsbalken (2010:110) (SFB) ska inkomstindex beräknas för varje år. Pensionsmyndigheten ska enligt regeringsbeslut beräkna och ta fram förslag till inkomstindex som regeringen sedan fastställer. Enligt förordningen (1998:1340) om inkomstgrundad ålderspension ska Pensionsmyndigheten årligen beräkna och fastställa arvsvinstfaktorer, förvaltningskostnadsfaktor samt delningstal.

Enligt 64 kap. 3 § SFB ska premiepensionsverksamheten bedrivas enligt försäkringsmässiga principer. Det är Pensionsmyndighetens tolkning av försäkringsmässiga principer som styr beräkningen av återbäringsränta, arvsvinst och delningstal för premiepensionen. Vidare ska Pensionsmyndigheten beräkna den avgift som finansierar premiepensionsverksamheten.

Inkomstindex

Förändringen i inkomstindex visar genomsnittsinkomstens utveckling. Med inkomst avses här pensionsgrundande inkomster utan takbegränsning, men efter avdrag för allmän pensionsavgift.

$$I_t = I_{t-1} \cdot \frac{u_{t-1}}{u_{t-2}} \quad (\text{A.1.1})$$

$$u_t = \frac{Y_t}{N_t} \quad (\text{A.1.2})$$

t	kalenderår
I_t	inkomstindex år t
u_t	genomsnittlig pensionsgrundande inkomst år t . I nämnaren används samma inkomstuppgift som tidigare har använts vid beräkning av inkomstindex för föregående år och är alltså en skattning
Y_t	summa pensionsgrundande inkomster år t utan takbegränsning för personer 16–64 år, efter avdrag för allmän pensionsavgift
N_t	antal personer 16–64 år som har pensionsgrundande inkomst år t

Från och med år 2017 beräknas inkomstindex enligt nya regler (SFS 2015:676). Inkomstindex för år t ska mäta förändringen i genomsnittsinkomst mellan åren $t - 2$ och $t - 1$. Pensionsgrundande inkomster är kända först efter taxeringen, det vill säga i december året efter inkomståret. Det innebär att de två senaste årens inkomst baseras på skattningar. Den inkomstuppgift som används i nämnaren är samma inkomstuppgift som har använts för tidigare år. För år 2018 beräknades inkomstindex på ett speciellt sätt, $I_t = I_{t-2} \cdot u_{t-1}/u_{t-3}$. Inkomstindex för år t korrigeras därigenom med utfallet för året $t - 3$. I nämnaren detta beräkningsår används utfallet för genomsnittlig pensionsgrundande inkomst.

Balansindex

När balanseringen är aktiverad används balansindex i stället för inkomstindex.

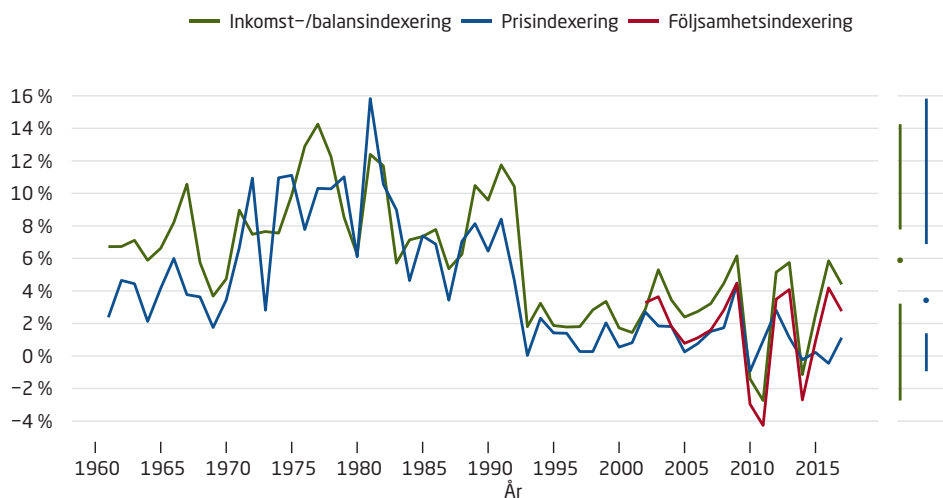
$$B_t = I_t \cdot BT_t^* \quad (\text{A.2.1})$$

$$B_{t+1} = B_t \cdot \left(\frac{I_{t+1}}{I_t} \right) \cdot BT_{t+1}^* = I_{t+1} \cdot BT_t^* \cdot BT_{t+1}^* \quad (\text{A.2.2})$$

B_t balansindex år t
 I_t inkomstindex år t
 BT_t^* dämpat balanstal år t ¹

Årsskiftet $(t - 1) \rightarrow t$ sker indexeringen genom att pensionerna multipliceras med kvoten mellan balansindex år t och inkomstindex år $t - 1$ dividerat med 1,016 och pensionsbehållningar med kvoten mellan balansindex år t och inkomstindex år $t - 1$. Årsskiftet $t \rightarrow (t + 1)$ sker indexeringen på motsvarande sätt med kvoten mellan balansindex år $t + 1$ och balansindex år t . Indexeringen med balansindex upphör när balansindex når inkomstindexets nivå.

Figur A.1 Indexering

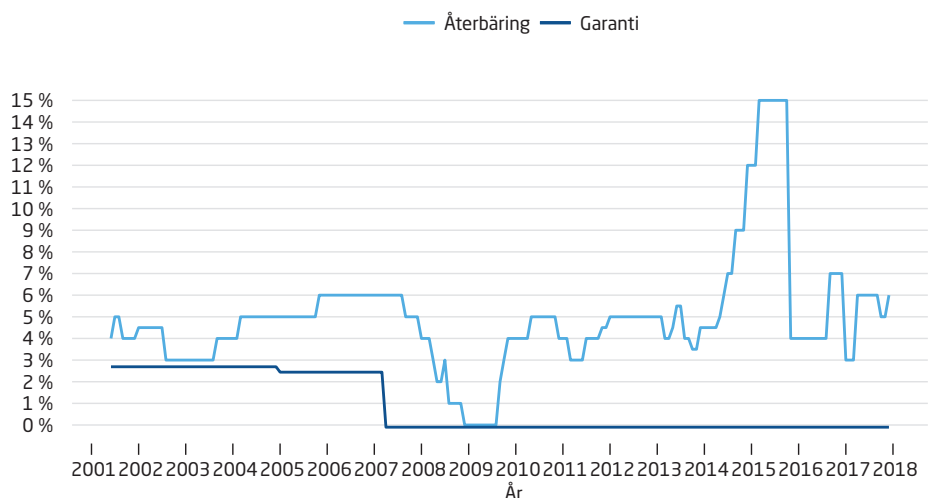
Punkten mellan de vertikala linjerna är medianvärdet. Startpunkt för den övre vertikala linjen är 75:e percentilen, slutpunkten är maxvärdet. Startpunkt för den nedre vertikala linjen är 25:e percentilen, slutpunkten är minimivärdet.

Återbäringsränta

Inom premiepensionen räknas belopp att utbetala om varje år utifrån värdet på premiepensionskontot. För de med fondförsäkring förräntas pengarna på kontot med fondavkastningen och för de med traditionell försäkring förräntas kontovärdet med återbäringsräntan. Det garanterade beloppet i traditionell försäkring räknas bara om då nya pengar kommer in. Livförsäkringsavsättningarna räknas utifrån förväntade framtida utbetalningar av garanterade belopp och påverkas därför inte av återbäringsräntan.

¹För balansindex 2016 och tidigare användes balanstalet (SFS:2015:676).

Figur A.2 Återbäringsränta och garanti

Punkten mellan de vertikala linjerna är medianvärdet. Startpunkt för den övre vertikala linjen är 75:e percentilen, slutpunkten är maxvärdet. Startpunkt för den nedre vertikala linjen är 25:e percentilen, slutpunkten är minimivärdet.

Arvsvinstfaktorer för inkomstpension

Avlidna personers pensionsbehållningar tillgodoräknas de kvarlevande i samma åldersgrupp i form av arvsvinster. För förvärvsaktiva sker det genom att de kvarlevandes pensionsbehållningar vid en årlig omräkning multipliceras med en arvsvinstfaktor för inkomstpension.

$$AF_{i,t} = \begin{cases} 1 + \frac{\sum_{j=2}^{17} PBd_{j-1,t-1}}{\sum_{j=2}^{17} PB_{j-1,t-1}}, & i = 2, 3, \dots, 17 \\ 1 + \frac{PBd_{i-1,t-1}}{PB_{i-1,t-1}}, & i = 18, 19, \dots, 60 \\ \frac{L_{i-1,t} + L_{i,t}}{L_{i,t} + L_{i+1,t}}, & i = 60, 61, \dots \end{cases} \quad (\text{A.4.1})$$

i ålder vid utgången av år t

$AF_{i,t}$ arvsvinstfaktor år t för åldersgruppen i

$PBd_{i,t}$ summan av pensionsbehållningarna för avlidna år t i åldersgruppen i

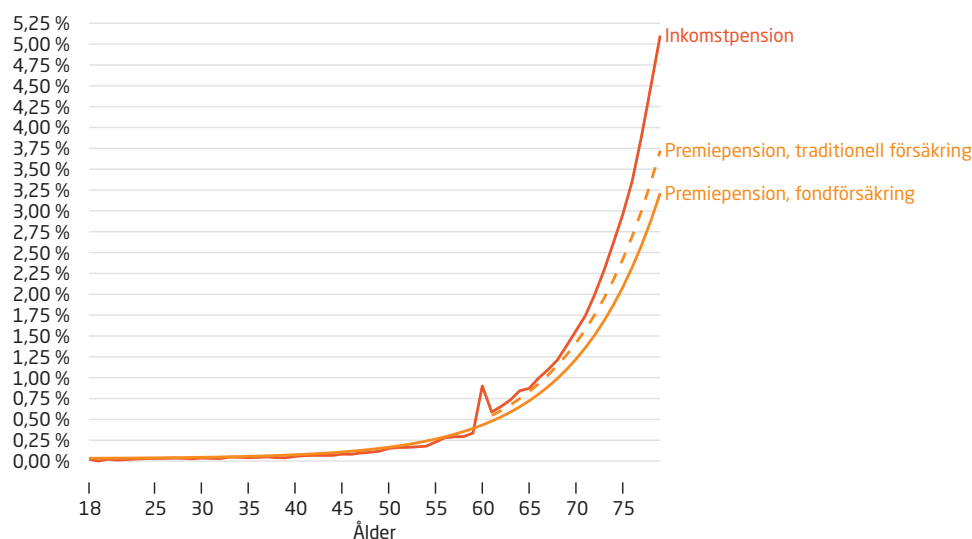
$PB_{i,t}$ summan av pensionsbehållningarna för kvarlevande år t i åldersgruppen i

$L_{i,t}$ antal kvarlevande personer år t i åldersgruppen i av 100 000 födda enligt SCB:s livslängdsstatistik för den femårsperiod som närmast har föregått det år då den försäkrade uppnådde 60 års ålder för $i = 60-64$ respektive 64 års ålder för $i = 65$ år eller äldre

Arvsvinstfaktorer för personer 60 år eller yngre beräknas som summan av pensionsbehållningar för avlidna dividerat med summan av pensionsbehållningar för kvarlevande i samma åldersgrupp. För gruppen 2–17-åringar beräknas en gemensam arvsvinstfaktor. På grund av viss fördröjning i informationen om vilka personer som avlidit under året görs arvsvinstfördelningen till personer 60 år eller yngre med ett års eftersläpning. För äldre personer beräknas arvsvinstfaktorerna utifrån livslängdsstatistik från SCB.

Arvsvinster som uppkommer efter pensioneringen inkluderas underförstått i delningstalet genom omfördelningen från dem som lever kortare än genomsnittet till dem som lever längre. För att arvsvinsttilldelningen ska ske efter samma princip för både förvärvsaktiva och pensionerade inom samma födelseår byts fördelningsmetoden från och med 60 års ålder. Genom att metodväxlingen sker när individen fyller 60 år undviks eftersläpningen i fördelningen av arvsvinster avseende året före pensionsuttaget för personer som tar ut pension från 61 år. Under det år en försäkrad fyller 60 år får hon eller han dubbla arvsvinster med anledning av de olika tillvägagångssätten.

Figur A.3 Arvsvinster

Arvsvinstfaktorer för inkomstpensionen för 60-åringar visas i diagrammet som de båda arvsvinstfaktorerna multiplicerade med varandra. Vid faktisk arvsvinstfördelning används dock de två faktorerna på olika underlag.

Arvsvinsternas påverkan på pensionskulden är begränsad eftersom innebörden är en omfördelning av avlidnas pensionsbehållningar till de kvarlevande. En effekt på inkomstpensionskulden till aktiva uppstår dock på grund av skillnaden mellan uppkomna och fördelade arvsvinster, som redovisas i not 10. För gruppen avlidna före det 60:e levnadsåret förklaras skillnaden av taxeringsändringar mellan det att arvsvinstfaktorerna beräknades och tillfället då fördelningen sker samt sent inkomna uppgifter om avlidna. För gruppen avlidna under det 60:e levnadsåret eller senare är orsaken skillnader i uppskattad och faktisk dödlighet samt att dödligheten kan variera beroende på den försäkrades inkomstnivå, det vill säga effekten av att låginkomsttagare inom respektive kön i genomsnitt har en kortare livslängd än höginkomsttagare.

Arvsvinstfaktorer för premiepension

I premiepensionssystemet beräknas arvsvinster som en procentsats på det premiepensionskapital de kvarlevande har. Procentsatsen motsvarar den ettåriga dödsrisken, det vill säga sannolikheten att avlida inom ett år. Arvsvinsterna delas ut en gång om året både för förvärvsaktiva och för pensionärer. I delningstalet ingår precis som i inkomstpensionen framtida förväntade arvsvinster. Om den försäkrade väljer efterlevandeskydd blir arvsvinsten betydligt lägre eftersom den då baseras på sannolikheten att den sist kvarlevande av först- och medförsäkrad avlider inom ett år.

Dödsrisken år t beräknas med hjälp av Makehams formel (se avsnitt Delningstal för premiepensionen). Värdena på a , b och c i formeln bestäms av kapitalet från pensionssparare som avlidit år $t - 1$ i förhållande till kvarlevande pensionssparares kapital samma år, räknat per åldersklass. Pensionskapitalet som används för att bestämma arvsvinsten år t motsvarar snittbehållningen på premiepensionskontot den sista i varje månad år $t - 1$. Arvsvinstbeloppen justeras med en faktor (som är nära 1) för att det totala belopp som fördelas år t så exakt som möjligt ska motsvara kapitalet från pensionssparare som avlidit år $t - 1$.

Arvsvinsterna för premiepensionens fondförsäkring påverkar inte pensionsskulden över tiden eftersom dödsfallskapital balanseras av tilldelad arvsvinst.

Värden vid bestämning av arvsvinst för 2016, tilldelad under år 2017

	a	b	c	faktor
Fondförsäkring	0,00030	0,0000059	0,1081	0,9830
Traditionell försäkring	0,00010	0,0000075	0,1067	1,0062

Förvaltningskostnadsfaktor för inkomstpension

Kostnaden för förvaltningen av inkomstpensionssystemet minskar de förvärvsaktivas pensionsbehållningar. Avdraget görs genom att pensionsbehållningarna multipliceras med en förvaltningskostnadsfaktor vid en årlig omräkning.

$$FF_t = 1 - \left(\frac{B_t \cdot A_t + J_{t-1}}{PB_{t-1}} \right) \quad (\text{A.6.1})$$

FF_t	förvaltningskostnadsfaktor år t
B_t	budgeterade administrationskostnader år t
A_t	andel som belastar pensionsbehållningarna år t
J_t	justeringsbelopp, uppgår till skillnaden mellan det belopp som skulle ha dragits av från pensionsbehållningarna år t , baserat på kostnadsutfall år t och justeringsbeloppet år $t - 1$ samt det faktiska avdrag som gjordes från pensionsbehållningarna år t
PB_t	summan av pensionsbehållningar år t

Förvaltningskostnadsfaktorn beräknas utifrån en viss andel, A , av de budgeterade kostnaderna för år t . Fram till år 2021 är andelen som belastar pensionsbehållningarna mindre än 100 procent (se not 11). Därtill sker en justering avseende administrationskostnaden år $t - 1$. Justeringsbeloppet uppgår till skillnaden mellan det belopp som skulle ha dragits av från pensionsbehållningarna, baserat på kostnadsutfall och justeringsbeloppet året före samt det faktiska avdrag som gjordes från pensionsbehållningarna samma år.

Förvaltningskostnadsfaktorn påverkar inkomstpensionsskulden till aktiva genom avdraget från pensionsbehållningarna (se not 14 tabell A). Skillnaden mellan de totala administrationskostnaderna (se not 4) och avdraget på pensionsbehållningarna innebär en påfrestning på balanstalet.

Administrationsavgift för premiepension

I premiepensionen dras en avgift från pensionsspararnas premiepensionskonton en gång per år. Avgiften ska täcka premiepensionens totala driftskostnader inklusive räntor och andra finansiella kostnader.

Förvaltningskostnaden påverkar kapitalet i premiepensionssystemet och samtidigt, genom avdraget på pensionsbehållningarna, även premiepensionsskulden med samma belopp (se not 17 och not 20) för fondförsäkring. För traditionell försäkring påverkas livförsäkringsavsättningen av antaganden om framtida förväntade driftskostnader.

Delningstal för inkomstpension

Delningstalen för inkomstpension används för omräkningen av pensionsbehållningen till årsutbetalning och är ett mått på den beräknade återstående medellivslängden vid pensioneringstillfället med beaktande av den ränta om 1,6 procent (förskottsränta) som tillgodoräknas pensionen i förväg.

$$D_i = \frac{1}{12L_i} \sum_{k=i}^r \sum_{X=0}^{11} \left(L_k + (L_{k+1} - L_k) \frac{X}{12} \right) (1,016)^{-(k-i)} (1,016)^{\frac{-X}{12}}, \quad i = 61, 62, \dots, r \quad (\text{A.8.1})$$

D_i	delningstal för åldersgrupp i
$k - i$	antal år som pensionär ($k = i, i + 1, i + 2$, etc.)
X	månader (0, 1, ..., 11)
L_i	antal kvarlevande personer i åldersgrupp i av 100 000 födda enligt SCB:s livslängdsstatistik. Statistiken avser den femårsperiod som närmast föregick det år den försäkrade uppnådde 60 års ålder vid pensionsuttag före 65-årsåret respektive 64 års ålder vid senare pensionsuttag

För personer som tagit ut sin ålderspension före 65-årsåret sker en omräkning av utbetalt belopp vid årsskiftet det år de fyller 65 med anledning av omräknade delningstal. Omräkningen sker på grund av byte av statistikunderlag till den senaste livslängdsstatistik som är tillgänglig vid individens 65:e år. Den kontinuerliga ökningen av medellivslängden leder till att de omräknade delningstalen hittills blivit högre än de tidigare, vilket i sin tur innebär en sänkning av framtida månadsbelopp. Det resulterar i en marginell sänkning av inkomstpensionsskulden till pensionärer och är en delmängd av posten Ändring av utbetalade belopp i not 14 tabell C.

Efter 65 års ålder sker inte någon ytterligare omräkning av delningstalen. Den ökning av systemets pensionsskuld som de fasta delningstalen ger upphov till när medellivslängden ökar innebär en påfrestning på balanstalet.

Ett uttag av ålderspension innebär en överföring av pensionsskulden från aktiva till pensionerade. Själva omräkningen av pensionsbehållningen till årsutbetalning resulterar i en marginell förändring av pensionsskulden. Förändringen uppstår på grund av skillnaden mellan delningstalen och vad vi här kallar de ekonomiska delningstalen. För beskrivning av ekonomiska delningstal, se bilaga B Matematisk beskrivning av balanstalet, Pensionsskulden. De ekonomiska delningstalen används för att beräkna pensionsskulden till pensionerade.

Delningstal fastställs för varje ålder utan övre åldersgräns.

Fastställda delningstal för inkomstpension *

	61 år	62 år	63 år	64 år	65 år	66 år	67 år	68 år	69 år	70 år
1938	17,87	17,29	16,71	16,13	15,56	14,99	14,42	13,84	13,27	12,71
1939	17,94	17,36	16,78	16,19	15,62	15,04	14,47	13,89	13,32	12,76
1940	18,02	17,44	16,86	16,27	15,69	15,11	14,54	13,96	13,39	12,82
1941	18,14	17,56	16,98	16,39	15,81	15,23	14,65	14,08	13,50	12,94
1942	18,23	17,65	17,06	16,48	15,89	15,31	14,74	14,16	13,59	13,02
1943	18,33	17,75	17,16	16,58	15,99	15,41	14,84	14,26	13,68	13,11
1944	18,44	17,86	17,28	16,70	16,11	15,54	14,96	14,38	13,80	13,23
1945	18,55	17,96	17,38	16,80	16,22	15,64	15,07	14,48	13,91	13,33
1946	18,64	18,05	17,47	16,89	16,31	15,73	15,16	14,57	13,99	13,41
1947	18,73	18,15	17,56	16,98	16,40	15,83	15,24	14,66	14,07	13,49
1948	18,83	18,24	17,66	17,07	16,49	15,91	15,33	14,74	14,16	13,58
1949	18,89	18,31	17,72	17,13	16,55	15,97	15,38	14,79	14,21	13,63
1950	18,98	18,39	17,80	17,21	16,63	16,05	15,46	14,87	14,28	13,70
1951	19,06	18,48	17,89	17,30	16,71	16,13	15,54	14,95	14,37	13,78
1952	19,14	18,55	17,96	17,37	16,78	16,20	15,61	15,02	14,43	13,85
1953	19,20	18,62	18,03	17,44	16,85	16,26	15,68	15,09	14,50	13,91

* Delningstal fastställs årligen upp till 80 år, men i tabellen redovisas endast upp till 70 år.

Delningstal för premiepension

För att beräkna den årliga premiepensionen divideras värdet på premiepensionskontot med ett delningstal för premiepension. Till skillnad från inkomstpensionen bygger premiepensionens delningstal på prognostiserade framtida livslängder.

$$D_x = \int_0^{\infty} e^{-\delta t} \frac{l(x+t)}{l(x)} dt \quad (\text{A.9.1})$$

$$\delta = \ln(1+r) - \epsilon \quad (\text{A.9.2})$$

$$l(x) = e^{-\int_0^x (1-s)\mu(t)dt} \quad (\text{A.9.3})$$

$$\mu(x) = \begin{cases} a + be^{cx} & \text{då } x \leq 100 \\ \mu(100) + (x - 100) \cdot 0.01 & \text{då } x > 100 \end{cases} \quad (\text{A.9.4})$$

D_x	delningstal
x	exakt ålder vid beräkningstidpunkten
r	räntefot
ϵ	ränteintensiteten för driftskostnaderna
s	dödlighetsbelastning

Delningstalen beräknas i kontinuerlig tid och med exakt ålder vid beräkningen men överensstämmer i princip med formeln för delningstalet för inkomstpensionen.² Överlevnadsfunktionen, $l(x)$, kan sägas motsvara de tal L som används vid beräkning av inkomstpensionen. Dödlighetsfunktionen, $\mu(x)$, är den så kallade Makehams formel som används för att beräkna den ettåriga dödsrisken.

²Formeln avser utan efterlevandeskydd.

Värdena på a, b och c motsvarar SCB:s prognos för återstående livslängder åren 2015–2110 för individer födda 1938, 1945 eller 1955.

Så kallad kohortdödlighet används, vilket innebär att årskull 1938 används för individer födda på 1930-talet eller tidigare, årskull 1945 används för individer födda på 1940-talet och årskull 1955 används för individer födda på 1950-talet eller senare. För $x > 100$ ansluter $\mu(x)$ till en rät linje med lutning 0,01. Under 2016 infördes en belastning s på dödlighetsintensiteten efter en analys av hur premiepensionens dödlighet skiljde sig från SCB:s.

Aktuella värden för belopp att utbetala i fond och trad

Kohort	a	b	c	s
1930-tal	0,00005	0,00000198	0,1239	0,1
1940-tal	0,00460	0,00000053	0,1373	0,1
1950-tal	0,00470	0,00000019	0,1476	0,1

Vid beräkning av det garanterade beloppet i den traditionella försäkringen används SCB:s alternativ med låg dödlighet sänkt med ytterligare 10 procent. Vid beräkning av pensionsbelopp som betalas ut används SCB:s huvudalternativ för dödlighet med ovannämnda sänkning på 10 procent.

Vid beräkning av pensionsbeloppet kallas ränteantagande för förskottsränta, ränteintensiteten δ baseras på räntefoten 1,75 procent för såväl fondförsäkring som för traditionell försäkring vilket motsvarar $\delta = 0,016349$. Räntefoten vid beräkning av det garanterade beloppet i traditionell försäkring är 0,0 procent.

Vid värdering av livförsäkringsavsättningarna användes från och med 2013-12-31 till och med 2017-04-30 en diskonteringskurva baserad på interpolering av swappar med ett riskavdrag på 35 punkter samt en avslutande del som konvergerar mot en given forward rate på 4,2 procent. I och med ikraftträdande av den nya lagen som reglerar Pensionsmyndighetens premiepensionsverksamhet ändrades även diskonteringsräntan till att räknas som ett medelvärde av räntekurvan för statsobligationer och bostadsobligationer. Till denna räntekurva las inget antagande om en konvergens till en på förhand bestämd forward rate.

För traditionell försäkring är pensionsskulden lika med den försäkringstekniska avsättningen, FTA. Den räknas ut genom att varje garanterat belopp multipliceras med ett delningstal. Delningstalet räknas ut på samma sätt som vid bestämning av pensionsbelopp men med andra antaganden, se formler ovan. Vid beräkning av FTA används dock olika dödlighetsantaganden för kvinnor och män samt ovan nämnda räntekurva. En sänkning av dödlighets- eller ränteantagandet ökar FTA. För premiepension i form av fondförsäkring är pensionsskulden per definition lika med värdet av tillgångarna som i sin tur motsvarar det samlade värdet av alla fondandelar. För fondförsäkring ger därför en ändring av delningstalen ingen effekt på pensionsskulden.

Delningstal fastställs för varje ålder utan övre åldersgräns. För årligt belopp är de beräknade med räntefoten 1,75 procent för såväl fondförsäkring som för traditionell försäkring.

Delningstal för årligt belopp, fondförsäkring och traditionell försäkring

	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
Utan efterlevandeskydd	20,91	20,37	19,82	19,26	18,69	18,12	17,54	16,29	15,71	15,13
Med efterlevandeskydd										
Medförsäkrad 55 år	26,30	26,12	25,95	25,80	25,65	25,51	25,38	25,17	25,06	24,97
Medförsäkrad 60 år	24,69	24,44	24,19	23,96	23,75	23,55	23,36	23,04	22,89	22,75
Medförsäkrad 65 år	23,39	23,05	22,72	22,40	22,10	21,81	21,53	21,06	20,83	20,63
Medförsäkrad 70 år	22,31	21,88	21,45	21,04	20,63	20,23	19,84	19,12	18,79	18,47

Delningstal för garanterat årligt belopp (traditionell försäkring)

	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
Utan efterlevandeskydd	27,64	26,82	25,99	25,17	24,34	23,51	22,69	20,25	19,46	18,68
Med efterlevandeskydd										
Medförsäkrad 55 år	36,66	36,34	36,04	35,76	35,50	35,26	35,03	34,53	34,36	34,20
Medförsäkrad 60 år	33,86	33,42	33,02	32,63	32,27	31,94	31,63	30,95	30,72	30,51
Medförsäkrad 65 år	31,69	31,12	30,58	30,07	29,58	29,13	28,70	27,73	27,41	27,11
Medförsäkrad 70 år	29,80	29,10	28,42	27,75	27,11	26,48	25,88	24,41	23,92	23,45

Värdeförändring, premiepension

I kapitel 6 Pensionssystemets värdeförändringar används två olika mått för att beräkna värdeförändring inom premiepensionssystemet. Dessa mått är tidsviktad avkastning och kapitalviktad avkastning. Nedan beskrivs dessa mått kortfattat.

Kapitalviktad avkastning

Den kapitalviktade avkastningen tar hänsyn till kapitalflödet på kontot genom att väga samman avkastningen med det kapital som finns på kontot under motsvarande period. Det innebär att avkastningen under perioder där det förvaltade kapitalet varit stort väger tyngre i beräkningen än avkastningen under perioder då kapitalet varit litet. De kassaflöden som i huvudsak ingår i beräkningen är inbetalade pensionsrätter och pensionsutbetalningar. Räntan på de preliminära pensionsrätterna, avkastningen på fonderna i portföljen, administrationsavgiften till Pensionsmyndigheten, förvaltningsavgiften till fondbolagen, rabatten på förvaltningsavgiften och arvsvinster räknas inte som kassaflöden utan påverkar direkt avkastningen.

När den kapitalviktade avkastningen beräknas söks den så kallade internräntan. Internräntan är den diskonteringsränta som resulterar i att nuvärdet av alla kassaflöden, inklusive portföljens utgående värde med omvänt tecken, blir lika med noll.

Kapitalviktad avkastning (kallas även internränta eller IRR Internal Rate of Return) beräknas genom att lösa ekvationen

$$\sum_{t=0}^T \frac{C_t}{(1+r)^{\frac{t}{365}}} = 0 \quad (\text{A.10.1})$$

- r internräntan under perioden uttryckt i årstakt
 t antalet dagar sedan starttidpunkten
 T sluttidpunkten

C_t transaktion (kassaflöde) vid tidpunkten t
 C_T slutvärdet, det vill säga kontovärdet per dagen värderingen görs

Ekvationen kräver att slutvärdet är negativt så ett värde av X kr ger en transaktion på $-X$ kr. C_T är alltså alltid ≤ 0 .

För att beräkna internräntan krävs alltså kännedom om utgående portföljvärde (marknadsvärde), alla kassaflöden till och från portföljen, samt tidpunkten för dessa kassaflöden. Internräntan kan sägas ta fram den "bankkontoränta" som, givet insättningar och uttag, resulterat i aktuellt slutvärde.

Ovanstående formel för internräntan är den som normalt används i finansiella sammanhang. Den kan även skrivas på följande sätt, som stämmer med hur förräntningen på ett bankkonto sker i verkligheten:

$$\sum_{t=0}^{T-1} C_t \cdot (1+r)^{\frac{T-t}{365}} = C_T \quad (\text{A.10.2})$$

Här förräntas varje insättning C_t från insättningstidpunkten t till slutdatum T . C_T är större än eller lika med noll och är behållningen vid beräkningstillfället.

Tidsviktad avkastning

Tidsviktad avkastning rensar bort effekterna av in- och utflöden av kapital, det vill säga om det har kommit in nya pensionsrätter eller om det har betalats ut pensioner så inverkar det inte på den framräknade avkastningen. Den tidsviktade avkastningen mäter alltså avkastningen för en insatt krona under en viss tidsperiod. När tidsviktad avkastning beräknas för en period vägs avkastningen för delperioderna samman med lika vikter. En delperiod utgörs av tiden mellan två kassaflöden. Ekvationen nedan beskriver den tidsvägda avkastningen.

$$R_t = \left(\prod_{t=0}^T \frac{MV_{t+1}}{MV_t + C_t} \right) - 1 \quad (\text{A.10.3})$$

R_t avkastningen under perioden
 t antalet dagar sedan starttidpunkten
 T sluttidpunkten
 MV_t marknadsvärdet vid tidpunkten t
 C_t transaktion (kassaflöde) vid tidpunkten t

Tidsviktad avkastning kan användas för rättvisande jämförelser av avkastningen mellan fonder där fondförvaltare inte kan avsätta mer kapital vid goda avkastningsförhållanden eller omvänt. Måttet kan även användas för att jämföra med relevanta marknadsindex eller med andra förvaltares avkastning. I premiepensionssystemet kan inte pensionsspararen fritt bestämma in- eller utflödet av kapital till premiepensionskontot. Däremot avgör spararen om och när de placerade pensionsmedlen ska föras över till en annan fond. Fondbolagen har inget inflytande över kapitalflödet i fonden.

Värdeutvecklingsmått för systemet

Hur går det för fonderna?

- Tidsviktad avkastning (premiepensionsindex)

Hur går det för spararna?

- Kapitalviktad avkastning
-

Värdeutvecklingsmått för spararna

Hur går det för *mina* fonder?

- Tidsviktad avkastning per fond
- Tidsviktad avkastning för fondportföljen

Hur går det för *mitt* konto/*min* pension?

- Kapitalviktad avkastning
-

Bilaga B Matematisk beskrivning av balanstalet

Utdrag ur förordningen (2002:780) om beräkning av balanstal¹

Enligt 58 kap. 14 § socialförsäkringsbalken (2010:110) ska balanstal årligen beräknas². Pensionsmyndigheten ska enligt förordning (2002:780) beräkna balanstalet som regeringen sedan fastställer. Balanstalet beräknas enligt följande:

Balanstalet, BT

$$BT_t = \frac{AT_{t-2} + BF_{t-2}}{S_{t-2}} \quad (\text{B.1.1})$$

$$AT_t = A_t \cdot OT_{t-1} \quad (\text{B.1.2})$$

t	kalenderår om variabeln avser flöden, utgången av kalenderåret om variabeln avser stockar
AT_t	avgiftstillgång år t
BF_t	buffertfond, det samlade marknadsvärdet av tillgångarna hos Första–Fjärde och Sjätte AP-fonden år t . Med marknadsvärde avses det värde som, enligt 6 kap. 3 § lagen (2000:192) om allmänna pensionsfonder och 4 kap. 2 § lagen (2000:193) om Sjätte AP-fonden, ska upptas i fondernas årsredovisningar
S_t	pensionsskulden år t
A_t	avgiftsinkomst till fördelningssystemet år t
OT_t	omsättningstid år t

Dämpade balanstalet, BT^*

Det dämpade balanstalet för ett år utgörs av summan av talet 1 och det tal som motsvarar en tredjedel av differensen mellan balanstalet som har fastställts för samma år och talet 1. Det dämpade balanstalet ska avrundas till fyra decimaler.

$$BT^* = \frac{BT - 1}{3} + 1 \quad (\text{B.2.1})$$

¹Vissa redigeringar har gjorts för att förenkla framställningen.

²Nya regler trädde ikraft 2016-01-01, förändringarna påverkade skuld- samt tillgångsberäkningarna och de nya bestämmelserna i 58 kap. socialförsäkringsbalken (2010:110) tillämpades första gången vid beräkning av balanstal och dämpat balanstal för år 2017. För mer detaljer kring övergången se Orange rapport 2015.

Omsättningstiden, OT

$$OT_t = U\dot{A}_t - I\dot{A}_t \quad (\text{B.3.1})$$

Intjänandeåldern, $I\dot{A}$

$$I\dot{A}_t = \frac{\sum_{i=16}^{R_{intj,t}} \overline{PR}_{i,t} \cdot L_{i,t} \cdot (i + 0,5)}{\sum_{i=16}^{R_{intj,t}} \overline{PR}_{i,t} \cdot L_{i,t}} \quad (\text{B.4.1})$$

$$\overline{PR}_{i,t} = \frac{\frac{PR_{i,t}}{N_{i,t}} + \frac{PR_{i+1,t}}{N_{i+1,t}}}{2}, \quad i = 16, 17, \dots, R_{intj,t} - 1 \quad (\text{B.4.2})$$

$$\overline{PR}_{R_{intj,t}} = \frac{PR_{R_{intj,t}}}{N_{R_{intj,t}}} \quad (\text{B.4.3})$$

$$L_{i,t} = L_{i-1,t} \cdot h_{i,t}, \quad i = 17, 18, \dots, R_{intj,t} \text{ där } L_{16,t} = 1 \quad (\text{B.4.4})$$

$$h_{i,t} = \frac{N_{i,t}}{N_{i-1,t-1}}, \quad i = 17, 18, \dots, R_{intj,t} \quad (\text{B.4.5})$$

- i ålder vid utgången av ett kalenderår, åldersgrupp
 $R_{intj,t}$ den äldsta åldersgrupp som har tjänat in pensionsrätt för inkomstpension år t
 $PR_{i,t}$ summan av 16 procent av pensionsgrundande inkomster beräknade enligt 59 kap. socialförsäkringsbalken och 16 procent av pensionsgrundande belopp beräknade enligt 60 kap. samma balk intjänandeår t för åldersgruppen i
 $N_{i,t}$ antalet individer i åldersgruppen i som någon gång fram till och med intjänandeår t tillgodoräknats pensionsgrundande inkomst eller pensionsgrundande belopp och som inte har registrerats som avlidna
 $L_{i,t}$ andel personer i åldersgrupp i år t
 $h_{i,t}$ utveckling av andel personer i åldersgrupp i år t

Andelen av pensionsskulden som avser pensionerade R_i^*

R_i^* anger hur stor andel av pensionsskulden i åldersgruppen i som avser pensionerade och ingår i beräkningen för utbetalningsåldern $U\dot{A}$

$$R_i^* = \frac{SP_{i,t}}{SP_{i,t} + PB_{i,t}^*} \quad (\text{B.5.1})$$

$SP_{i,t}$ pensionsskuld år t för åldersgrupp i till pensionerade i fördelningssystemet avseende pensioner som utbetalas

$PB_{i,t}^*$ summan av pensionsbehållningar utan hänsyn till förändringen i inkomstindex mellan år t och $t + 1$

Utbetalningsåldern, $U\dot{A}$

$$U\dot{A}_t = \frac{\sum_{i=61}^{R_{utb,t}} 1,016^{-(i-61+0,5)} \cdot L_{i,t}^* \cdot (i + 0,5) \cdot R_i^*}{\sum_{i=61}^{R_{utb,t}} 1,016^{-(i-61+0,5)} \cdot L_{i,t}^* \cdot R_i^*} \quad (\text{B.6.1})$$

$$L_{i,t}^* = L_{i-1,t}^* \cdot he_{i,t} \quad \text{där } L_{60,t}^* = 1 \quad (\text{B.6.2})$$

$$he_{i,t} = \frac{U_{i,t}}{U_{i,t} + Ud_{i,t} + 2 \cdot Ud_{i,t}^*}, \quad i = 61, 62, \dots, R_{utb,t} \quad (\text{B.6.3})$$

$R_{utb,t}$ den äldsta åldersgrupp som uppburit pension år t

$L_{i,t}^*$ andel kvarstående utbetalningar till åldersgrupp i år t

R_i^* andelen av pensionsskulden i åldersgrupp i som avser pensionerade

$he_{i,t}$ pensionsutbetalningarnas utveckling på grund av dödsfall år t , åldersgrupp i

$U_{i,t}$ summan av pensionsutbetalningar i december år t till åldersgruppen i

$Ud_{i,t}$ summan av sista månatliga pensionsbelopp till personer i åldersgruppen i som fick pension utbetald i december år $t - 1$ men inte i december år t ³

$Ud_{i,t}^*$ summan av sista månatliga pensionsbelopp till personer i åldersgruppen i som fick sin pension beviljad under år t men som inte fick pension utbetald i december år t ⁴

³Från och med år 2016 ingår enbart utbetalningar som upphört på grund av dödsfall. Tidigare år ingick även utbetalningar som upphört till följd av återtag av pension. Risktiden har ändrats till ett helt år, tidigare ingick endast utbetalningar till individer som haft åtminstone en utbetalning år t (i praktiken krävdes tidigare utbetalning i december år $t - 1$ och januari år t för ingå i variabeln)

⁴Från och med år 2016 ingår enbart utbetalningar som upphört på grund av dödsfall. Tidigare år ingick även utbetalningar som upphört till följd av återtag av pension.

Pensionssskulden, S

$$S_t = SA_t + SP_t \quad (\text{B.7.1})$$

$$SA_t = PB_t^* + IPR_t + TP_t \quad (\text{B.7.2})$$

$$PB_t^* = \frac{PB_t}{I_{t+1}} \quad (\text{B.7.3})$$

$$SP_t = BT_{t+1}^* \cdot \sum_{i=61}^{R_{utb,t}} U_{i,t} \cdot 12 \cdot \left(\frac{De_{i,t} + De_{i,t-1} + De_{i,t-2}}{3} \right) \quad (\text{B.7.4})$$

$$De_{i,t} = \frac{\sum_{j=i}^{R_{utb,t}} \frac{1}{2} \cdot (L_{j,t}^* + L_{j+1,t}^*) \cdot 1,016^{i-j-1}}{L_{i,t}^*}, \quad i = 61, 62, \dots, R_{utb,t} \text{ där } L_{R_{utb,t}+1}^* = 0 \quad (\text{B.7.5})$$

SA_t	pensionssskuld år t avseende pensionsåtagande som inte börjat utbetalas (pensionssskulden till förvärvsaktiva)
SP_t	pensionssskuld år t till pensionerade i fördelningssystemet avseende pensioner som utbetalas
PB_t^*	summan av pensionsbehållningar utan hänsyn till förändringen i inkomstindex mellan år t och $t + 1$
IPR_t	skattat värde av pensionsrätter intjänade år t för inkomstpension enligt 61 kap. 5–10 §§ socialförsäkringsbalken, beräknat med hänsyn till 62 kap. 5 § andra stycket samma balk
TP_t	skattat värde för tilläggspension år t till personer som inte börjat att lyfta sin tilläggspension
PB_t	summan av pensionsbehållningar år t enligt 62 kap. 2, 5 och 7 §§ socialförsäkringsbalken
I_t	inkomstindex år t enligt 58 kap. 11 § socialförsäkringsbalken
BT_t^*	dämpat balanstal, beräknat enligt 58 kap. 20 a § socialförsäkringsbalken, om balansindex fastställts för samma år ⁵
$De_{i,t}$	ekonomiskt delningstal för åldersgrupp i år t

⁵Vid årets redovisning användes den balanseringseffekt i indexeringen mellan 2017 och 2018 som uppgick till 1,0106 (inkomstindex för 2017 dividerat med balansindex för 2017), för mer detaljer se VER 2018-99. Detta på grund av att balanseringsperioden upphörde 2018.

Bilaga C Ordlista

administrationsavgift*

avgift för att täcka kostnader för förvaltning och drift (se bilaga A).

allmän pension

pension enligt lag. Den allmänna pensionen regleras i socialförsäkringsbalken och består huvudsakligen av inkomstpension, tilläggpension, premiepension och garantipension.

allmän pensionsavgift

pensionsavgift som den enskilde betalar själv via inkomstskatten. Den motsvarar 7 procent av inkomsten upp till avgiftstaket.

AP-fonderna

juridiskt och administrativt består fördelningssystemets buffertfond av fem olika fonder: Första, Andra, Tredje, Fjärde och Sjätte Allmänna Pensionsfonden. Pensionsavgifterna tillfaller Första- Fjärde AP-fonderna i lika delar och de betalar pensionsutgifter i lika delar. Den Sjätte AP-fonden tilldelas inte några avgiftsinkomster och betalar inte pensioner. Ur fördelningssystemets perspektiv kan, i vissa avseenden, de fem buffertfonderna betraktas som en enda.

arvsvinst*

pensionsbehållning eller försäkringskapital från en avliden försäkrad som tillfaller övriga liknande försäkringar. Inom den allmänna pensionen avser inkomstpensionsbehållningen och premiepensionskapitalet som ärvs av övriga sparare (se bilaga A).

ATP

se tilläggpension.

avgiftsbestämt pensionssystem

pensionssystem där pensionsrätten i kronor tillgodoräknas med samma belopp som den pensionsavgift som betalats av eller för individen. I ett avgiftsbestämt pensionssystem bärs den finansiella risken, som kommer av att avkastningen på systemets tillgångar respektive dödligheten varierar över tiden, av den försäkrade. Detta innebär att pensionens värde inte är garanterad utan kan variera.

avgiftsinkomst

summan av de pensionsavgifter som betalas till fördelningssystemet under ett år.

avgiftstak

högsta inkomst som utgör underlag för allmän pensionsavgift och statlig ålderspensionsavgift. Det motsvarar 8,07 inkomstbasbelopp.

*Belopp och värden finns under statistik och publikationer på pensionsmyndighetens hemsida, www.pensionsmyndigheten.se.

avgiftstillgång

värdet av avgiftsflödet till inkomstpensionen. Beräknas genom att multiplicera avgiftsinkomsten med omsättningstiden.

avgiftsunderlag

de inkomster och belopp som pensionsavgift ska betalas för. Huvudsakligen förvärvsinkomster, men också ersättningar från socialförsäkringen som exempelvis sjukpenning och arbetslöshetsersättning samt pensionsgrundande belopp.

avkastning

inkomst som är resultatet av en investering. För aktier kan avkastningen bestå av utdelning och kursförändring. Här används begreppet för den direktavkastning och värdeförändring som buffertfonden samt premiepensionsfonderna erhåller.

balansering

metod för att återställa den finansiella balansen i systemet för inkomst- och tilläggspension inom den allmänna pensionen. Balanseringen aktiveras om balanstalet faller under 1,0000, det vill säga när systemets pensionskuld är större än systemets tillgångar och avslutas när balansindex når samma nivå som inkomstindex.

balansindex*

ersätter inkomstindex under en balanseringsperiod. När balanseringen är aktiv indexeras pensionsbehållningar och pensioner med förändringen i balansindex i stället för inkomstindex (se bilaga A).

balanstal

tal som uttrycker förhållandet mellan tillgångar och pensionskuld i systemet för inkomstpension och tilläggspension (se bilaga B).

buffertfond

hanterar periodiska skillnader mellan pensionsavgifter och pensionsutgifter i ett fördelnings-system. En buffertfonds främsta syfte är att stabilisera pensionsutbetalningarna och/eller pensionsavgiften i förhållande till ekonomiska och demografiska variationer. Buffertfonden i den allmänna pensionen består av fem olika fonder: Första–Fjärde och Sjätte AP-fonderna.

delningstal*

tal som används för att beräkna pensionsbelopp i en premiebestämd pensionsförsäkring. Delningstalet speglar den beräknade återstående livslängden vid pensioneringstillfället med beaktande av den ränta som tillgodoräknas pensionen (se bilaga A). Ekonomiska delningstal används vid beräkning av pensionskulden (se bilaga B).

dämpat balanstal

det dämpade balanstalet för ett år utgörs av summan av talet 1 och det tal som motsvarar en tredjedel av differensen mellan balanstalet som har fastställts för samma år och talet 1. Det dämpade balanstalet ska avrundas till fyra decimaler.

fond

juridisk enhet som förvaltas av ett fondbolag. Fondbolaget investerar i värdepapper som en investerare kan köpa andelar i.

*Belopp och värden finns under statistik och publikationer på pensionsmyndighetens hemsida, www.pensionsmyndigheten.se.

fonderat system

pensionssystem där inbetalda pensionsavgifter eller premier fonderas och sparas separat för varje enskild person eller ett kollektiv. Premiepensionssystemet är ett exempel på ett fonderat system.

fondförsäkring

försäkring där kapitalet är placerat i fonder som är valbara hos försäkringsföretaget. Den försäkrade bestämmer själv inriktningen på sitt sparande genom val av fonder och står själv för risken för kapitalets utveckling.

fondstyrka

buffertfondens storlek i kronor vid utgången av ett år dividerad med samma års pensionsutbetalningar. Ett mått på buffertfondens storlek i förhållande till betalningsströmmen.

fondtillgång

värdet av tillgångarna vid utgången av fastställelseåret.

följsamhetsindexering

årlig omräkning av inkomstpension och tilläggspension utifrån förändring i inkomstindex. Förändringen i index reduceras med den ränta om 1,6 procent som tillgodoräknats i delningstalet. Observera att det inte finns något följsamhetsindex, utan endast följsamhetsindexering. Om inkomstindex för år t betecknas med I_t beräknas följsamhetsindexeringen enligt:

$$\text{Följsamhetsindexering (vid årsskiftet } (t-1) \rightarrow t) = \frac{I_t/I_{t-1}}{1,016}$$

Under en balanseringsperiod ersätts inkomstindex av balansindex.

fördelningssystem

pensionssystem där inbetalda pensionsavgifter eller premier under ett visst år används för att finansiera samma års utbetalningar. I ett fördelningssystem med buffertfond används eventuella överskott till att finansiera andra års underskott.

förmånsbestämt pensionssystem

pensionssystem där pensionen i förväg är bestämd till ett visst belopp eller en viss andel av till exempel slutlön eller genomsnittslön under ett visst antal år. I ett förmånsbestämt pensionssystem bärs den finansiella risken, som kommer av att avkastningen på systemets tillgångar respektive dödligheten varierar över tiden, av försäkringsgivaren. I ett nationellt pensionssystem är försäkringsgivaren lika med skattebetalarna, vilket innebär att avgiften/skatten till systemet kan komma att variera.

förräntning

här används ordet synonymt med indexering.

försäkringstekniska avsättningar

medel som ska garantera försäkringsgivarens åtaganden i traditionell försäkring.

garantipension

del av den allmänna pensionen som betalas ut till den som har låg eller ingen inkomstpension och eller tilläggspension.

garantiregel/garantitillägg

belopp som används för att höja tilläggspensionen för dem som är födda 1938–1953, så att de inte får lägre pension än vad de har tjänat in i ATP-systemet till och med 1994.

indexering*

omräkningen av pensionsbehållningar med förändringen i inkomstindex, eller balansindex, respektive omräkningen av pensioner genom följsamhetsindexering.

inkomstbasbelopp*

basbelopp som räknas om varje år med förändringen i inkomstindex. Inkomstbasbeloppet används främst för att beräkna avgifts- och intjänandetaket.

inkomstgrundad ålderspension

inkomst- och tilläggspension samt premiepension.

inkomstindex*

tal som mäter genomsnittlig inkomstutveckling i samhället för varje år. Förändringen i inkomstindex visar genomsnittsinkomstens utveckling. Med inkomst avses här pensionsgrundande inkomst utan takbegränsning, men efter avdrag för allmän pensionsavgift (se bilaga A).

inkomstpension

den del av den allmänna pensionen där avgiften, 16 procent av pensionsunderlaget, betalas till ett fördelningssystem.

internränta

se kapitalviktad avkastning.

intjänandetak*

högsta inkomst, efter avdrag för allmän pensionsavgift, som ger pensionsrätt. Det motsvarar 7,5 inkomstbasbelopp.

intjänandeålder

anger den genomsnittliga förväntade kapitalviktade åldern för intjänad pensionsrätt.

kapitalviktad avkastning

kapitalviktad avkastning går också under namnet internränta. Inom premiepensionen används måttet för att utvärdera enskilda konton, men även för systemet i sin helhet. Hänsyn tas till tidpunkten och storleken på alla inbetalda pensionsrätter och utbetalda pensioner samt till behållningen i slutet av perioden. Den kapitalviktade avkastningen svarar mot den genomsnittliga årsräntan under perioden och kan till exempel jämföras med en bankränta. I Pensionsmyndighetens beräkning av den kapitalviktade avkastningen för premiepensionen räknas förutom fondernas värdeförändring även arvsvinster, rabatter och förvaltningsavgifter som avkastning. För mer detaljerad information se bilaga A.

omsättningstid

speglar den förväntade tiden från det att pensionsrätt tjänas in till det att den betalas ut som inkomstpension. Omsättningstiden beräknas som differensen av utbetalningsålder och intjänandeålder. Omsättningstiden används för att värdera avgiftsflödet. Den bestäms av reglerna

*Belopp och värden finns under statistik och publikationer på pensionsmyndighetens hemsida, www.pensionsmyndigheten.se.

för intjänande och utbetalning av pension och av varje åldersgrupps förvärvs- och dödlighetsmönster.

pensionsavgift

avgift till den allmänna pensionen, se allmän pensionsavgift, ålderspensionsavgift och statlig ålderspensionsavgift.

pensionsbehållning

värdet av intjänade pensionsrätter inom den allmänna pensionen vid en viss tidpunkt. Pensionsbehållning för inkomstpension utgör, efter avdrag för administrationsavgifter, summan av pensionsrätterna för varje år, uppräknad med fördelade arvvinster och omräknad med förändringen av inkomstindex eller balansindex.

pensionsgrundande belopp

underlag för pensionsrätt i den allmänna pensionen som bygger på fiktiv inkomst för år med småbarn, studier, plikttjänst, sjuk- eller aktivitetsersättning.

pensionsgrundande inkomst

inkomst som utgör underlag för beräkning av pensionsrätt inom den allmänna pensionen. I princip årsinkomsten (förvärvsinkomst, sjukpenning, föräldrapenning, arbetslöshetsersättning med mera) minskad med den allmänna pensionsavgiften. För att vara pensionsgrundande måste årsinkomsten från och med 2003 överstiga 42,3 procent av ett prisbasbelopp.

pensionsnivå

här, genomsnittlig pension i förhållande till genomsnittlig pensionsgrundande inkomst för personer 16–64 år.

pensionspoäng

poäng inom allmän pension för personer födda 1938–1953 som beräknas årligen utifrån den pensionsgrundande inkomsten och som används vid beräkning av tilläggspension. Poängen beräknas enligt:

$$\text{Pensionspoäng} = \frac{\text{PGI} - \text{HPBB}}{\text{HPBB}}$$

PGI pensionsgrundande inkomst

HPBB det förhöjda prisbasbeloppet

pensionsrätt

belopp som varje år sätts av till inkomstpension samt premiepension. Pensionsrätten är 18,5 procent av pensionsunderlaget, lika stor som den sammanlagda pensionsavgiften som tillfaller pensionssystemet. Pensionsrätten för inkomstpension är 16 procent och pensionsrätten för premiepension 2,5 procent av pensionsunderlaget för personer födda 1954 eller senare.

pensionsskuld

här, pensionsåtagandet vid utgången av varje år. Pensionsskulden till förvärvsaktiva avseende inkomstpension beräknas som summan av alla individers pensionsbehållningar. Pensionsskulden till pensionerade beräknas genom att multiplicera pensionsbeloppet för varje årskull med årskullens ekonomiska delningstal. Fram till år 2018 tillkommer också en beräkning av pensionsskulden till förvärvsaktiva avseende tilläggspension. Pensionsskulden för premiepension beräknas för fondförsäkring som det samlade värdet av alla fondandelar. Pensions-

skulden för traditionell försäkring beräknas som varje garanterat belopp multiplicerat med ett delningstal.

pensionsunderlag

summan av pensionsgrundande inkomst och pensionsgrundande belopp, dock högst 7,5 inkomstbasbelopp per år.

premiepension

del av den allmänna pensionen där avgiften, som är 2,5 procent av pensionsunderlaget, placeras i fonder.

prisbasbelopp*

ett belopp som i den allmänna pensionen bland annat används för att beräkna garantipension. Prisbasbeloppet räknas varje år om med förändringen i konsumentprisindex (juni månad). Det finns även ett förhöjt prisbasbelopp. Det används för att beräkna pensionspoäng och följer också förändringen i konsumentprisindex.

statlig ålderspensionsavgift

pensionsavgift som betalas av staten. Avgiften är 10,21 procent på pensionsgrundande socialförsäkringsersättningar, utom sjuk- och aktivitetsersättning. För sjuk- och aktivitetsersättning och så kallade pensionsgrundande belopp är avgiften 18,5 procent.

tidsviktad avkastning

tidsviktad avkastningen används för att beskriva en fonds eller ett index värdeförändring. Måttet visar avkastningen på en insättning som gjorts i början av perioden. Hänsyn tas inte till om ytterligare insättningar eller uttag gjorts under perioden. För mer detaljerad information se bilaga A.

tilläggpension

del av den allmänna pensionen som beräknas enligt ATP-systemet. Tilläggpensionen motsvarar tidigare ATP plus folkpension och utbetalas till personer födda före 1938. För personer födda 1938–1953 betalas ett visst antal tjugondelar av den inkomstgrundade pensionen ut i form av tilläggpension och resterande antal tjugondelar i form av inkomstpension och premiepension. Antalet tjugondelar bestäms av födelseåret. ATP-systemet var ett förmånsbestämt pensionssystem. Tilläggpensionens ATP-del motsvarar 60 procent av genomsnittet av de 15 högsta pensionspoängen och folkpensionsdelen motsvarar 96 procent av ett prisbasbelopp för ogifta och 78,5 procent för gifta pensionärer. Det krävs 30 inkomstår för oavkortad pension.

traditionell försäkring

försäkring där försäkringsföretaget bestämmer hur försäkringskapitalet ska placeras och som ger någon form av garanti för utbetalningar och möjlighet att få del av eventuellt överskott.

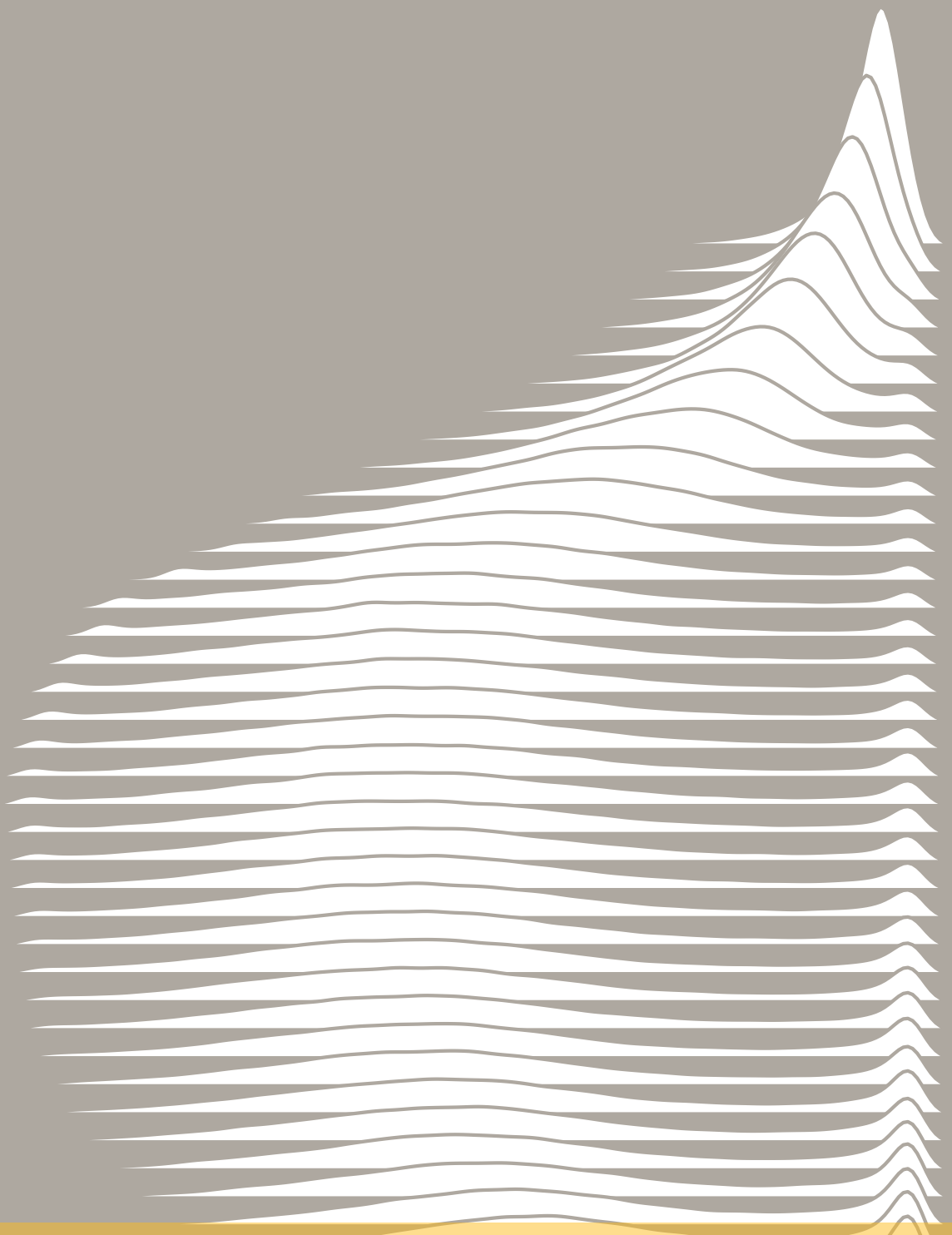
utbetalningsålder

anger den genomsnittliga kapitalviktade åldern för utbetald pension.

ålderspensionsavgift

betalas av arbetsgivaren via arbetsgivaravgiften och av egenföretagare via egenavgiften. Ålderspensionsavgiften är 10,21 procent. Den tas ut på hela inkomsten, men den del av avgiften som belöper på inkomstdelar över avgiftstaket tillfaller inte pensionssystemet utan staten.

*Belopp och värden finns under statistik och publikationer på pensionsmyndighetens hemsida, www.pensionsmyndigheten.se.

www.pensionsmyndigheten.se

